

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**İLKOKUL VE ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN SINIF YÖNETİMİNDE
İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE BU
DAVRANIŞLARA KARŞI UYGULADIKLARI STRATEJİLER**

Yüksek Lisans Tezi

SEDAT GÜNDOĞDU

İstanbul, 2013

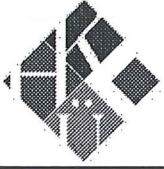
T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**İLKOKUL VE ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN SINIF YÖNETİMİNDE
İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE BU
DAVRANIŞLARA KARŞI UYGULADIKLARI STRATEJİLER**

Yüksek Lisans Tezi

Sedat GÜNDOĞDU
Danışman: Yrd.Doç.Dr. Süleyman AVCI

İstanbul, 2013

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı-soyadı	Sedat GÜNDOĞDU
Numarası	112202251
Anabilim/ Bilim Dalı (Fakültesi)	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ/İŞLETME ANABİLİM DALI

Sınavın

Tarihi	27/08/2013
Süresi	60 dk
Yeri	MARMARA ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ

Karar

Oybirliği

Oyçokluğu

Kabul

Düzeltilme

Red

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca

Yapılan Tez Savunma Sınavı Jürimiz tarafından gerçekleştirilmiş ve adayın durumu bu tutanakla tespit edilmiştir.

Jüri Başkanı
Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Süleyman Aru

27.08.2013

Üye
Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Orhan Akinoglu

Atay

Üye
Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Faruk Levent

Tez Etik ve Bildirim Sayfası

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşleri ve Bu Davranışlara Karşı Uyguladıkları Stratejiler” başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

27.08.2013

Sedat GÜNDOĞDU

ÖZET

İLKOKUL VE ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN SINIF YÖNETİMİNDE İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE BU DAVRANIŞLARA KARŞI UYGULADIKLARI STRATEJİLER

Öğretmenlerin sorumluluğunda gerçekleştirilen öğrenme etkinliklerinin etkili olabilmesi, etkili bir sınıf yönetimi ve bu süreci yönetecek öğretmen donanımı ile gerçekleşeceği düşünülmektedir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmada, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin görüşleri ve bu davranışlara karşı uyguladıkları stratejiler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın katılımcıları, İstanbul ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, resmi temel eğitim kurumlarında farklı branşlarda görev yapan 20 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise, betimsel analiz ve sürekli karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Toplanan verilerin analizi sonucu, öğretmenlerin sınıf yönetimi algılarının yeterli düzeyde olduğu, sınıfta birçok istenmeyen davranışla karşılaştıkları ve bu istenmeyen davranışların kaynakları olarak; aile, okulun ve sınıfın fiziksel yapısı, çevre ve medya olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin istenmeyen davranışları önlemede farklı yöntem ve stratejileri kullandıkları görülmüştür. Hizmet içi eğitim ve öğretmenlerin kendilerini yenileme noktasında yetersizliklerin olduğu ve üniversitede alınan sınıf yönetimi eğitimi ve öğretmenlik uygulamalarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okulların fiziksel ortamlarının iyileştirilmesi, sınıf mevcutlarının azaltılması, aileye, çevreye ve öğrencilere yönelik eğitici seminerler düzenlenmesi, öğretmenlere yönelik rehberlik faaliyetlerinin yapılması, hizmet içi eğitim ile üniversitelerin öğretmen eğitimi konusundaki programlarını gözden geçirmeleri ve bu çalışmanın anasınıfı ve liselere de yaygınlaştırılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf yönetimi, İstenmeyen Öğrenci davranışı, Öğretmen Görüşleri, Strateji.

ABSTRACT

OPINIONS AND STRATEGIES OF TEACHERS USED AGAINST UNDESIREDBEHAVIOURS OF PRIMARY AND MIDDLE SCHOOL STUDENTS IN CLASS

Obtaining effective learning under teachers responsible activities, is presumed to be provided under potent class management and teacher's ability to administer the process. In this research, which has been made according to Qualitative Research process, Primary and Middle Class Teachers' views and practices against unwanted behaviors are to be determined. Participants of the research are 20 teachers of differing branches, which are from National Education Ministry Schools of City of Istanbul. Semi-Structured Interview Technique is used in the research. Descriptive Analysis and Continuous Comparison Methods are used in analysis of the data.

Results of the data analysis show that teachers' perception of class is adequate, and they also face with an undesirable behavior in the classroom encounter. The sources for this undesirable behavior have been identified as the family, school and the physical structure of the class, the environment and the media. Also it has being seeing that teachers have used different strategies and methods in order to prevent the unwanted behaviors. It has being shown that the in-service training of teacher and them renewing themselves is insufficient and the teaching gained from university is inadequate in teaching. The suggestions for to overcome these type of issues can be listed as; improving the physical environment of schools, reducing the size of the classes, educational seminars towards families, students and environment, more in-service training in guiding to the teachers, and finally review of the programs that has being studies on university and this shall reach out to nursery and high school.

Key Words: Classroom Management, Inappropriate Behavior of Students, Teacher Comments, Strategy.

ÖNSÖZ

Geleceğimizin aydınlık nesillerini yetiştirebilmek için, eğitim ortamlarının kalitesinin artırılması ve etkili bir sınıf yönetimi gereklidir. Bunun yanında donanımlı bir öğretmen, iyi eğitilmiş veli, bilinçli bir çevre ve duyarlı bir medya olmalıdır. Bunlar yapıldığı takdirde öğrenciler iyi işlenecek ve sağlıklı bir toplum meydana getirilebilecektir.

Öğretmenlerin donanımlı olması, sınıf yönetimi konusunda çok önemlidir. Çünkü öğretmen, hem öğrenciyi, hem veliyi, hem de toplumun her kademesindeki birey ve kurumları eğitip yönlendiren kişidir. Yapılan bu araştırma ile sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara karşı uygulanan stratejiler belirlenerek, bu alanda bir farkındalık oluşturulmak; öğretmen düzeyleri, karşılaşılan sorunlar, bu sorunların kaynakları, uygulanan yöntem ve stratejiler belirlenmek ve bu bulgular ışığında öneriler getirilmek istenmiştir.

Araştırma süresince çalışmanın, bilimsel araştırma niteliklerini karşılaması ve elde edilen bilimsel bilgi kadar, bilimsel tutum ve yeterliliklerin geliştirilmesinde özveri, yardım ve katkılarını esirgemeyen tez danışmanım değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Süleyman AVCI'ya, çalışmada editörlük yapan eşim Lutfiye Özlem GÜNDOĞDU'ya, biricik oğlum Mehmet Levent GÜNDOĞDU'ya, sevgileri ve sonsuz destekleri ile hep yanımda olan aileme çok teşekkür eder, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İstanbul, 2013

Sedat GÜNDOĞDU

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Varsayımlar.....	3
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ LİTERATÜR.....	5
2.1. Sınıf Yönetimi.....	5
2.1.1. Ülkemizde Sınıf Yönetimi Eğitimi.....	6
2.1.2. Sınıf Yönetimi Yaklaşımları.....	7
2.1.2.1. Geleneksel Yaklaşım.....	7
2.1.2.2. Çağdaş Yaklaşım.....	8
2.1.3. Sınıf Yönetimi Modelleri.....	9
2.1.3.1. Tepkisel Model.....	9
2.1.3.2. Önleyici Model.....	10
2.1.3.3. Gelişimsel Model.....	10
2.1.3.4. Bütünsel Model.....	11
2.1.4. Sınıf Yönetimine Etki Eden Faktörler.....	11
2.1.4.1. Öğretmen.....	11
2.1.4.2. Öğrenci.....	13
2.1.4.3. Okul.....	14
2.1.4.4. Aile.....	14
2.1.4.5. Çevre.....	15
2.1.5. Sınıf Yönetiminin Boyutları.....	16
2.1.5.1. Sınıf Ortamının Fiziksel Yönü.....	16
2.1.5.2. Öğretimin Planlanması.....	17
2.1.5.3. Etkili Zaman Yönetimi.....	18
2.1.5.4. İletişimin Yönetimi.....	20
2.1.5.5. Davranış Yönetimi.....	21
2.2. Sınıf Yönetiminde Karşılaşılan İstenmeyen Öğrenci Davranışları.....	22
2.2.1. İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Nedenleri.....	25
2.2.1.1. İstenmeyen Öğrenci Davranışları.....	25
2.2.1.2. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri.....	28
2.2.1.2.1. Sınıf İçi İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri.....	28
2.2.1.2.2. Sınıf Dışı İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri.....	32
2.2.2. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Yaklaşımlar.....	37
2.2.3. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Öğretmen Tepkileri.....	37
2.2.4. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Eylemler Hiyerarşisi.....	40
2.2.5. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Stratejiler.....	40
2.2.5.1. İsteneni Çağrıştırıcı Davranmak.....	41

2.2.5.2. İstenen Davranışa İnandırmak.....	41
2.2.5.3. İstenen Davranışı Güçlendirmek.....	42
2.2.5.4. İstenen Davranışı Kolaylaştırmak.....	42
2.3. İlgili Araştırmalar.....	43
2.3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	43
2.3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM.....	56
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	56
3.2. Katılımcılar.....	56
3.3. Verilerin Toplanması.....	58
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR.....	61
4.1. Birinci Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum.....	61
4.1.1. Öğretmenlerin Sınıf Kavramı Algılarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	61
4.1.2. Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Algılarına Yönelik Bulgular ve Yorum.....	64
4.1.3. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Ortamlarına Yönelik Bulgular ve Yorum.....	66
4.1.4. Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Eğitimlerine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	68
4.2. İkinci Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum.....	72
4.2.1. Öğretmenlerin Sınıf Yönetmek İçin Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Bulgular ve Yorum.....	72
4.3. Üçüncü Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum.....	74
4.3.1. Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Bulgular ve Yorum.....	74
4.3.2. Öğretmenlerin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Kaynaklarına Yönelik Bulgular ve Yorum.....	78
4.4. Dördüncü Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum.....	82
4.4.1. Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullandıkları Modellere Yönelik Bulgular ve Yorum.....	82
4.4.2. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Öğretmen Tepkilerine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	85
4.4.3. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Stratejilere Yönelik Bulgular ve Yorum.....	89
4.5. Beşinci Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum.....	93
4.5.1. Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular ve Yorum.....	93
4.6. Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	96
4.6.1. Öğretmenlerin Kendilerini Yenileme Faaliyetlerine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	96
4.6.2. Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	98

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
5.1. Tartışma.....	102
5.1.1. Birinci Temaya Yönelik Tartışma.....	102
5.1.1.1. Öğretmenlerin Sınıf Kavramı Algılarına Yönelik Tartışma.....	102
5.1.1.2. Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Algılarına Yönelik Tartışma.....	102
5.1.1.3. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Ortamlarına Yönelik Tartışma.....	103

5.1.1.4. Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Eğitimlerine İlişkin Tartışma.	103
5.1.2. İkinci Temaya Yönelik Tartışma.....	103
5.1.2.1. Öğretmenlerin Sınıf Yönetmek İçin Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Tartışma.....	103
5.1.3. Üçüncü Temaya Yönelik Tartışma.....	104
5.1.3.1. Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Tartışma.....	104
5.1.3.2. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Kaynaklarına Yönelik Tartışma.....	105
5.1.4. Dördüncü Temaya Yönelik Tartışma.....	106
5.1.4.1. Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullandıkları Modellere Yönelik Tartışma.....	106
5.1.4.2. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Öğretmen Tepkilerine Yönelik Tartışma.....	107
5.1.4.3. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Stratejilere Yönelik Tartışma.....	109
5.1.5. Beşinci Temaya Yönelik Tartışma.....	110
5.1.5.1. Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Tartışma.....	110
5.1.6. Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tartışma.....	112
5.1.6.1. Öğretmenlerin Kendilerini Yenileme Faaliyetlerine Yönelik Tartışma.....	112
5.1.6.2. Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Tartışma.....	112
5.2. Sonuçlar.....	113
5.3. Öneriler.....	115
5.3.1. Uygulayıcılara Öneriler.....	115
5.3.2. Araştırmacılara Öneriler.....	116
EKLER	117
KAYNAKÇA	121

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1 : Katılımcı Öğretmenlerle İlgili Bilgiler.....	57
Tablo 2 : Katılımcıların Akademik Kariyer Durumlarına Göre Dağılım.....	58
Tablo 3 : İyi Bir Sınıfın Nasıl Olması Gerektiğine Yönelik Katılımcı İfadeleri.....	63
Tablo 4 : Katılımcıların Sınıf Yönetimini Tanımlamaya Yönelik İfadelerinin Dağılımları.....	65
Tablo 5 : Okulların Fiziksel Koşullarının Yeterliliğine Yönelik Öğretmen İfadeleri.....	67
Tablo 6 : Katılımcıların Üniversitede Aldıkları Sınıf Yönetimi Eğitimlerine Yönelik İfadeleri.....	71
Tablo 7 : Katılımcıların Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışların Görülme Sıklığı.....	77
Tablo 8 : Katılımcıların Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Kaynaklarına İlişkin İfadeleri.....	81
Tablo 9 : Katılımcıların Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullandıkları Modellere İlişkin Dağılım.....	84
Tablo 10 : Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışları Karşısında Gösterdikleri Tepkilere Yönelik İfadeleri.....	88
Tablo 11 : Katılımcıların İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Uyguladıkları Stratejilerin Kullanım Sıklığı.....	93
Tablo 12 : Sınıf İçi Düzeni Bozan ve Arkadaşlarıyla İyi İlişkiler Kuramayan Öğrencilere Yönelik Öğretmen Yaklaşımlarının Dağılımları.....	96
Tablo 13 : Öğretmenlerin Alanıyla İlgili Gelişmeleri Takip Etme Durumları.....	97
Tablo 14 : Öğretmenlerin Alanıyla İlgili Gelişmeleri Nereden Takip Ettiklerine Yönelik İfadelerinin Sıklığı.....	98
Tablo 15 : Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Yararına Yönelik İlgili Düzeylerinin Dağılımı.....	100
Tablo 16 : Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Özet İfadelerinin Dağılımı.....	100

KISALTMALAR

- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
TDK : Türk Dil Kurumu
ŞÖK : Şube Öğretmenler Kurulu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Küreselleşen dünyamız hızlı bir değişim ve gelişim içindedir. Ülkemiz de, dünyada yaşanan bu değişim ve gelişime ayak uydurabilme çabasıdadır. Ancak, bu gelişim için nitelikli insan gücüne ihtiyaç vardır. Nitelikli insan gücünün ise yetiştirildiği en önemli yerler okullar ve sınıflardır. Bu yüzden etkili bir sınıf yönetimi, üzerinde dikkatle durulması gereken önemli bir konudur (Yeşilyurt ve Çankaya, 2008). Etkili bir öğrenmenin olabilmesinin ilk şartı etkili bir okul ortamının varlığıdır.

Kaliteli bir sınıf yönetiminin gerçekleştiği ortamlardan ve eğitim amacıyla kurulmuş özel çevre olan etkili okulun üç işlevi vardır. Bunlardan birincisi, öğrencileri dış çevrenin olumsuzlarından korumak ve onların yaşamlarını kolaylaştırmak, ikincisi, dış çevrede karşılaşılabilecekleri olumsuz davranışları okula sokmayarak öğrenci davranışlarını arındırmak ve üçüncüsü ise, okul dışındaki çevrede yer alan toplumsal farklılıkların, okulda sergilenmesinin önüne geçerek kendi alanında bir denge meydana getirmektir (Başar, 2011). Aynı zamanda okul, eğitimin hedeflerini gerçekleştirmesi amacıyla bulunan kişilerin faaliyetleri ve bu kişilerin karşılıklı etkileşim biçimleri tarafından nitelenen toplumsal bir sistemdir (Pehlivan Aydın, 2002). Okulları oluşturan ve eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü sınıflar, önemli bir yere sahiptir.

Eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği en önemli yer olan ve ailesinden sonra ikinci derecede önemli ilişkiler sistemi olan sınıflarda öğrencilere, ailesinden getirdiklerinin üzerine yeni davranışlar kazandırılıp çeşitli bilgiler verilirken, olumsuz davranışlar ve yanlış bilgiler düzeltilmeye çalışılır. Diğer taraftan, öğrencinin kültürlenmesi sağlanarak toplumsallaşmasına ve kendi gizil güçlerini ortaya çıkarıp geliştirmesi için gerekli ortamlar oluşturularak kendisi olmasına ve bireyselleşmesine çalışılır. Ortak yaşama alanı olan sınıflar, eğitim-öğretim etkinlikleri ile toplumsallaşma ve bireyselleşme süreçlerinin birlikte yürütüldüğü yerlerdir (Demirtaş, 2012).

Diğer taraftan eğitimi yönetme düşüncesi, okulların yönetimiyle sınırlı kalmamış, sınıfların yönetimi de, eğitim yönetiminin vazgeçilmez bir parçası olarak görülmüştür. Yönetim bilimi alanındaki yaklaşımlar, okul yönetimi ve sınıf yönetimini etkilemiştir (Çelik, 2009). Bu da bir yönetim sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu sorunun yönetimindeki etkililik okul ve sınıf yönetiminde başarıyı getirecektir.

Sınıf yönetimi, eğitim yönetimi aşamalarının en önde gelen ve temel basamağıdır (Başar, 2011). Etkili bir sınıf yönetimi için, uygun öğrenme ortamları sağlanmalı ve bu durum sürdürülmelidir. Ayrıca, öğretmen ve öğrencilerin çalışma engellerinin ortadan kaldırılması, öğretim zamanının uygun kullanılması, öğrencilerin etkinliklere katılımının sağlanması,

kaynakların, insanların ve zamanın yönetilmesi etkili bir sınıf yönetimi için gereklidir (Çelik, 2009).

Sınıf yönetiminin etkili olabilmesinin temelinde ise, öğretmenin kabiliyetleri önemli bir yer tutar. Kaliteli bir eğitim için öğretmenlerin eğitimcilik özellikleri kadar, yöneticilik özellikleri de geliştirilmesi gerekir. Sınıf yönetimindeki başarı, öğretmenin sınıf yönetimi alanında yetişmiş olmasına bağlıdır (Demirtaş, 2012). İşte, eğitim ortamını yöneten öğretmenlerin sınıf yönetme becerilerinin kalitesi de eğitimin kalitesini artıracaktır.

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problemi ile amacı açıklanmış, ardından sınırlıklar ve tanımlar üzerinde durulmuş ve alan araştırmasına yer verilmiştir.

1.1 Problem

Baş döndürücü değişmelerin ve gelişmelerin olduğu dünyamızda, rekabet edebilir nesiller yetiştirilmesi için okullara ve öğretmenlerine önemli sorumluluklar yüklemektedir (Demirtaş, 2012). Okullar, kendisinden beklenenleri verebilmesi için her yönden donanımlı hale getirilmelidir. Okullarda eğitim ve öğretimden sorumlu olan öğretmenler de mesleki bilgi ve beceri açısından kaliteli yetiştirilmelidir.

Kaliteli eğitim verilen okullardaki öğretmenlerin en önemli yönlerinden biri, etkili sınıf yönetimi becerilerine sahip olmalarıdır. Çünkü sınıf yönetimindeki başarı, eğitimin kalitesini artıracaktır. Bu bileşende öğrenci, öğretmen ve diğer öğeler eğitim ortamında bir arada yer almaktadır. Bu bileşenlerinin uyumu çok önemlidir. Burada asıl görev öğretmenlere düşmektedir.

Eğitim ortamının yönetmeni olan öğretmen, sınıf içinde bir takım olumsuz davranışlarla karşılaşabilir. Öğretmenlerden beklenen bu süreci en etkili ve sorunsuz bir şekilde yönetmesidir. Bu nedenle sınıf yönetimi çok önemlidir.

Sınıf yönetimi sırasında karşılaşılan olumsuz öğrenci davranışlarının ortaya çıkarılması, bunlara kaynaklık eden nedenlerin belirlenmesi ve çözüm üretilmesi, öğretmenlerin bu davranışlara karşı tepkileri ve neler yaptıkları, hangi stratejileri uyguladıkları, noktasında yapılan bu ve benzeri araştırmalar yarınlara aydınlık nesillerinin eğitimini üstlenecek öğretmenlere, akademisyenlere ve tüm paydaşlara katkı sağlayacaktır.

1.2 Araştırmanın Amacı

İstenmeyen davranışlarının önlenememesi başka olumsuz davranışların ortaya çıkmasına ve çoğalmasına yol açabilir (Türnüklü ve Yıldız, 2002).

İlkokul ve ortaokullarda yapılan çalışmalar incelendiğinde sınıf yönetimini öğretmen, öğrenci ve farklı diğer boyutlarıyla araştıran çalışmalar olmasına karşın, öğretmenlerin konu ile ilgili görüşlerini araştıran çalışmaların az sayıda olduğu gözlenmiştir.

Bu araştırma, ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin, sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı görüşlerini ortaya çıkarmayı ve bu davranışlara karşı öğretmenlerin uyguladıkları stratejileri belirlemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aramaya çalışılmıştır:

1. İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin sınıf yönetimine ilişkin algıları nelerdir?
2. İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin sınıfı yönetmek için kullandıkları yöntemler nelerdir?
3. İlkokul ve ortaokul öğretmenlerine göre sınıfta istenmeyen davranışlar nelerdir?
4. İstenmeyen öğrenci davranışlarına karşı ilkokul ve ortaokul öğretmenleri neler yapmaktadır?
5. İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin sınıf içi düzeni bozan ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan bir öğrencilere yönelik yaklaşımları nasıldır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Araştırmanın konusuna yönelik literatürde pek çok araştırma yapılmış ve sonuçları ortaya konmuştur. Bu sonuçlara büyük çoğunlukla nicel yöntemler kullanılarak ulaşılmıştır. Bu da göstermektedir ki, konuya yönelik yeterli sayıda nitel çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın bir diğer önemi ise, literatürdeki bu boşluğu doldurmaya yönelik olmasıdır. Araştırmanın konusuyla ilgili çalışmaların çoğunun anket kullanılarak nicel araştırma metoduyla ile yürütüldüğü tespit edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına ve uyguladıkları stratejilere yönelik algılarını önceden tespit edilmiş anket maddeleriyle tespit edilmesinin yanı sıra, kendi görüşlerine dayalı olarak ortaya çıkarılmasına da ihtiyaç vardır.

Bu araştırmada elde edilen bulguların, ilkokul ve ortaokullarda çalışan farklı branşlardaki öğretmenlerin, sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve uyguladıkları stratejiler tespit edilerek eğitim planlayıcılarına, öğretmen yetiştiren kurumlardaki akademisyenlere, okul yöneticilerine ve öğretmenlere, kısaca tüm eğitim paydaşlarına ışık tutacağı umulmaktadır.

1.4 Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilecektir:

1. Görüşmede sorulan soruları cevaplandırarak öğretmenlerin, kişisel görüşlerini gerçeğe uygun olarak bildirecekleri kabul edilmektedir.

2. Görüşmede, araştırmada kullanılacak yarı yapılandırılmış mülakat sorularının araştırma sorusuna cevap vereceği kabul edilecektir.
3. Öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve uyguladıkları stratejilere yönelik her uygulama ve sorunu hatırlayamadıkları kabul edilecektir.

1.5 Sınırlılıklar

1. Araştırma 2012-2013 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Araştırma İstanbul ili ile sınırlıdır
3. Araştırma İstanbul ilinde bulunan resmi ilkokullar ve ortaokullarda farklı branşlarda görev yapan yirmi öğretmenle sınırlıdır.
4. Araştırmada elde edilen bilgiler görüşme formunda yer alan yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Öğretmen: Devletin eğitim, öğretim ve bunlarla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özle bir ihtisas mesleği olmakla beraber Türk Milli Eğitimi'nin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun ifa etmekle yükümlü olan resmi öğretim kurumlarında görev yapan kişilerdir (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>).

Öğrenci: İlkokul ve ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerdir.

Sınıf Yönetimi: Etkili bir öğrenme çevresinin oluşturulması ve bu çevrenin yönetimidir (Good ve Brophy, 1994. Akt: Çelik, 2009).

İstenmeyen Davranış: Sınıf ortamında öğretimin engellenmesine sebep olan her türlü öğrenci davranışlarıdır (Başar, 2011).

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1 SINIF YÖNETİMİ

Sınıf yönetimi kavramından önce okul ve sınıf kavramlarına bakmak gerekmektedir. Okul, birbirine yabancı kişileri eğitmek üzere bir araya getiren kurumlardır (Gardner, 1991). Ayrıca okul, eğitim amacıyla kurulmuş özel bir çevre (Bursalıoğlu, 1987), her türlü eğitim ve öğretimin yapıldığı yer (TDK, 2013) ve eğitimin amaçlarını gerçekleştirmesi beklenen kişilerin işleri ve birbirleriyle olan etkileşim biçimleri tarafından nitelenen toplumsal bir sistemdir (Pehlivan Aydın, 2002). Bu tanımlar ışığında okulun, sağladığı eğitim ortamında, öğrencinin eğitimin önceden belirlenmiş amaçları doğrultusunda, belirlenmiş davranışlara sahip olma sürecini yönlendirdiği söylenebilir (Demirtaş, 2012). Burada okulun varlık nedeni ise, özel çevrenin oluşturulup denetlenmesinden kaynaklanmıştır (Lemlech, 1988).

Sınıf hakkındaki tanımlara bir göz attığımızda; Güçlü'ye (2000. Akt: Aydın, 2011) göre sınıf, öğretmen ve öğrencilerin eğitsel amaçlara ulaşabilmek için kendilerinde var olan ve çeşitli iletişim araçlarıyla sağladıkları bilgi ve yaşantıları, uygun bir düzenleniş ile paylaştıkları ortamdır. Ayrıca sınıf, öğretmen tarafından yönetilen formal bir yapı (Okutan, 2004), çeşitli amaçlara ulaşmak için oluşturulmuş gruplar (TDK, 2013) ve eğitim-öğretim etkinliklerinin üretim yerleri (Celep, 2000) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sınıf, öğrencinin yaşamında ailesinden sonra gelen ikinci derecede önemli ilişkiler sistemidir. Sınıfta öğrencinin ailesinden getirdiklerinin üstüne, yeni davranışlar kazandırılmaya, yanlış davranışlar ve bilgiler varsa düzeltilmeye çalışılır. Öğrencinin, bir yandan kültürlenme yoluyla toplumsallaşması sağlanırken, diğer yandan kendi gizil güçlerini ortaya çıkarıp geliştirmesine ortam ve olanak oluşturularak, kendisi olmasına, bireyselleşmesine çalışılır. Bu anlamda toplumsallaşma ve bireyselleşme süreçleri eğitim-öğretim etkinliklerinde iç içe yürüyen bir görünüm sergiler (Demirtaş, 2012).

Sınıf yönetimi, eğitim yönetimi aşamalarının ilk ve temel basamağıdır. Sınıf yönetimi, hazır bulunuşluk düzeyleri benzer insan grubunun yönetilmesidir. Eğitimin kalitesi, büyük ölçüde sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır (Başar, 2011).

Erdoğan'a (2011) göre sınıf yönetimi; öğrenme için uygun ortamın sağlanması ve sürdürülmesidir. Öğretmen ve öğrencilerin çalışma engellerinin ortadan kaldırılması, öğretim zamanının uygun kullanılması, öğrencilerin etkinliklere katılımının sağlanması, sınıftaki kaynakların, insanların ve zamanın yönetilmesidir.

Başar (2011), sınıf yönetimini farklı yazarlardan yararlanarak şöyle tanımlamıştır: Sınıf yönetimi, sınıfı bir orkestra gibi yönetmektir. Öğrenmenin gerçekleştiği bir ortam oluşturmak

için gerekli imkan ve süreçlerin, öğrenme ortamının, düzeninin ve kurallarının sağlanması; öğretmen ve öğrencilerin çalışma engellerinin ortadan kaldırılması, öğrencilerin, yapılan etkinliklere katılımını sağlama, sınıftaki kaynakların, insanların ve zamanın etkili bir şekilde yönetilmesidir.

Sınıf yönetimi, sınıf kurallarının belirlenmesi, uygun bir sınıf düzeninin sağlanması, öğretimin ve zamanın etkili bir şekilde yönetilmesi ve öğrenci davranışlarının denetlenerek olumlu bir öğrenme ikliminin geliştirilmesi sürecidir. Sınıf yönetimi konusunda bilimsel araştırmalar yaparak öğretmenin sınıf yönetimi becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bilim dalı, sınıf yönetimi olarak tanımlanabilir (Çelik, 2009). Ayrıca Özsoy (2004) sınıf yönetimini, öğrencilerin kendilerini anlama, değerlendirme ve kendilerini kontrol etmeyi sağlayan bir araç olarak görmektedir.

Köktaş (2003) sınıf yönetimi konusunda, öğretmenin öğrencilerin öğrenme unsurlarını kolaylaştırıp geliştirdiği karmaşık eylemler gurubu, eğitimin hedeflerine ulaşabilmek için hazırlanan ortam ve etkinlikler bütünü olarak görmektedir. Binbaşıoğlu (1994) ise sınıf yönetimini, öğretmenin belirlenmiş kurallar ve eğitim anlayışı ışığında öğrencilerini belirlenmiş amaca en kısa yoldan götürmesi olarak görmektedir.

Demirel'e (2006) göre sınıf yönetimi, öğretmen otoritesinin ve disiplinin sınıfta hâkim olması anlamında kullanılmıştır. Günümüz anlayışında ise sınıf yönetimi, öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının oluşturulmasıdır.

Daha geniş anlamda sınıf yönetimi, öğretmenin mutlak otoritesinin olması değil, öğrenmeyi sağlayıcı bir ortam oluşturulmasıdır. Yapılan araştırmalarda, etkili bir sınıf yönetiminin öğrenci başarısı üzerinde olumlu katkılar yaptığı, olumsuz davranışlarında ise azalmalar olduğu görülmüştür. Bunun anlamı ise, etkili bir sınıfta yapılanlar amaçlı, planlı ve düzenli bir ortamda gerçekleşir (Tertemiz, 2006).

2.1.1 Ülkemizde Sınıf Yönetimi Eğitimi

Sınıf yönetimi tanımlarından sonra sınıf yönetimi dersinin ülkemizdeki durumuna kısaca bakarsak, 1997 yılına kadar Türkiye'de "Sınıf Yönetimi" dersi, öğretmenlik formasyonu programlarında yer almamıştır. Bu döneme kadar sınıf yönetimi sadece Eğitim Yönetimi, Genel Öğretim Yöntemleri ve Eğitim Psikolojisi gibi bazı dersler içerisinde kısa bölümler halinde yer almıştır. Eğitim Fakültelerinde yapılan yeniden yapılanma çalışmaları içerisinde, 1997-1998 yılından itibaren sınıf yönetimi, öğretmen yetiştiren programlarda zorunlu ders olarak okutulmuştur (Turan, 2006. Akt: Şentürk ve Oral, 2008).

Eğitimi yönetme isteği, sadece okullarla sınırlı kalmamış, sınıfların yönetimi de eğitim yönetiminin önemli bir parçası olarak görülmüştür. Yönetim alanındaki yaklaşımlar, okul ve sınıf yönetimini etkilemiştir. Öğretmenin etkili olması ise, öğretimle sınırlı tutulmamış, yönetim

ve öğretim bütünleştirilerek öğretmenin etkili olmasının temel bir ölçütü olarak görülmüştür (Çelik, 2009).

Her öğretmenin kendine özgü bir sınıf yönetimi yaklaşımı vardır. Bazıları, sorun çıktığında müdahale ederek sınıf yönetmeyi benimserken, bazıları sorun çıkmasını önlemeye yönelik bir yaklaşım benimser. Bunun yanında öğretmenin öğrenciye yönelik algısı, benimsediği felsefe vb. öğretmenin sınıf yönetimi üzerinde etkiye sahiptir. Farklı sınıf yönetimi biçimleri literatürde yaklaşımlar adı altında belirli alt başlıklara ayrılmıştır.

2.1.2 Sınıf Yönetimi Yaklaşımları

Günümüzün bilim çevrelerinde, olgucu ve yorumsamacı paradigmlar arasında çatışmanın varlığından söz edilebilir. İster olgucu paradigma, ister yorumsamacı paradigma sosyal bilimler içinde hem genelde örgüt ve yönetim alanlarını, hem de özelde eğitim ve eğitim yönetimi alanlarını da etkilemiştir. Buna bağlı olarak eğitim ve eğitim yönetimi hiyerarşisinde ilk ve temel basamağı olan sınıf yönetimi de etkilenmiştir (Demirtaş, 2012).

Örgüt ve yönetim kuramları, klasik yaklaşımdan neoklasik yaklaşıma, neoklasik yaklaşımdan sistem ve postmodern yaklaşıma, oradan da kaosa doğru uzanan bir tarihsel gelişim süreci izlemiştir. Kuramlar arası gelişim sürecinde kopukluk yoktur. İleri sürülen her yeni kuram ya da yaklaşım, kendinden öncekinin izlerini taşımaktadır. Burada süregelen gelişim çizgisinde pozitivist paradigmadan olguculuk sonrası ya da yorumsamacı paradigmaya doğru bir gelişim olarak adlandırılabilir. Başlangıçta olgucu paradigma ile şekillenen kuram ya da yaklaşımların son yıllarda yorumsamacı paradigma ile şekillenmeye ya da yorumsamacı paradigmanın çok tartışılmaya başlandığını söylemek muhtemeldir. Hiç şüphe yok ki, yönetsel eylemlerin ya sadece olgucu ya da yorumsamacı paradigma ile şekillenmesi gerektiğini söylemek doğru değildir. Yönetsel eylemler her iki paradigmadan da faydalanmalıdır. Yıllarca egemen olan olgucu paradigmanın eğitim ve eğitim yönetiminin sorunlarına çözüm bulduğunu söylemek olası değildir. Bu sebeple Hermeneutik geleneği kaynaklı yorumsamacı yaklaşımın, okul ve sınıf içi unsurları ve bu unsurlar arası ilişkileri dikkate alması iddiası dikkate alınmalıdır (İnal, 1996).

Sınıf yönetiminin verimli ve etkin bir şekilde yürütülebilmesi için izlenen yaklaşım çok önemlidir (Demirtaş, 2012). Aydın'a (2000) göre sınıf yönetimindeki yaklaşımlar geleneksel sınıf yönetimi yaklaşımı ve çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımı diye ikiye ayrılmaktadır.

2.1.2.1 Geleneksel Yaklaşım

Geleneksel yaklaşımda, eğitim faaliyetlerinin merkezinde öğretmen vardır. Geleneksel yaklaşımın etkili olduğu ortamlarda, öğretmen aktif, öğrenci pasif durumdadır. Öğrenciler verilenleri dinler, iletişim öğretmenden öğrenciyedir. Öğrencinin fikri alınmadan öğretmen tarafından hazırlanan katı kurallar yer alır. Öğrenciler bu katı kurallara uymak zorundadır. Bu

durumlar öğrencide davranış bozukluklarına neden olur. Öğrenci, otorite konumundaki öğretmenine karşı başkaldırısına bağlı olarak farklı davranışlar sergiler. Ancak öğretmen kendince uysal ve yaramaz olarak tanımladığı bu öğrencilerin uyum sorunu olduğunu göremez ve öğrencisi ile arasında mücadele başlatır (Aydın, 2000).

Bu yaklaşımda öğretmen, kendi görevini öğrenciye bilgiyi ezberletmek olarak görür. Bu durumda öğrenciye düşen, dersi sessizce dinlemesidir. Öğretmen disiplini sağlamak için şiddete başvurabilir, bunun diğerlerine gözdağı olabileceğini düşünür. Ayrıca öğretmen, öğrencinin hazır bulunuşluğuna dikkat etmez (Cüceloğlu, 2003).

Diğer taraftan disiplin anlamındaki geleneksel yaklaşım, eskiden olduğu gibi şiddet, cezalandırma, korkutma gibi araçları kullanır. Böylece olumsuz davranışlar önlenerek itaat kültürü oluşturulabileceği düşünülür (Yaka, 2006).

2.1.2.2 Çağdaş Yaklaşım

Oktay'a (2001) göre geçmiş dönemlerde en çok itibar gören bilgili insan, yerini bilgiyi nerede bulup nerede kullanabileceğini bilen insan anlayışına bırakmıştır.

Bu yeni anlayış, eğitim anlayışında değişimleri zorunlu kılmıştır. Bu değişimlere bağlı olarak öğrencinin beklentilerini dikkate alan, öğretmen merkezli yönetim anlayışından öğrenci merkezli yönetim anlayışına geçişin olduğu çağdaş yaklaşıma geçilmiştir.

Black (2005) çağdaş yaklaşımı, otokratik yönetim anlayışından demokratik yönetim anlayışına geçiş olarak görür. Aydın'a (2000) göre; çağdaş yaklaşımda katılımcı ve esnek bir yapılanma vardır. Bu modelde öğrencinin duygusal, zihinsel ve düşünsel gelişimine uygun insancıl bir modeldir. Merkezde öğrenci vardır. Öğrenci sınıfın nesnesi değil öznesidir. Sınıfta uyulması gereken kurallar, öğretim yöntemleri, dersin amaçları gibi etkinlikler tartışılarak belirlenir. Bu tartışmalarda öğretmenin rolü rehberliktir. Bu yaklaşımda öğretmen, öğrenci, sınıf, program, eğitim ortamı gibi iç; okul, aile, çevre gibi dış unsurların etkileştiği bir sistem olarak algılanır. Sınıf içi yaşam, dış dünyadan yalıtılmış bir ortam değil, canlı ve dinamik süreçler toplamıdır. Öğretmen bu dinamiklerin farkında olan ve bu unsurları eğitsel amaçların doğrultusunda yönlendiren kişidir.

Çağdaş yaklaşımda süreç insan ögesine yönelik olup merkezde öğrenci vardır. Geleneksel yaklaşımda yer bulan otorite yerini, çağdaş yaklaşımda etkileşime bırakmıştır. Öğretmenin liderliği bu yaklaşıma kaynaklık etmektedir (Ünal ve Ada, 2000). Demirtaş'a (2012) göre çağdaş yaklaşımda sınıf, mutlak ve değiştirilemez bir düzenin ve kuralların olduğu bir yer değildir. Aksine kolektif ve duyarlı bir havanın egemen olduğu yerdir sınıf. Öğretmen sınıfın etkin bir üyesi olarak sınıfı yönetir ve otoritesini öğrencisi ile paylaşır. Bu yaklaşımda sınıf kapalı bir yer değil, dış unsurlara açık onlardan etkilenen ve onları etkileyen bir yapıya

sahiptir. Sınıfta öğrenmenin oluşacağı, öğrencilerin öğrenecekleri, kendilerini kontrol edebilecekleri öğrenme yaşantılarına yönelik ortamlar hazırlanmalıdır.

Demokratik bir anlayışa sahip bir öğretmen, karar alma süreçlerine liderlik edip rehber olan ve yol gösterendir. Gerekli açıklamaları yapıp öğrencinin karar almasına yardımcı olandır (Sarı ve Dilmaç, 2004).

Bu yaklaşımda ideal bir öğretmen vasıfları şöyle sıralanabilir; insanı seven, onlara değer veren, eğitim hakkına saygılı, bireysel farklılıkların bilincinde, insan haklarına saygılı, sevgi ve saygıyı ön planda tutan, disiplinle ilgili kurallar geliştirip uygulayabilen, ayrımcılık yapmayan, iletişim kabiliyeti üst düzeyde ve her türlü yeniliğe ve öneriye açık olabilmektir (Aytekin, 2006).

Çağdaş yaklaşımda sınıf yönetiminden beklenen, öz denetim oluşturmaktır. Bunu öğrencileri motive ederek, onlarda sorumluluk, planlama, uygulama, karar verme ve sorgulama kabiliyetleri geliştirerek yapmayı amaçlar (Çelik, 2009).

2.1.3 Sınıf Yönetim Modelleri

Sınıf yönetiminde öğretmenler tarafından benimsenen disiplin yaklaşımlarına bağlı olarak farklı sınıf yönetimi modellerinden bahsedilebilir. Öğretmenler bu modellerden birini temel alabilir ya da yıl içinde ihtiyaç duyduğu zaman ve koşullara, yapılan faaliyetlere göre farklı modellerden yararlanabilir (Başar, 2011).

Toplumsal gelişmelere bağlı olarak, eğitim alanındaki gelişmeler sınıf yönetimi modellerini baskıcıdan demokrasiğe, şekil yönelimliden amaç yönelimliye, öğretmen merkezli den öğrenci merkezliye yönlendirmiştir. Bu yönelimlerin seçimi; yönetim durumuna, ortama, olaylara, çevre göre değişir. Bu zaman ve durumlara göre sınıf yönetim modelleri; tepkisel, önlemsel, gelişimsel ve bütünsel olarak gruplanabilir (Başar, 2011).

Öğretmenler bu modellerden birini veya bir kaçını farklı zaman ve koşullarda kullanabilir veya farklı yaklaşımlardan yararlanabilir (Demirtaş, 2012).

2.1.3.1 Tepkisel Model

Bu model, istenmeyen bir düzenleniş sonucuna veya bir davranışa tepki şeklinde olan sınıf yönetimi modelidir. Tepkisel modelin amacı, istenmeyen durum ve davranışın değiştirilmesidir. Bu anlamıyla sınıf yönetiminin klasik modeli olduğu söylenebilir. İşleyişi, istenmeyen sonuç-tepki şeklindedir. Düzen sağlayıcı, ödül-ceza türü etkinlikleri içerir. Etkinliklerin yönelimi gruptan ziyade bireyedir. İstenen yararı vermeyen bir ders aracının değiştirilmesi, okula gelmeyen bir öğrencinin ailesiyle görüşülmesi, arkadaşını rahatsız eden bir öğrencinin uyarılması, bu modelin kullanımına örnek verilebilir. Aynı zamanda bu modeli sık kullanan bir öğretmenin, sınıf becerilerinin yüksek olmadığı, diğer üç modeli gereğince

kullanmadığı söylenebilir. Modelin zayıf yönlerinden birisi de her tepkinin bir karşı tepki doğurur olmasıdır. Ama sınıfta istenmeyen bir davranış ve sonuç olmuşsa, bu modelin kullanılmasına da gereksinim duyulur (Başar, 2011).

2.1.3.2 Önleyici Model

Bu model, planlama düşüncesine bağlı geleceği tahmin etme, istenmeyen davranış ve sonucu, olmadan önlemeye çalışır. Yani, planlama düşüncesi hâkimdir. Bunun için istenmeyen davranışı olmadan önlemeye yönelik etkinlikleri içerir. Bu modelin amacı, sınıf sorunlarının ortaya çıkmasına olanak vermeyici bir düzenleniş ve işleyiş oluşturarak tepkisel modele gereksinimi azaltır. Sınıf etkinliklerini kültürel sosyalleşme süreci olarak ele alan bu model, sınıfta ortaya çıkabilecek yanlış davranışa olanak vermeyen bir sosyal sistem oluşturmaya çalışır. Eğitim öncesi düzenlemeler, istenen davranışı sergileyebileceği bir ortamı, kuralları, plan ve programları kısacası ders hazırlıklarını içerir. Bu modelde etkinlikler bireyden çok gruba yöneliktir (Başar, 2011).

Çocuğu olumsuz davranışlara sevk edecek çevresel koşullar kontrol altına alınabilirse istenilen özellikler kazandırılabilir. Bu modelde amaç sınıfta akıcı düzenlemeler yaparak çocuğu kendisini yönetmeye hazırlamaktır. Ortam, plan, programlar ve kurallar bu anlayışla ele alınarak faaliyetler yürütülür (Sarıtış, 2005).

İnsan ve kaynak alanında önleme, müdahaleden daha az masraflıdır. Öğrenciler arasındaki disiplin sorunları, öğretmenler arasındaki öz disiplinle ve öğrencilere otokontrolü öğretme ile kesinlikle azalacaktır (Humphreys, 1998). Bu bağlamda önlemsel model, öğretmenlerden, öğretmenlik bilgi ve beceri açısından, birikim ve tecrübe ister (Yaka, 2006).

Sınıf ortamında her ayrıntı düşünülse de farklı durumlar ortaya çıkabilir. Her ne kadar önlem alırsak alalım değişik disiplin sorunlarıyla karşılaşabiliriz. Önleyici modelin yanında psikolojik durumları da içeren gelişimsel modelde kullanılabilir.

2.1.3.3 Gelişimsel Model

Gelişimsel modelde öğrencilerin fiziksel, duyuşsal ve psikomotor anlamda gelişimsel düzeylerinin geliştirilmesi esas alınır (Sarı ve Dilmaç, 2004). Bu modelde istenen, sınıf ortamında seçilecek etkinlikler ve belirlenecek kurallar öğrencinin gelişim dönemlerine uygun olmasıdır (Ağaoğlu, 2005).

Demirtaş'a (2012) göre; gelişimsel model, sınıf yönetiminde öğrencilerin, fiziksel, duyuşsal, deneyimsel gelişim düzeylerinin gerektirdiği uygulamaların gerçekleşmesini esas alır, bu uygulamaya geçilmeden önce, öğrencilerin ona bu açılardan hazırlanmasını öngörür. Öğrencilerin ilköğretimin birinci ve ikinci devresinde ve ortaöğretim döneminde gelişim

özellikleri farklılık gösterebileceğinden öğretmenlerin sınıf yönetimi uygulamaları da farklılık göstermelidir.

İlköğretimin birinci devresinde sınıf yönetimi açısından öğretmenler daha çok zorlanabilirler. Bu dönemdeki çocuklar somut düşünme aşamasında olduğundan soyut kuralları anlamakta ve uymakta zorlanabilirler. Bundan dolayı öğretmenin bu dönem çocuklarının en azından kurallara harfiyen uymalarını beklememelidir. Çocukların yaşları ilerledikçe soyut kuralları anlamaları kolaylaşacaktır. Dikkat edilmesi gereken bir dönem de ergenlik öncesi ve ergenlik dönemidir. Bu dönemdeki çocuklar, öğretmenini sıkıntıya sokabilirler, arkadaşlarının dikkatini çekmeye yönelebilirler (Demirtaş, 2012).

2.1.3.4 Bütünsel Model

Bu model, önlemsel sınıf yönetimine önem veren, gruba olduğu kadar bireye de yönelen, istenen davranışa ulaşabilmek için istenmeyen davranışın nedenlerini ortadan kaldıran, öğrenci özelliklerini gözeterek sınıf yönetimi algılarını bütünleştiren bir bütünsel sınıf yönetimi modelidir. Ayrıca bu modelde, istenen davranış için ortam düzenlemeye, bütün önlemsel yönetim çabalarına karşın oluşabilecek istenmeyen davranışları düzeltmek amacıyla tepkisel yönetim araçlarından yararlanmaya çalışılır. Bu modelde seçilecek davranış örgüleri, öğrencinin gelişim basamakları ile uyumlu olmalıdır. Bu modelin çevre boyutunda, okul, aile, boş zaman etkinliklerinin yer aldığı arkadaş çevresi vardır. (Başar, 2011).

Sınıf yönetimi modelleri için söylenebilecek en doğru şey, her ortamda geçerli olabilecek bir sınıf yönetimi modeli olmadığıdır. Dolayısıyla öğretmenler, sınıf ortamında yaşadıkları sorunları çözmek için bu modelleri ayrı ayrı kullanabilecekleri gibi, birlikte de kullanabilirler. Tepkisel modelde olanaklar ölçüsünde en az kullanılmalıdır. Unutulmamalıdır ki her tepki bir karşı tepki doğurur (Demirtaş, 2012).

2.1.4 Sınıf Yönetimine Etki Eden Faktörler

Sınıf yönetiminde pek çok faktör etkilidir. Bunlar sırasıyla öğretmen, öğrenci, okul, aile ve çevre sayılabilir. Bunlar içinde bir orkestra şefi gibi öğretmen çok önemlidir. Çünkü bu faktörleri iyi tahlil edip yönetecek kişi odur. Bazıları aşağıda açıklanmaya çalışılacaktır. Bunlar sırasıyla öğretmen, öğrenci, okul, aile ve çevre sayılabilir.

2.1.4.1 Öğretmen

Günümüzde öğretmenin rolü değişmektedir. Bugün artık öğretmen her şeyi bilen kişi değildir ve her şeyi bilmesi de olanaksızdır. Bu günün öğretmeni öğrenmeyi öğreten, öğrenmeyi yönlendiren kişidir. Öğretmenin bu rolünü yerine getirebilmesi, sınıfını iyi anlamasına, öğrencilerini tanımasına ve sınıfı yönetebilmesine bağlıdır (Demirtaş, 2012).

Çağdaş eğitim ve öğretim ilkelerine uygun görev yapan bir öğretmen sadece ders anlatan, sınav yapan ve not veren bir kimse değildir. Aynı zamanda bir yönetici, bir rehber, bir organizatör, iyi bir izleyici ve çok iyi bir değerlendircidir. Öğretmen öğrencilerinin davranışları üzerine dikkat kesilir, eğittiği öğrencilerinin belirlenen amaçlara ulaşmasına yardım eder ve istenilen davranışlara sahip bireyler olmasına çalışır. Öğrenme ortamını elverişli hale gelmedikçe etkili bir eğitim gerçekleşemez. Öğrenme ortamı sınıf içi ve dışı itibarıyla bir bütündür (Küçükahmet, 2004).

Öğretmenin öğretim tarzı, meslekteki deneyimi, kişisel özellikleri, kültürü ve sağlığı gibi faktörlerde sınıf yönetimini etkileyebilir. Öğretmenin öğrencilerine bakışı, onlardan beklentileri de aynı şekilde etkilidir. Öğretmenin öğrencilerini değerli birer varlık olarak görmesi veya ne yaparlarsa yapsınlar başarısız olarak görmesi de farklı öğretmen davranışlarına, diğer bir anlamda farklı sınıf yönetimi modellerini uygulamasına yol açar (Erdoğan, 2011).

Akçadağ'a (2012) göre, öğretmenin sınıftaki varlığı, sınıf atmosferini ya korkunun, tehdidin, körü körüne itaatin yer aldığı nefret ortamına ya da bunların yer almadığı sevgi ortamına dönüştürür. Çağdaş anlayış artık öğretmeni sınıfın tek hâkimi olarak görmemektedir. Öğretmen merkezli otokratik yapı, yerini öğrenci merkezli demokratik yapıya bırakmak zorunda kalmıştır, kalmaktadır. Öğretmenin öncelikle bu yapıyı kavraması ve buna uygun bir yönetici olması gerekmektedir. Demokratik yönetim anlayışının da, sınıfta uygulanışı özetle aşağıdaki kriterleri dikkate alınmasıyla mümkün görünmektedir:

- Öğrencinin duygusal, zihinsel ve düşünsel gelişiminin dikkate alınması,
- Sınıf kurallarının, eğitim yönetimlerinin, dersin amaçlarının vb. etkinliklerin demokratik bir biçimde tartışılması,
- Karar seçeneklerinin olumlu ve olumsuz yönleri ile ele alınarak, sınıf üyelerinin karara katılımına fırsatlar oluşturulması,
- Öğretmenin daha çok yol göstericilik rolünü oynaması,
- Öğrencilere eşit söz hakkı verilmesi ve azınlıkta kalan düşüncelerin açıklanmasına özel bir çaba gösterilmesi,
- Öğrencilere kendi haklarını koruma, başkalarının haklarına saygı gösterme davranışının kazandırılması ve bu davranışın yaşam tarzı haline getirilmesi,
- Öğrencinin öğrenme, düşünme ve davranma özgürlüğünün en az düzeyde sınırlanması,
- Okulun içi ve dışı etmenlerin etkileştiği bir sistem olarak algılanması.

Öğretmenlerin başarılı olabilmeleri için bazı bilgi ve becerileri bilmesine ihtiyaç vardır. Bunların bazıları şöyle sıralanabilir (Erden, 2005):

- Etkili bir öğrenme ortamı oluşturabilmelidir.
- Öğretmen davranış değiştirme yöntem ve tekniklerini bilmelidir.
- Öğretmen öğrenci davranışlarını etkileyen etmenleri bilmelidir.
- Öğretmen sınıf içerisinde olumlu öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci ilişkisi oluşturabilmelidir.

Öğretmen her haliyle örnek olabilmeli, kendini yenilemesini bilmeli, eğitimin her unsuruyla iletişimi üst düzeyde olmalı, alanını çok iyi bilmeli ve kendinin farkında olmalı.

2.1.4.2 Öğrenci

Öğrenci, eğitim almak üzere okula gelen bireydir. Öğrenci kavramının içeriğinde yalnızca öğrenen, bilgilenen değil, genel olarak eğitilmek istenen kişi olma özelliği vardır. Bu anlamıyla öğrenci, eğitim süreci içinde, eğitim ve öğretim süreçlerini bir bütün olarak yaşayan ve bu yaşantı sonucunda, bilişsel, duyuşsal, devinişsel davranışlar yanında, töresel davranışlarının da amaçlı ve olumlu yönde değiştirilmek istenen kişidir. Arap ve Fars dillerinde talip olan, talep eden anlamında ‘talebe’ teriminin karşılığıdır. Eğitimin karşılığı olarak kullanılan terbiye kavramının içinde nasıl etik bir amaç varsa, talebe teriminin karşılığı kullanılan öğrenci teriminin içeriğinde de, bir anlam yüklemesi olarak bu türden bir etik içerik bulunması gerekir. Başka bir ifadeyle öğrenci sözü edilen değerler alanını da içerecek biçimde, bir bütün olarak eğitilmesi yanında, öğrenim görmesi gereken bir kişi olarak tanımlanır. Eğitim, öğretim ve bilgilendirme sürecini de içine alan geniş bir kavramdır. Dolayısıyla da içeriğinde öğrenci davranışlarının etik yönden yapılandırılması amacı vardır ve genel anlamda da bu amaçlara yönelik işlev görür (Topses, 2007).

Sınıf yönetimi, öğrencilerin özellikleri ile de ilişkilidir. Öğrencilerin gelişim durumu, yaşı, kültürel özellikleri, başarı ve ruhsal durumu gibi özellikleri sınıf yönetimini etkiler. Mesela, kendini ifade edemeyen, kişiliği gelişmemiş, ilgi çekme meyli yüksek olan kişilerden oluşan bir sınıf, öğretmenin sınıf içi çalışmalarını etkiler. Üniversitelere, okul türlerine ve çeşitli bölgelere göre sergilenen sınıf içi öğrenci davranışlarında önemli farklılıklara rastlanabilir (Erdoğan, 2011).

Öğretmene düşen öğrencileri etkileyen etmenleri, etkileme düzeylerini bilmeleri ve bu etkileri olumlu olacak şekilde yönlendirebilmeleridir. Sınıf içerisinde farklı yaş gurubu öğrencilerin farklı ihtiyaç ve beklentileri olacağı gerçeğini göz önünde bulundurulmalı, bu farklılıklar sürekli olarak öğretmen tarafından gözetilmeli ve her bir öğrenci için değişik motive ediciler verilmelidir (Taş, 2012).

2.1.4.3 Okul

Okul, bir grup öğrenciye toplumun ve bireyin beklentileri doğrultusunda, önceden hazırlanmış programlar ışığında öğretim faaliyetleri sunulan ve öğrencide istendik davranış değişikliği oluşturulmaya çalışılan yerdir. Okulun özellikleri ve iklimi, okulun bir birimi olarak sınıfı ve sınıf yönetimini etkiler (Çalık, 2007).

Başaran'a (2000) göre iyi okul, çevresini etkileyen, çekici bulunan, insanın değerini benimseyen, eğitim çalışanlarını ve öğrencileri yüksek edime ve başarıya ulaştıran, öğrencilerin eğitim gereksinimlerini karşılayan, sorun çözen ve çözülmesine ortam hazırlayan, demokratik bir toplum ve kültür oluşturan okuldur.

Sınıf yönetimini etkileyen faktörlerin en önde geleni okulun öğrenci sayısıdır. Yapılan araştırmalara göre kalabalık olmayan okullarda eğitim faaliyetleri daha iyi yürümekte, öğrenci başarısı artmakta, disiplin problemi az olmaktadır. Küçük gruplardaki bireyleri verimi de fazla olur. Ayrıca sınıfın fiziksel ortamı çok önemlidir. Fiziksel ortamın düzeni etkili sınıf yönetiminin en önemli şartıdır (Erdoğan, 2011).

Öğretmen sınıfa hiçbir zaman hazırlıksız ve plansız girmemelidir. İyi bir sınıf yönetimi başarı için ilk adımdır. Etkili bir sınıf yönetiminin en temel yolu iyi plan yapmaktan geçer. Öğretmen iyi bir planla etkili, başarılı olabilmek için, istenmeyen öğrenci davranışını ortaya çıkaracak durumları hesaba katarak sergileyeceği davranışı oluşturmalıdır (Demirel, 2006). Bunun için eğitim programı sınıf yönetimi için çok önemlidir. Programın kalitesi sınıf yönetimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyecektir.

2.1.4.4 Aile

Aile toplumun en küçük birimidir. Çocuğun ilk eğitimi ailede başlar. Buna bağlı olarak çocuğun gelişiminde ailenin önemi büyüktür. Çocuğun sağlıklı bir psikoloji ve benlik algısı gelişerek özerkleşmesi ailenin tutumuna bağlıdır. Çocuğun kendine yetmesi, paylaşımcı olması ve diğer kişisel davranışlarının temeli ailede atılır (Ayhan, 2000).

Ailenin ekonomik durumunun kötü olması, çocuk üzerinde olumsuz etki yapar. Ailesinin ekonomik durumu kötü olan bir öğrenci, eğitim ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çekebilir. Çok zor koşullarda okula gelen yoksul aile çocukları vardır. Mesela, ilköğretim hayatı boyunca ailesinin renkli kalem dahi alamadığı bir öğrenci için renkli kalemin değeri çok büyüktür. Renkli kalemi olmayan öğrenci, yanındaki arkadaşının renkli kalemini çalabilir. Maddi imkanları zayıf olan öğrenciler, maddi imkanları iyi olan öğrencilere kin duyabilirler.

Ailenin eğitim düzeyi de çocuğun davranışları üzerinde önemli bir etkide bulunmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan ana babalar, çocuklarının eğitimine karşı daha duyarlı olmakta, çocuklarının öğrenme yaşantılarını daha iyi izleyebilmektedirler. Çocuğu okula

kaydedip mezun olana kadar okula uğramayan veliler vardır. Diğer taraftan eğitim düzeyi yüksek olan veliler öğretmenlerle diyaloglarını sıkı tutmaktadırlar (Çelik, 2009)

Demokratik bir aile yapısında yetişen çocuğun güven duygusu ve kendini rahat ifade etme kabiliyeti gelişir. Bu güven ve hoşgörülü ortamda büyüyen çocuk, kendisini önemli hisseder ve kendisine değer verildiğini hisseder. Böylece çocuğun okul ilişkilerine ve başarısına önemli katkı yapılmış olur (Güven, 2005). Otoriter ailelerdeki katı tutumlar, çocukları mutsuz, huysuz, huzursuz, çekingen ve güvensiz olmalarına sebep olurlar. Bu öğrencilerin sınıf başarıları genelde düşüktür (Bacanlı, 2003). İlgisiz ve duyarsız ailelerde ise çocuklar, çevresine karşı saldırganlık ve zarar verme duyguları geliştirebilmekte ve yalnızlaşmaktadır (Yavuzer, 2002).

Bu açıklamalardan sonra öğretmenler iyi bir sınıf yönetimi için öğrenci velilerini iyi tanımalı, veli ziyaretleri yapmalı ve sınıf yönetiminde karşılaşılabilecekleri sorunlar için önceden önlem almalıdırlar.

2.1.4.5 Çevre

Her insan, belli bir zaman, belli bir coğrafya ve toplum içinde yaşar. Her toplumun kendine has sosyal ve kültürel yapısı vardır. Bu yapı kişiyi olumlu ya da olumsuz etkiler. Burada kişi çevreden etkilendiği gibi çevreyi de etkileyip değiştirir (Akar, 2003).

Toplumsal bir çevre içinde yaşayan okul, bireyleri yetiştirilmesi, topluma kazandırılması gibi bir hayati bir görevi ifa eder. Bu görev esnasında bireyle ilişkili faaliyetlerle ilgilenir, bunları gerçekleştiren grup ya da kurumları denetler. Bu unsurlar okulun çevresini oluştururlar. Çevrenin beklentileri ile okulun amaçları arasında uyum olduğu sürece sorun yoktur (Çalık, 2007).

Çevrenin unsurlarının davranışın ortaya çıkması veya çıkmaması noktasında önemli bir etkisi vardır. Uygun davranışların ortaya çıkması için uygun ortamlar olmalıdır. Öğretmenlerden beklenen uygun ortamları oluşturmaktır. Bu ortamları oluştururken eğitim öğretimi etkileyen faktörler olabilir. Bu etkiler hem yakın hem de uzak çevreden gelebilir. Yakın çevre; okul, aile, sınıf, sokak, boş zaman geçirme alanları gibi öğrencinin her zaman içinde bulunduğu çevredir. Uzak çevre ise, öğrencinin çeşitli araçlarla edindiği bilgilerden tutunda içinde yaşadığı toplumun ve diğer ülkelerdeki insanların yaşama biçimlerine varıncaya kadar geniş bir yelpaze oluşturan ve öğrenciyi zaman zaman etkileyen çevredir. Öğretmen ve okuldan beklenen, öğrencileri uzak çevrenin olumsuzluklarından uzak tutması, olumsuzlukları giderebilecek girişimlerde bulunması, başka bir ifadeyle kontrol edebildiği alanı olabildiğince geniş tutmasıdır. Çünkü birey ve kurumların etkililik göstergelerinden biri de kontrol edebildiği çevrenin genişliğidir (Başar, 2011).

Öğretmenden beklenen bir diğer konu da, öğrenciler aracılığıyla etkilenen sınıfı olumsuz etkilerden korumaktır. Öğretmen çevreyi bir sınıf gibi kullanabilmelidir. Bunu yapabilmesi için çevreyi iyi tanımalı, kültürel geçmişini, güçlü ve zayıf yanlarını iyi bilmelidir. Bu gayretler okul tarafından da ele alınmalı ve uygulamaya geçirilmelidir. Olumsuz davranışların değiştirilmesi sınıfta yapılan etkinliklerin çevreye taşınmasıyla da gerçekleştirilebilir. Eğitsel kol faaliyetleriyle olumlu örnekler çevreye taşınacak ve velilere örnek teşkil edecektir. Diğer taraftan öğrenci arkadaş grupları da bireylere olumlu davranışları kazandırmak için değerlendirilmelidir. Aile ve okul işbirliği yapmalı, öğrencilerin eğitilmesi yanında çevrede eğitilmelidir (Başar, 2011).

Öğretmen öğrencilerini tanıdığı, yani onların yakın çevrelerini tanıdığı sürece, onlardan gelebilecek istenmeyen davranışları önleme noktasında etkinlikler yapabilir. Hem yakın çevreden hem de uzak çevreden gelebilecek olumsuzluklar konusunda öğrencisini haberdar etmeli ve gerekli önlemleri almalıdır. Çevreyi eğitime katma noktasında her türlü fırsatta değerlendirilmelidir. Bunu yaptığı ölçüde sınıf yönetimi sağlıklı işleyecek, oluşabilecek istenmeyen davranışlar da azalacaktır.

2.1.5 Sınıf Yönetiminin Boyutları

Sınıfın etkili yönetilmesi, eğitimde başarının ilk adımı kabul edilir. Liderlik yönü ön planda olan öğretmenin grup dinamiklerinin bilmesi önemlidir. Ayrıca öğretmenin kişisel özellikleri, kullandığı yöntem ve teknikler de sınıf yönetimini etkiler. Okul aile işbirliği, çevreyle olan iletişim ve sınıfın fiziki durumu sınıfı ve yönetimini etkiler (Çalık, 2007).

Başar (2011), sınıf yönetiminin beş boyutundan bahsetmektedir. Bunlar, sınıf ortamının fiziksel yönü, öğretimin planlanması, etkili zaman yönetimi, iletişimin yönetimi ve davranış yönetimidir.

2.1.5.1 Sınıf Ortamının Fiziksel Yönü

Eğitim ortamının fiziksel yönü, etkili sınıf yönetiminin gerçekleşmesi için önemlidir. Sınıfın büyüklüğü, ortamın temizliği ve ferah olması, ayrıca ortamın rengi, düzeni öğrenmeyi etkiler (Çalık, 2007).

Sınıf ortamının düzenlenmesi öğrencilerle birlikte, görüşleri alınarak yapılmalıdır (Sarıtaş, 2005). Sınıf ortamının genişliği, ısı, ışık, gürültü düzenekleri, renkler, temizlik, estetik, eğitsel araçlar, oturma düzeni, öğrencilerin gruplanması bunların başlıca olanlardır. Fiziksel düzenlemeler, öğrencinin rahat etmesini sağlamak, okul ve sınıf ortamının çekiciliğini artırarak öğrencinin okula sevecek gelmesini gerçekleştirmek, öğrenmeyi kolaylaştırmak amaçları için yapılır. Eğitim, uygun ortamlarda gerçekleşir (Başar, 2011).

Sınıfın, öğrenci sayısı, ısı, ışık, ses, renk, görünüm, temizlik, araç-gereçlerin uygunluğu, oturma planı fiziksel etkenlerinin düzenlenmesi öğretmen sorumluluğundadır (Yalçinkaya, 2005). Ayrıca okulun ve sınıfın olumsuz fiziksel özellikleri öğrenmeyi olumsuz etkiler. Bu özellikler, sınıfın fiziksel yapısının düzensiz, havasız, ilgi çekicilikten uzak, iç karartıcı ve gürültülü olması gibi etkenler olarak sayılabilir (Kalaycı, 2005). Bu unsurlar sınıf yönetiminin etkililiğinde önemli bir rol oynar.

2.1.5.2 Öğretimin Planlanması

Öğretim, bireyin yeteneklerini kendi kapasitesi ölçüsünde geliştirme sürecidir (Karlı, 2004). Öğretimin yönetimi bir süreç olarak, sınıfta oluşabilecek olumsuz öğrenci davranışlarına karşın dersin etkili bir şekilde planlanması, yürütülmesi ve planlanmasıdır. Bu süreç iyi yönetilirse işbirliği gelişecek, davranış problemleri azalacak ve sınıfta doyum sağlanacaktır (Tok, 2012). Sınıf yönetiminin etkililiği öğretimin kalitesini artırır. Ayrıca etkili bir öğretim de sınıf yönetimini kolaylaştırır (Erden, 2005).

Sınıf yönetiminin bu boyutunda plan, program etkinliklerinin yönetimi yer alır. Amaçlar esas alınarak, yıllık, ünite, günlük planların yapılması, kaynakların belirlenip dağılımının sağlanması, iş ve işlem süreçlerinin belirlenmesi, araç sağlama, yöntem seçme, öğrenci özelliklerini belirleme, gelişimlerini izleme ve değerlendirme, öğrenci katılımını düzenleme, bu grupta ele alınabilir. Bu etkinlikler, geçmiş ve var olan durumu ele alarak geleceği görme ve şekillendirme amaçlı çabalar olarak görülebilir (Başar, 2011).

Öğretim etkinliklerinin planlanması, öğrenme yaşantılarının hayata geçirilmesi noktasında gerekli bir durum ancak yeterli şart değildir. Bu noktada öğretmenler planlama yaparken; ne öğretileceği, öğrenci ürünlerinin neler olacağı, hangi materyallerin kullanılacağı, kullanılacak yöntem ve stratejilerin neler olacağı ve değerlendirme aşamasının nasıl olacağı konularına cevap aramalıdır (Tok, 2012).

Öğretmenler uygulama sürecinde, öğretim yöntem, strateji ve öğrenme faaliyetleri ile önceden kararlaştırılanları uygular. Öğretmenler, öğrencilerin sorunlarına, ders sürecinin nasıl gittiğine bakarak planlarda sık sık düzenlemeler yapmalıdır. Uygulama işlevini destekleyen öğretim becerileri;

- Derse hazırlık: Öğrencileri öğrenmeye etkili bir şekilde katmak için öğrencilerin dikkatini, ilgisini derse çekmek, onları güdülemek ve amaçtan haberdar etmek (gözden geçirmek) gereklidir.
- Dersin sunumu: Öğrenciye kazandırılmak istenenlerin yer aldığı bu basamakta sunu basitten karmaşığa ve ardışık bir sıralama olmalıdır. Sunum sırasında

öğretmenlere; tündengelim, tümevarım, parça-bütün modelleri ile ardışık sıralama, karşılaştırma ilişkileri ve model alma önerilebilir.

- Bireysel ve grupta öğrenme etkinlikleri: Öğrenciler öğretim süreçlerine katılabilirse sınıfta olumsuz davranışlara zaman kalmayacaktır. En uygun bireysel ve işbirliğine dayanan grup etkinliklerinin nasıl uygulanacağı ve öğrenme görevlerine nasıl hazırlanacağı ve başlanacağı saptanmalıdır. Bireysel çalışmada, öğrencilerin yeteneklerini geliştirebileceği, başarabileceği görevler verilmeli ve bu görevler amaçlarla ilişkilendirilerek açıklanmalıdır. Böylece öğrencinin az hata yapması sağlanacaktır. İşbirliğine dayalı grup çalışmasında ise öğrencilerin sosyal becerileri gelişir. Önceden hazırlık yapılmalı, belli beceriler önceden öğretilmeli, işbirliği yapma ve yardımlaşma öğretilmeli, iletişim becerileri geliştirilmeli, utangaç ve iletişimi zayıf öğrencilere belli roller (özetleyici, araştırmacı, kontrol edici, toplayıcı, gözlemci, yazıcı) verilmelidir.
- Dersin kapanışı: Öğretmenler dersin kapanışını başarılı bir şekilde yapmalıdır. Çünkü dersin kapanışının öncelikli amacı dersin bitişine dikkat çekmektir. Çoğu öğretmen bunu ihmal etmektedir. Dersin en önemli bölümü dönüt vermek dersi gözden geçirmektir. Bir diğer amacı ise, öğrenilenlerle eski öğrenilenlerin birleştirilmesine yardım etmektir. Üçüncü amacı ise, öğrenilen temel konuların pekiştirilmesidir. Dersin kapanışında ödev verilebilir (Tok, 2012).

Öğretimin planlanması aşamasında yürütülen faaliyetler sınıf yönetimine önemli katkı sağlayacak ve öğretimin kalitesini artıracak, olumsuz öğrenci davranışlarını en aza indirecektir.

2.1.5.3 Etkili Zaman Yönetimi

İnsan, hayatını farklı etkinlikler içinde sürdürür. İnsan bu yaşam sürecinde öğrenimini görür, bir meslek sahibi olur, iş sahibi olup çalışır, yuva kurar ve çocuklarını büyütür. Bu ölüme kadar devam eder. Zamanın etkili kullanımı, önemli bir yönetim becerisi olarak görülen günümüzde, okul yöneticileri kadar öğretmenlerinde üzerinde durması gereken önemli konudur (Çelik, 2009).

Zaman, soyut bir kavramdır. Ayrıca zaman, bir işi yapabilmek için gerekli olan süre olarak tanımlanabilir. Çünkü bir olay ya da iş belli bir zaman dilimi içinde olmaktadır. Diğer taraftan zaman, ardı sıra olan durum ya da olayların algılanmasıdır (Açıkalin, 1998. Akt: Çelik, 2009).

Zaman, sınırlı olduğundan bilinçli kullanılmalıdır. Yönetim süreçleri açısından kritik bir role sahip olan zaman yönetimi, sınıf yönetiminin de önemli bir ögesi ve sorunudur (Erkılıç, 2012).

Zaman yönetimi, derse yönelik zorla müdahaleyi en az indirmeyi amaçlamaktadır. İyi bir zaman yönetiminde, zamanlama ve pürüzsüzlük bir arada bulunmak zorundadır. Zamanlama, hareketliliği yansıtmaktadır ve ders boyunca öğretmenin coşkuyla yaptığı hareketleri göstermektedir. Pürüzsüzlük, öğrencinin dikkatini toplamada yardım edeceği gibi, öğrenciyi dersin akışı içinde tutar (Çelik, 2009).

Etkili bir sınıf yönetimi için zamanın etkili kullanılması gerekir. Öğretimsel zamanın iyi planlanması ve yönetilmesi gerekir. Sınıf içinde geçirilen zamanın etkinliklere dağılımı, zamanın ders dışı ve bozucu etkinliklere harcanmaması, sıkıcılığın önlenmesi, öğrencinin zamanın çoğunu okulda, sınıfta geçirmesinin sağlanması, devamsızlığın ve okuldan ayrılmaların önlenmesi bu bölümde görülebilir (Başar, 2011).

Zamanın etkili yönetimi, öğretmenin yapacağı faaliyetleri ayrıntılı olarak planlaması ve uygulamasıdır. Zamanın etkili bir şekilde kullanımı öğrenci başarısının artırılması ve disiplin sorununun azaltılması açısından önemlidir. Ayrıca etkili zaman kullanımı, öğrencileri daha çok öğrenme-öğretme faaliyetine tabi tutacak, meşgul olan öğrenci olumsuz davranışı yapmaya zaman bulamayacaktır (Özkılıç, 2005).

Erkılıç (2012), öğretmenin zamanı etkili yönetilebilmesi için dikkat edilmesi gerekenleri şöyle sıralar:

- Derse planlı ve hazırlıklı girilmeli. Plansızlık başarısızlığın planlamasıdır.
- Planın ana hatlarını kurgulayıp not edilmeli. Böylece planın unutulması ve konu atlamasının önüne geçilmiş olacaktır.
- Planın uygulanabilir kılınması için her ders için özelleştirilerek plan güncellenmelidir.
- Derse zamanında girilmeli, erken çıkılmamalı.
- Derste zamanın ağırlıklı bir bölümünü akademik öğrenme zamanı olarak kullanmaya özen gösterilmeli.
- Sınıf kurallarını öğrencilerin katılımıyla belirlenmeli.
- Sınıf kurallarına uyulmasını sağlamaya çalışılmalı.
- Sınıfta olumlu bir havanın oluşmasına çalışılmalı. Çünkü olumlu hava öğrenmeyi destekleyerek zamanın israfını önler.

- Kullanılacak araç, gereç ve kaynakları önceden kullanıma hazır hale getirilmeli.
- Dersin amaç ve içeriğine uygun öğretim yöntem ve teknikleri seçilmeli.
- Zaman zaman farklı öğretim yöntem ve teknikleri uygulanmalı. Böylece dersin can sıkıcı olmasının ve istenmeyen davranışların önüne geçilecektir.
- Öğrencileri kısa sürede tanınmalı. Eğer mümkünse, belli bir oturma düzenine göre oturup tanıma süresini kısaltmalı. Böylece yoklama yapma süresi kısılacaktır.
- Duyuru, eğitsel kol çalışmaları için seçim vb. işleri dersin sonuna bırakılmalı.
- Deney gibi kimi çalışmalar için öğrencilere fırsat verilmeli. Böylece hem zaman kazanılmış hem de öğrencilerin gelişmesine olanak verilmiş olunur.
- Sınıfta zaman tuzaklarını belirleyerek önlem geliştirilmeli.
- Ders olumlu iletilerle bitirilmeli. Bu davranışın daha sonraki dersleri etkileyeceği unutulmamalı.

2.1.5.4 İletişimin Yönetimi

Bu bölümde kişiler arası iletişimin düzenlemeleri yer alır. Bunlar; sınıfta kurallar belirlenip öğrencilere benimsetilmesini içeren ve sınıf içi öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci ilişkileri düzenlenerek etkili bir sınıf atmosferi oluşturulmaya çalışılmasına yönelik etkinliklerdir (Başar, 2011).

Etkili iletişim becerilerinin önemini tartışmak anlamsızdır. Çünkü iyi bir sınıf yönetiminin temeli iletişime dayanır. Öğretmen değişik iletişim becerilerinden yararlanabilmelidirler. Öğretmen iletişimi etkili kullanmadığı sürece, iyi bir sınıf yönetimi ve olumlu bir öğrenme çevresi oluşturma çabaları sonuçsuz kalır ve bu çabaların ömrü kısa olur (Çelik, 2009).

Öğretmen iyi bir iletişim için sınıf ortamını uygun hale getirmelidir. Çünkü öğrencinin tanınması, sorunların belirlenmesi, ilgi ve yeteneklerin tespiti, bilgi akışının olması, olumlu davranışların kazandırılması etkili bir iletişim ortamında mümkündür. Bu iletişim öğretmenden öğrenciye, öğrenciden öğretmene olursa yararlı olacaktır. İletişim tek yönlü olursa sıkıcı olacak ve sağlıklı dönüt vermeyecektir. Öğretmen ders işlenişi esnasında öğrencilerin arasında dolaşmalı, onlarla oturmalı, sağlıklı bir iletişim için öğrencilerin öğretmenlerine yakın hissetmelerini sağlamalarına yardımcı olmalıdır (Erden ve Akman, 1997).

Etkili bir iletişim için öğretmen, öğrencilerin temel ihtiyaçlarını karşılayıcı ilişkiler düzeni oluşturmalıdır. Öğretmen bunları oluştururken, öğrencilere şu olanakları sunmalıdır (Çelik, 2009):

- Öğretmen arkadaşça ve samimi bir tutum sergilemeli ve öğrencilerle olan ilişkilerinden zevk duymalıdır.
- Öğrencilerin taleplerini sınıf ortamında açıklamalarına yardımcı olmalıdır.
- Öğrencileri anlamalı, anlayışlı onlamalı ve kabul etmelidir. Öğrencilerin daha çok olumlu duygu yaşamalarını sağlamalıdır.
- Öğrenci duygularını anlamalı ve öğrencilerle ilgilenme konusunda uygun ortamlar oluşturarak, öğrencilere olumlu cevaplar vermeye çalışmalıdır.

Öğretmen, öğrencileriyle arasındaki ilişkilerde her zaman galibiyet amacıyla ön plana çıkarsa, öğrencilerle etkili iletişim kuramaz. Öğretmenin öğretmen-öğrenci ilişkilerine yönelik sahip olduğu varsayımların olumlu bir temele dayanması gerekir. Başlangıçta öğrencileri kötü varlıklar olarak gören bir öğretmen, öğrencilerle iyi iletişim kuramaz. Her şeyden önce sağlıklı bir iletişim, olumsuz varsayım ve tutumların ortadan kaldırılmasını gerektirir (Çelik, 2009).

Öğretmenin etkili bir sınıf yönetimi için öğrencileriyle etkili bir iletişim kurması ve öğrencinin kendini rahatça ifade edebileceği bir ortam oluşturması ile mümkün olacaktır. Böylece iletişimden kaynaklı sorunların önüne geçilebilir (Erdoğan, 2011).

2.1.5.5 Davranış Yönetimi

Bu bölüm etkili bir sınıf yönetimi için davranış düzenlemelerini içerir. Sınıfa yönelik faaliyetlerin, eğitim ortamının istenen davranışı sağlayabilir hale getirilmesi için sınıf iklimi oluşturulması, sorunların önceden tahmin edilmesi yoluyla istenmeyen davranışların önlenmesi, sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, yapılmış olan istenmeyen davranışların değiştirilmesi bu boyutla ilgili olarak söylenebilir (Başar, 2011).

Öğretmen sergilediği her davranışı ile öğrencilere model olmalıdır. İlköğrenim yıllarından başlayarak çocuklar, giyiminden yürüyüşüne, konuşmasına kadar her davranışında öğretmeni örnek almaya yatkındırlar. Bu, öğretme için yorucu bir durum olsa da, öğrencilerin davranışlarını değiştirmenin etkili bir yolu olarak sürekli kullanılmalıdır (Başar, 2011).

Sınıf ortamında davranış yönetiminde başarılı olmak isteyen öğretmen, gelişim ve öğrenme psikolojisine ait bilgilerini gözden geçirmesi gerekir. Bu konularda yeterli donanıma sahip değilse bu konularda bilgisini artırmayla işe başlamalıdır. Diğer taraftan sınıf içi öğrenci davranışlarının yönetimi konusunda öğretmen adayı yetiştirilirken, sınıfta öğretmenin rolünün ne olduğu ve meslekteki yeterlik alanı da hiçbir zaman ihmal edilmemelidir (Özyürek, 1996).

Sınıfın davranış ortamı, gevşekten katıya, çeşitli görüşlerde olabilir. Program konu merkezli, öğretmen davranışı yetkeci, karar ve kurallar öğretmence konulmuşsa, sınıf katı yapılmıştır. Program öğrenci merkezli, öğretmen davranışı demokratik, kural ve kararlar

birlikte oluşturulmuşsa, sınıf gevşek yapılanmıştır. Bu özelliklerin değişmesi, bu ikisi arasındaki diğer yapılanma biçimlerini oluşturur (Başar, 2011).

Öğrenci davranışlarının düzenlemelerine ilişkin faaliyetlerin etkili ve sağlıklı yürütülebilmesi için yazılı ve yazısız kuralların belirlenmesi gerekir. Kuralların belirlenmesinde öğrencilerin aktif rol alması için öğretmenin öğrencileri yönlendirmesi gerekir. Kuralların sayısının çok olmaması, kolay ve anlaşılır olması, olumlu ifadeler içermesi ve zamanın etkin kullanımı için ilk günlerde oluşturulması uygun olacaktır (Ağaoğlu, 2005).

Sınıf kuralları yalnızca öğrencilerin sınıf içindeki düzenlerini sağlamak ve buna bağlı olarak başarılarını artırmakla kalmaz, bunun yanında öğrencileri okul dışındaki çevreye hazırlar. Bu kurallar sayesinde öğrenciler, okul dışındaki yaşama ve buna bağlı olarak var olan kurallara daha hızlı uyum sağlar ve demokratik hak ve sorumluluklarını daha sağlıklı yerine getirir.

Aynı zamanda taraftan sınıf içi davranış kurallarının uygulanabilir, etkili, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemede etkili olabilmelidir. Bir toplumsal grup olarak öğrencilerin sınıfta uymaları gereken kuralların belirlenmesi, sınıf düzeni açısından ve dolayısıyla öğretimin etkililiği açısından önem taşımaktadır (Çelik, 2012).

Başar'a (2011) göre kurallar:

- Herkes için olduğundan tarafsızlığı sağlar, kişisel isteklerle ilgili sapmalara hayır deme olanağı verir.
- Bireysel üstünlüğe gerek kalmadan, yöneticinin yetkisinin benimsenmesini kolaylaştırır, astların, eziklik duymadan emirleri kabul etmesini olası kılar.
- Ödül ve cezayı bireysel olmaktan çıkarır, kabul edilebilir hale koyar.
- İnsanları göreve yönlendirir, değerlendirme ölçütü olurlar.
- Sınıfta öğretmenin karar gereksinimini, öğrencinin yönlendirme aramasını azaltırlar.

Diğer taraftan her şeyin aşırısı zararlı olduğu sözü, kurallar için de geçerlidir. Kuralların aşırı katı olması, tekdüzelik, can sıkıntısı, hatta haksızlık oluşturabilir, esnekliği önler, ilişkileri mekanikleştirir, morali düşürüp örgüt iklimini bozabilir. Katı kuralcılık, amaçlarla araçların yer değiştirmesine neden olur. Kurallar araç olmaktan çıkar, kurala uymak amaç olur.

2.2 Sınıf Yönetiminde Karşılaşılan İstenmeyen Öğrenci Davranışları

İnsanı davranışa iten gereksinimleridir. Gereksinimler, onları karşılamaya yönlendiren dürtü oluştururlar. Dürtü sonunda belli yönde etkinlik eğilimi olan istekler oluşur ve insan uygun hallerde istekleri yönünde davranışa geçer. Davranışların istenir olup olmamasının ölçütü, davranışın, davrananın, karşısındakinin, davranışın olduğu ortamın özelliklerine göre

değişen bir şekilde, toplumun yazılı olan, olmayan kuralları ile bireysel yargılarıdır. İstenen davranışı kişiye göre olmaktan çıkaran, kurallardır (Başar, 2011).

İstenmeyen davranış, öğrencilerin öğrenmesini etkileyen, öğretimi engelleyen her türlü davranış bir disiplin sorunu yaşanmasına neden olur. Bu disiplin problemi, psikolojik ve fiziksel olarak güvensiz bir ortam oluşturur ve öğretmenin otoritesine zarar verir (Leviv ve Nolan, 2000).

Eğitim ortamlarında, önemli ya da önemsiz sorun olabilecek pek çok davranış görülür. Fakat bu davranışların önem derecesi ve biçimi eğitimi etkileyen unsurlara göre değişir. Olumsuz davranış, davranışı yapan kişiye, karşısındaki kişiye, kişilerin kültürel özelliklerine göre değişebileceği gibi, duruma, zamana, derse ve sınıfa göre de değişebilir (Kaya, 2002).

Çelik'e (2009) göre, öğrencinin sınıf ortamında gösterdiği her davranış olumsuz davranış olarak görülmemelidir. Öğrenciler eğitim öğretim sürecinde istenen davranışlar sergiledikleri gibi, bazen istenmeyen davranışlar da sergileyebilirler. İstenmeyen davranışın olumsuzluk derecesi davranıştan davranışa farklılık gösterir.

İstenmeyen olumsuz davranışların sağlıklı bir şekilde tanımlanması, bu türden istenmeyen davranışların önlenmesi açısından çok önemlidir. İstenmeyen olumsuz davranışların sınırlarının belirlenmesi zor olsa da, bu tür istenmeyen davranışlar yere, duruma, koşullara gibi unsurlara bağlıdır. Bundan dolayı istenmeyen davranışların her durum ve koşul için her zaman katı sınırlamalarla belirlenmesi, gerçek hayatla örtüşmez. Tersine sorunların durumsal değişkenlerin etkisiyle de oluşabileceği bilincinden yoksun olmak, öğretmeni davranış yönetiminde emirler yağdıran ve değişmeyen bir anlayışa götürebilir (Aydın, 2000).

Okulda eğitim-öğretimi engelleyen her türlü davranış, istenmeyen davranış olarak adlandırılır. Bu davranışlardan bazıları en büyük olumsuz etkiyi, davranışı yapan kişi üzerinde gösterir. Bazı istenmeyen davranışlar ise, öğretmeni, sınıftaki öğrencileri ve dersi olumsuz yönde etkiler. Bazı istenmeyen davranışlar vardır ki, etkileri okulun dışına taşar. Bu istenmeyen davranışlar; okula, aileye ve çevreye zarar verir. Sınıftaki bu istenmeyen davranışlar, sınıf düzenini ve eylemlerini bozar, amaçlara ulaşmayı, özellikle zamanın etkili kullanımını engeller. İstenmeyen bu davranışlar diğer olumsuz davranışları da tetikleyebilir, onların nedeni olur (Başar, 2011).

Charles'a (1999) göre istenmeyen davranış, açığa çıktığı durum veya ortam açısından uygun olmadığı düşünülen davranış olarak tanımlanabilir. İstenmeyen davranışlar beş farklı gruba ayrılabilir. Bunlar; saldırı, ahlaka aykırılık, otoriteye karşı gelme, sınıf saygısızlıkları ve zamanı boşa geçirmedir. Bu davranışlardan bazıları istenmeden ortaya çıkabilirken (öksürmek, aksırmak gibi), bazıları kasıtlıdır (konuşma, yüksek sesli esneme, sınıfı terk etmek için ayağa kalkmak vb.) (Seidman, 2005).

Öğretmenin istenmeyen davranışları sınıflandırırken, belli ölçütleri kullanması gerekir. İstenmeyen davranışlar sınıflandırılırken dört temel ölçüt kullanılabilir:

1. İstenmeyen davranış: O davranışı gösteren öğrencinin ya da sınıf arkadaşlarının öğrenmesini kesmesi.
2. Antisosyal davranış: Öğretmen ve öğrenciler arasındaki etkileşime ve iletişime zarar verirler.
3. Zarar verebilen davranışlar: Öğrencilerin güvenliğini tehlikeye atacak davranışlar.
4. Sonuçları açısından zararlı olan, okul veya kişisel eşyalara zarar veren davranışlar (Bull ve Solity, 1996; Çelik, 2009).

Akçadağ'a (2012) göre öğretmen, sınıfta planladığı eğitim etkinliklerini gerçekleştirmek için bulunmaktadır. Dolayısıyla bu etkinliklerin gerçekleşmesinde engel olarak karşımıza çıkan her türlü davranışı sorun olarak belirtebilir.

Bundan dolayı öğretmen, sorunlu davranışları sınıflama yanılığine düşmemelidir. Çünkü sınıflamak, istenmeyen davranışların çözümünde aşırı yapılandırılmış bir yönetim biçiminin hâkim olduğunu gösterir. Fakat hiçbir sorun bir başkasıyla aynı özellik taşımaz. Diğer taraftan davranış yönetimi teknikleri de belli bir zamandan sonra amaçlara ne derece hizmet ettikleri de tartışılmalıdır. Burada öncelik, öğretmenin davranışa kaynaklık eden nedenlerini anlaması gerekir. Çünkü doğru anlaşılmayan hiçbir soruna çözüm bulunamaz (Aydın, 2000).

Köktaş'a (2003) göre, bir davranışın ortaya çıkmasında üç temel bileşenden söz edilmektedir. Bunlar; davranışı yapan kişi, davranışın hedefi olan kişi ve davranışın yapıldığı ortamdır. Sınıf ortamındaki öğretmenin kişiliği ve davranışları, sınıfın iklimini belirleyen başlıca etken olsa da, öğrencilerin aileden aldıkları terbiyeye bağlı olarak karşılıklı iletişimleri ve öğretmenlere karşı tutumları da önemlidir. Buna göre, sınıf ortamında öğrenci davranışını etkileyen psikososyal etkinlikleri üç grupta ele alabiliriz:

1. Öğrencinin kişilik özellikleri: Aileden getirdikleri davranış biçimleri (Psikolojik).
2. Öğretmen ve sınıf arkadaşlarının beklentileri: Öğretmen tutumu ve diğerlerinin bakış açısı (Toplumsal).
3. Sınıf içi ilişkiler: Öğrencinin o an için istekleri.

2.2.1 İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Nedenleri

2.2.1.1 İstenmeyen Öğrenci Davranışları

Sınıfta sıklıkla gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Başar, 2011):

Öğrencinin;

1. Ders araç-gereçlerini getirmemesi,
2. Ödevini tamamlayamaması,
3. Sınıf etkinliklerinden uzak durması,
4. Hayalleme yapması, öğretmenini dinlememesi,
5. Temizlik ve görgü kurallarını uymaması,
6. Kırıcı ve küfürlü konuşması,
7. Başkalarını rahatsız etmesi,
8. İşini yaparken dikkatli ve özenli olmaması,
9. Dersi dinlememesi,
10. Başkaları konuşurken konuşması,
11. Başka işlerle ilgilenmesi,
12. Arkadaşlarının dinlemesini veya çalışmasını engellemesi,
13. Arkadaşlarına ve öğretmene kaba ve saygısız davranması,
14. Okula, okul ve sınıf eşyalarına ve arkadaşlarına zarar vermesi,
15. Okula geç gelmesi ve nedensiz devamsızlığı,
16. Kaynakların kötü kullanması,
17. Sınavlarda hile yapması,
18. Sağlığı bozucu alışkanlıklar olan sigara ve ilaç kullanması.

Özdemir (2004), sınıf ortamında karşılaşılan diğer istenmeyen öğrenci davranışlarını şöyle sıralar:

Öğrencinin;

1. Derse çalışmaması ve ders hazırlıksız gelmesi,
2. Gürültü yapması, garip sesler çıkarması,
3. Derse geç gelmesi, dersten kaçması,

4. Silah gibi korkutucu aletler getirmesi,
5. Hırsızlık yapması,
6. Yalan söylemesi,
7. Dersleri umursamaması,
8. Kağıt, kalem ve silgi gibi eşyaları arkadaşlarına atması,
9. Kızların saçını çekmesi,
10. Ders esnasında uyuması, sınıfın içinde gezinmesi,
11. Yüksek sesle konuşması, arkadaşlarıyla kavga etmesi (fiziksel saldırı)
12. Cep telefonu ile konuşması,
13. Korkulan hayvanları okula ve sınıfa getirmesi,
14. Bir şeyler yemesi, sakız çiğnemesi,
15. Siyasi içerikli yayınlar getirmesi,
16. Arkadaşlarını örgütleyerek olumsuz gruplar oluşturması,
17. Cinsiyet farklılığına ilişkin gruplaşmalara katılması,
18. Bir ders işlenirken, başka bir derse çalışması,
19. Sıraya yazı yaması ya da kesici bir aletle sırayı kazıması,
20. Başkalarının eşyalarını izinsiz kullanması,
21. Birbirlerini aşırı derecede eleştirmesi,
22. Birbirlerine lakap takması,
23. Öğretmenlerini küçük düşürmek için her şeye bahane bulması,
24. Öğretmenin arkasından garip hareketler yapması,
25. Arkadaşlarına el hareketleri yapması, onları kıskanması,
26. Tuvalet alışkanlığı kazanmamış olması,
27. Problemlili aileden gelmesi nedeniyle uyum problemi yaşamaması.

Öğrencilerin bu sorunlu davranışları sınıflandırılırken Evertson, Emmer ve Worsham (2000), farklı bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Bu bilim adamları sorunlu davranışların yönetimini dört grupta ele almıştır (Çelik, 2009):

1. Sorun Olmayan Davranışlar: Küçük dikkatsizlikler, ders konularına geçiş etkinlikleri sırasında yapılan küçük konuşmalar, kısa süreli dalgınlıklar ve

çalışma esnasındaki kısa duraklamalar sorun olarak görülmeyen davranışlardır. Çünkü bu davranışlar öğrenme ve öğretim sürecini olumsuz yönde etkileyen davranışlar değildir. Öğretmenin bu davranışları gözünde büyütmesi olumlu olan sınıf iklimini bozar, derste sürekli kesintiye yol açar ve daha önemlisi öğretmenin enerjisini tüketir.

2. Küçük Sorunlar: Sınıf işlem ve kurallarına karşı olan davranışları içerir. Bu davranışlar seyrek olarak görünür, sınıf etkinliklerini bozar ve öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler. Mesela, öğrencinin ders esnasında izinsiz yerinden kalkması, ders süresi boyunca ders dışı ilele uğraşması ve okuması, not alması, şeker yemesi, yere çöp atması, grup çalışması ve bağımsız ders çalışma etkinlikleri boyunca yoğun olarak konuşması küçük sorun grubunu oluşturur. Bu davranışlar kısa süreli oldukları sürece bir ya da birkaç öğrenciyi olumsuz yönde etkiler. Küçük sorunlar konusunda öğretmen dikkatli olmak zorundadır. Eğer gösterilen olumsuz davranışlar öğretmenin yönetim sistemini olumsuz yönde etkiliyorsa, öğretmen bu davranışlara karşı uygun bir tepki vermelidir. Öğrenciler bu sorun davranışları belli bir zaman sürecinde genişletirse, diğer öğrencilerin öğrenmesini olumsuz yönde etkilemiş olurlar.
3. Önemli Fakat Etkisi ve Alanı Sınırlanmış Sorunlar: Bu davranışlar, öğrenme etkinliğini bozan davranışlardır. Ancak bu davranışlar tek bir öğrenci veya az sayıda öğrenci tarafından yapılan davranışlarla sınırlı kalmaktadır. Örneğin, bir öğrencinin sürekli olarak ders dışı etkinliklere yönelmesi, başka bir öğrencinin çok az ev ödevi yapması ya da bir öğrencinin sınıf kurallarına uymada başarısız olması ve bunun sonucunda verilen her görevi reddetmesi, sınıfla konuşması ve sınıf ortamında gezinmesi. Bu gruptaki davranış sorunları, sınıf kurallarını ihmal etme ve sınıftan soyutlanma anlamı taşıdığı için son derece ciddi sorunlar olarak görülmektedir.
4. Artan ve Yayılan Sorunlar: Her küçük sorun, sıradan bir sorun olarak ortaya çıkar; öğrenme çevresini ve sınıf düzenini tehdit eder. Örneğin, bazı öğrencilerin sınıf içinde gezinerek yüksek sesle konuşması, iletişimi bozar, ders işleme konusunda sıkıntı oluşturur. Bireysel konuşmaların grup olarak konuşmalara dönmesi durumunda öğretmen dikkati dağılan öğrencilere yönelik sorular yönelterek ve tekrar ders anlatmaya geri döner. Bu durum sonuçta zayıf bir sınıf ikliminin oluşmasına yol açar. Sınıfın davranış kurallarının sürekli ihlal etme, öğretim ve yönetim sistemini çökertir ve öğretim etkinlikleri için ayrılan zamanı kesintiye uğratar.

2.2.1.2 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri

Sınıf bir organizasyondur ve nasıl organize edileceği sınıf içinde yaşanabilecek sorunlarla yakından ilgilidir. Öğretmenin ise sınıf denen bu organizasyonun yönetim ve düzenlenmesinden sorumludur. Öğretmenin bu düzenlemede en önemli amacı, öğrencilerinin daha iyi öğrenciler olabilmesi için neler yapılabileceğinin yollarını bulmaktır. Öğretmen, iyi bir tasarımcı olarak, var olan araçları en etkili bir şekilde kullanılabilmesi için amaca yönlendirmelidir. Bu da, bulunduğu sınıfın gerçeklerini ve durumsallığını göz önüne alarak gerçekleştirilebilir. Kendi gerçeğinden hareketle, olmadan olabilecek sorunlara karşı hazırlıklı olabilme, ya da soruna neden olabilecek durumları ortadan kaldırma, öğretmenin bu konudaki durumuna temel oluşturmalıdır (Akçadağ, 2012).

Burada önemli olan sorunların nedenleri belirlemektir. Sorunların nedenleri kök sorun, belirtileri de yansımış sorun olarak algılanmalıdır. Kök sorunlar; asıl, neden, kaynaktırlar, yansımış sorunları üretirler. Kök sorunlara yönelmek gerekir, çünkü yansımış sorunlarla uğraşmak, düşmanla savaşmak yerine gölgesiyle uğraşmaya benzer, çoğu kez kaynak ve umut yitimiyle sonuçlanır. Burada yapılması gereken, sorunun görüntüsüyle uğraşmak yerine nedenleri ortadan kaldırmak, kök sorunla uğraşmaktır (Başar, 2011).

Başar'a (2011) göre, sınıf içindeki istenmeyen davranışların çoğunun kökeni sınıfın dışındadır. Bu nedenle öğretmen, yalnızca sınıf içi davranış değişkenleriyle uğraşırsa başarı düzeyi çok düşük olur, kalıcı da olmaz. Önceliği sınıf dışına vermek koşuluyla öğretmen, sınıf içi davranış etkenlerini de bilmeli ve denetlenmelidir.

Bu davranışlar sınıf içi ve dışı diye iki ayrı kategoride ele alınabilir:

2.2.1.2.1 Sınıf İçi İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri

Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarına kaynaklık eden nedenler olarak; sınıfın fiziksel düzenlemelerinden, sınıfın yapısından, eğitim programlarından, öğretim yöntem ve tekniklerinden, öğretmenden ve öğrenciden kaynaklı olarak aşağıda açıklanmıştır.

Sınıfın fiziksel düzenlemelerinden kaynaklı nedenler: Fechsig'e (1989) göre sınıf, ustaca bir şekilde düzenlenmiş olmalıdır. Çünkü davranışı değiştirmenin en etkili yolu, çevreyi değiştirmektir. Yeni teknolojilerin eğitim ortamına getirilmesi öğrenme çevresine yenilikler getirir. Geleceğin, yüksek teknolojili, öğrenmelerin çoğunda bireysel, sosyal ve zihinsel açısından birlikte öğrenme imkânları sağlayan ortamları şimdiden gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır (Başar, 2011).

Sınıftaki fiziksel düzenlemeler, sınıfı oluşturan araç ve gereçlerin, ısının ve ışık durumunun düzenlemelerini içerir. Öğretmen- öğrenci ilişkileri sınıftaki fiziksel değişkenlerden oldukça etkilenir. Yapılacak olan eğitimin biçimi ve düzeyi dersin amacı gibi değişkenler,

fiziksel ortamın organize edilışinde dikkate alınmalıdır. Sınıfın fiziksel özelliklerinin imkânlar ölçüsünde motive edici, öğretici ve ilgi çekici bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Çünkü fiziksel ortamın uygunluğu etkili bir sınıf yönetiminin ve öğretme-öğrenme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır (Aydın, 2000, Başar, 2011).

Bu bağlamda sınıftaki fiziksel düzenlemeler gereksinimlere uygun ve amaçları gerçekleştirmede etkili bir biçimde belirlendiğinde, bu durumdan kaynaklı sorun davranışların ortaya çıkma olasılığı da azalmış olur (Akçadağ, 2012).

Sınıfın yapısından kaynaklı nedenler: Sınıfın yapısı dendiğinde; yönetim ve eğitim görevleri, sınıfın kuralları, sınıfın ilişki düzeni ve iletişim gibi değişkenler sıralanabilir. Yönetim ve eğitim görevleri; öğretmenin amaçlara ulaşabilmek için bilgiyi nasıl aktardığı, bu bilgiyi aktarırken karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilme faaliyetlerini içerir. Sınıfın kuralları; açık ve anlaşılır amaçlara uygun olarak, açık ve anlaşılır olacak şekilde ve öğrencilerle beraber hazırlanmalıdır. Sınıfın ilişki düzeni; sınıfın kullanımı, öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle gerçekleştireceği her türlü ilişkidir. İletişim; sınıf ortamında öğretmen ve öğrenci arasında iyi bir etkileşim ve eğitim öğretim için etkili bir iletişim olmalı ve bunun önündeki engeller kaldırılmalıdır (Akçadağ, 2012).

Eğitim programından kaynaklı nedenler: Eğitim programının öğrencilerin hayatlarında işe yarar bilgiler içerdiği, kendilerini ve diğerlerini anlamaları için gerekli bilgi ve becerileri öğrettiği ve onları mesleki açıdan geliştirdiği zaman ilgilerini çekecektir (Fontana, 1985).

Glasser'e (1986) göre istenmeyen davranışlar, öğrencilerin ihtiyaçlarının öğretmenler tarafından karşılanamamasından ötürü meydana geldiğine inanmaktadır. Öğrenciler kendilerinin başarılı ve değerli olarak göstermek istemekte, fakat birtakım nedenlerden ötürü engellenmektedir. Bu nedenler; notların bazı öğrencileri başarılı bazıları başarısız olarak etiketlemesi, ders konularının farklı yetenek gruplarındaki öğrencilere göre kolay veya zor olması. Ders konularının veya ünitelerinin öğrenciler için anlamlı olmaması, ders esnasında deney tartışma yerine ezberle yer verilmesi başka nedenlerdir. Bu nedenlerin daha çok öğretim programının içeriği (müfredat) ve öğretmenin kullandığı öğretim yöntemine dayalı olduğu görülmektedir (Atıcı, 2003).

Öğrencilerin gereksinimlerine ve beklentilerine uymayan, eğitsel amaçlarına ulaşmada önemine inanmadıkları, öğrenmede zorlandıkları derslerde sıkılırlar ve başarısız olurlar. Çünkü öğrencilerin gelişim özelliklerine, ilgi ve beklentilerine uygun olmayan bir program, pratik yararlılığı az olan bir içerik, öğrencilerde onlar için anlam taşımayan bilgileri öğrenme düşüncesi doğurur. Oysaki okulda öğrencilerden var olan bilgiyi kullanmaları ve yaşamlarında uygulamaları beklenir. Bu koşullar altında çocuklar uygun ilişkilendirmeyi kurmada başarısız olurlar ve karşılaştıkları sorunlara öğrendiklerini uygulayamazlar. Okulda öğretilenlerin yararlı

olduklarını kavrayamadıklarında, okulun gerçek yaşamla bağlantısının olmadığını, öğretmenlerin öğretmek istediklerini öğrenmek zorunda olmadıklarını düşünerek arkadaşlarının öğrenmelerini de engelleyici davranışlar sergileyebilirler. Öğrencilerin kişilik özelliklerini yansıtacak bir eğitim programının düzenlenmesi, bilgi, beceri, davranış ve tutum olarak gelecekteki görevlerini yerine getirebilmelerinde kullanılabilmesinin gerçekleşmesi, programın öğrenme sürecindeki işlevlerini yerine getirebilmesi öğretmenler tarafından iyi planlanmasına bağlıdır (Köktaş, 2003).

Öğretim yöntem ve tekniklerinden kaynaklı nedenler: Öğrenme sürecinde hep aynı yöntemlerin kullanılması, tekdüzelik yoluyla soruna ve amacından uzak davranışlara neden olur. Hem öğretmen çabasına ağırlık veren yöntemler, hem de öğrenci çabasına ağırlık veren yöntemler sorunlu davranışlara neden olabilirler. Hem öğretmen çabasında dikkatin dağıldığı durumlarda, fıkra, şiir, şarkı vb. faaliyetler konuya ilgiyi artırabilir. Öğrenci çabasına ağırlık veren yöntemlerde ortam uygun etkinliklere hazır hale getirilmeli, uygun program hazırlanmalı, öğrenci amaçlara yönlendirilecek şekilde öğrenci işe koşulursa sorunlar azalacaktır. Yöntemler araç-gereçlerle desteklenmeli, çalışma esnasında öğrenciyi istenmeyen davranışa sevk etmemesi için izleyen öğrencilere, neleri, nasıl gözlemesi ve nasıl not alması, bu notların tartışılarda nasıl kullanılabileceği anlatılmalı, buradaki davranışlar konusunda öğrencilerin görüşlerine başvurulmalıdır (Başar, 2011).

Öğretmenlerin yöntem ve tekniklerin nasıl uygulanması konusundaki eksikleri veya bu konudaki bilgi eksiklikleri, onların bu teknikleri ya hiç uygulamamalarına ya da eksik uygulamalarına neden olacaktır. Bu durum, öğrenciler açısından sorun davranışlara kaynaklık edebilir (Akçadağ, 2012).

Öğretmenden kaynaklı nedenler: Öğretmenden beklenen sınıf etkinliklerini, dış etkileri, müfredatı ve öğretim materyallerini uygun şekilde yönetmelidir. Öğretmenin yaptığı hareketlere öğrencilerinden farklı tepkiler gelebilir. Buna bağlı olarak öğretmenin gelebilecek tepkilerle başa çıkabilmesi için geniş bir repertuarı olmalıdır (Wright, 2005).

İstenmeyen davranışların önlenmesi, öğretmenin yönetim becerilerine bağlıdır (Smith, 1990). Öğretmenin görünüşü ve davranışı, öğrenci üzerinde çok etkili olur. Öğrenciler, onun konuşmasından yürüyüşüne, giyinişine, örnek alıp yapmaya çalışma eğiliminde olurlar. Bu durum, öğretmenin her konuda eğitimin amaçlarına uygun davranmasını gerektirir. İstenen davranışlara götürmenin bir yolu da, bireylerin o davranışlarla sık sık yüz yüze gelmesini salmaktır (Başar, 2011).

Öğretmen her haliyle açık olmalı ki öğrenci tarafında yanlış anlaşılmasın. Öğretmenin söyledikleri, beklentileri, iyi anlaşılması kısıtlı tutarsız davranışlar istenmeyen davranışları artırır. Öğretmenin öğrencileriyle olan iletişimlerinde ihmal ettiği birey ya da

gruptan istenmeyen davranış meydana gelebilir. Burada öğretmen istenmeyen davranışların önüne geçebilmek için; anadilini çok iyi kullanabilmeli, gerekli olduğunda yönlendirici açıklamalar yapabilmeli, söylenenlerin anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol için gerekli tekrarlar yaptırmalıdır. Öğrencilerini dinlemeli, dinlediğini hissettirmeli, bu konuda örnek olmalıdır. Davranış yönetimi konusunda dikkatli olmalı, istenmeyen davranışları gözden kaçırmamalı, öğrencilerden daha iyi davranış beklediğini ve bu konuda yardıma hazır olduğunu onlara hissettirmelidir. Öğrencisiyle birebir ilgilenmeli, ona içten davranmalı, vücut diliyle ve konuşmasıyla bunu hissettirerek istenen davranışlara yönlenebilir. Öğrenci gelişim süreci izlenmeli, ilgili notlar tutulmalı, gerekli ilgi ve alaka gösterilerek kendi başlarına bırakılmamalıdır. Uygun davranışlar dönütsüz, ilgisiz bırakılmamalıdır. Çünkü ilgisizlik öğrenciyi olumsuz davranışa iter (Lemlech, 1988).

Öğretmenin ruh hali sınıftaki öğrencileri, alacağı kararları etkiler. Dipli yönetimi açısından öğrenciler, yardım edici ve olumlu yönelimi olan öğretmen isterler. Öğretmenin öğrencisine şefkatle yaklaşması öğrencinin istenmeyen davranışlarını değiştirebilir ve bu davranışların ortaya çıkmadan önüne geçilmiş olur. Öğretmen olumsuz davranışlardan kaçınmalıdır (Emmer, 1991).

Öğretmen; öğrenme sürecini zevkli hale getirmeli, etkili konuşma ve aktif dinleme becerisine sahip olmalı, öğrencileriyle iletişimi iyi olmalı, öğrencilerine karşı hoşgörülü olmalı, öğretim yöntem ve tekniklerini iyi bilmeli, olumlu davranışları ödüllendirmesini bilmeli, cezayı kullanırken dikkatli olmalıdır ve konu kaynaklı ortamların olumsuz davranışlara sebep olmasını önlemelidir (Akçadağ, 2012).

Araştırmalar, kaliteli bir sınıf yönetimi için örnek öğretmen tutumları olarak şunları belirlemişlerdir: Öğretmen, açık görüşlü ve başkalarını görüşlerine saygılı olmalı, şeffaf bir sınıf ortamı oluşturmali, sürekli bir değişme, gelişme ve yeni şeyler öğrenme arzusu içinde olmalı, sınıfta kontrol kurma arzusundan uzaklaşarak gerektiğinde bu konuda risk almalı, öğretme ve öğrenme sürecine rehberlik etmeli ve bu süreci değerlendirmeli, yeni öğretim yöntem ve teknikleri öğrenme ve etkili kullanma arzusu içinde olmalı, farklı stratejiler kullanma konusunda istekli olmalı, etkisiz olduğuna inandığı yöntemlerini terk etmekten çekinmemelidir (Şişman ve Turan, 2002).

Öğrenciden kaynaklı nedenler: Sınıf içinde istenmeyen davranışların kaynaklarından bir diğeri de öğrencilerdir. Öğrencilerin farklılıkları, algıların farklılığına, farklı algılar farklı düşüncelere ve farklı düşünceler farklı davranışlara neden olurlar. Öğrencilerin farklı geçmiş yaşantıları, farklı ilgi ve yetenekleri, değerleri, tutumları, inançları ve farklı kişilik yapıları öncelikle öğretmen tarafından kabul edilmeli ve farklılıkların değeri sınıf içinde hissettirilmelidir. Öğrencilerin bireysel özelliklerinden kaynaklı davranışlar şu şekilde

sıralanabilir: Öğrencinin; öğretmenine aşırı bağımlı olması, öğretmenin ilgisini çekmeye çalışması, dikkatini toplayamaması veya ilgili konuya yoğunlaştıramaması, başarısız olduğu durumlarda mutsuz olması, çalışmalarında savruk ve dağını olması, arkadaşlarını çalışırken rahatsız etmesi, çalışmalarını bölmesi, öğretmenine, okula ve arkadaşlarına karşı olumsuz tutum içinde olması, kişisel öz bakım ve temizlik alışkanlıklarını yeteri kadar geliştirememesi, içine kapalı ve az konuşması, arkadaşlarına, okula ve öğretmenine saldırgan olması, arkadaşlarını öğretmenine şikâyet etmesi, kendisini okul öğretmenlerine karşı güdüleyememesi (Akçadağ, 2012).

Hull'a (1990) göre başarısız öğrenciler, sorunlu öğrencilerdir. Herkesin eğitilebileceğini savunan çağdaş eğitim görüşü, bu tür öğrencilerle yeterince ilgilenilmesi gerektiğini gösterir. Bu türden öğrencileri başarısızlığa iten nedenleri ortadan kaldırarak başarı sağlanabilir, hem de başarısızlıktan kaynaklanan iş dışı davranışlar önlenir (Başar, 2011).

Öğrencilerin kişilik yapıları ve başarı durumları da olumsuz davranışların oluşmasına yol açabilir. Örneğin, öğrencilerin aşırı şakacı veya ciddi olmaları, onların dersteki tutum ve davranışlarını da etkileyebilir (Erdoğan, 2011).

Duygusal anlamda sorun yaşayan bazı öğrenciler, okulun onlardan beklediği sorumlulukları yerine getiremeyince sınıfa ve okula uyum sorunu yaşarlar. Öğretmenlerinin ve arkadaşlarının dikkatlerini çekmek isteyen bu öğrenciler, sınıf içinde istenmeyen davranışlara yönelirler. Dikkat çekme amaçlı bu öğrenci davranışları, genellikle ilkököl döneminde görülür. Fakat sevgi ve ilgi yoksunu her öğrencide istenmeyen davranışla karşılaşmak mümkündür. Öğretmen bu davranışları görmezden gelip istedik davranışlarını ödüllendirme yoluna giderse, istenmeyen davranışlar zamanla azalacaktır. Öğrenciler dikkate alındıklarını anladıklarında işbirliği yapmak isteyip yanlış ve kötü davranışa yönelmezler (Nelsen, Lott ve Glenn, 2000).

2.2.1.2.2 Sınıf Dışı İstenmeyen Öğrenci Davranışları Nedenleri

Başar'a (2011) göre, istenmeyen öğrenci davranışlarının asıl nedenleri bir başka ifadeyle kök sorunları tespit edilerek ortadan kaldırmak için uğraşılmalıdır. Bu sorunlar aile ortamı, yaşam çevresi, okul davranışların temel kaynaklarından. Çevredekilerce sergilenen istenmeyen davranış örneklerinin azaltılması için, okul çevreye de dağıtacağı bir gazete çıkarma, çevreye yönelik eğitim programları düzenleme, çevrece düzenlenen etkinliklere katılma, görsel, işitsel medyada eğitici programlar hazırlama gibi etkinliklere katılmalıdır. Böylece çevreden ilerideki yıllarda gelecek çocukların davranışları da ailelerin eğitimi yoluyla istenen davranışlar yönünde artış gösterecektir. Okul yönetiminin hoşgörülü, demokratik bir iklim oluşturması, öğrencileri sıkı koşullarla sınırlandırmak yerine, esnek bir yapı oluşturması, bu yapının oluşturulmasında öğrencilerin görüşleri alınması, onların istek, gereksinim ve beklentilerini okulun amaçlarına zarar vermeden gerçekleştirmelerine yardım etmesi, okul

yönetimi kökenli davranışları azaltacaktır. Diğer taraftan, öğretim için gerekli kaynak ve araçların yokluğu veya yetersizliği öğretmen, okul, aile ve çevre iş birliği ile çözümlenerek istenmeyen davranışların kaynağı olmaktan çıkarılabilir. Aynı zamanda, etkili bir rehberlik hizmetiyle, okulda uyum gücünü çekebileceği tahmin edilen öğrencilere yönelik, tanıtım, eğitim, destek hizmeti sağlanabilir. Bu hizmetin önleyici olması, iş işten geçmeden, gecikmeden yapılması istenmeyen davranışı oluşmadan önleyebilir.

Erken yaşlardan itibaren aile ve informal sosyal ilişkiler; iletişim kurmayı, iş birliği yapmayı ve birbirini etkilemeyi sağlayan yeterliğin temelini oluşturur (Bentley, 1998).

Çocuğu sosyalleştirmede önce anne ve baba, okula başlamasıyla öğretmen önemli rol oynar. Anne, baba ve öğretmenler, çocuğun sosyal çevre hakkında bilgi edinmesini ve kültürel değerleri öğretmek için çalışırlar (Çağdaş ve Şahin, 2002).

Aile içi şiddete, otoriter ailelerde daha fazla rastlanır. Ebeveynleri tarafından şiddet gören çocuklar öfke ve kızgınlığını dışa yansıtmadığında pasif saldırganlık dürtüsü artacaktır ve bunu bu çocuk kendinden zayıflara uygulayacaktır (Kulaksızoğlu, 2003).

Normal şartlar altında anne ve babasını dikkatini çekmeyi başaramayan çocuk, onların onaylamadıkları davranışlar sergileyerek dikkatlerini çekmeye başlar. Anne ve babası tarafından kucaklanmayan çocuk, kedisine dayak atılacak davranışlar sergileyerek onlarla bedensel temas sağlar (Cüceloğlu, 2001).

Günümüz toplumlarında ekonomik ve toplumsal koşullar ailelerin çocuklarına ayırdıkları ve birlikte geçirdikleri vakitleri kısıtlarken, çocuğun aile dışında geçirdiği zamanı giderek artırmaktadır (Dönmez, 2001).

Geniş bir çevre olan okula gelen çocuk uyum sorunu yaşar. Okul öncesinden başlayan bu süreçte çocuk için; okuldaki uyulması gereken kurallar, yeni akran grupları, öğretmenler, idareciler, dersler, alacağı sorumluluklar ve farklı bir çevre uyumu zorlaştıran nedenlerdir (Çağdaş ve Şahin, 2002).

Toplumu meydana getiren bireyler kendi kültürel değerlerini oluştururlar ve bu kültürel değerler bir çocuğun veya bir yetişkinin akranlarıyla, kendinden küçüklerle ve büyüklerle kuracağı ilişkinin sonuçlarını belirler. Çocukların rol ve statüleri, içinde yaşadıkları kültür tarafından belirlenir (Kulaksızoğlu, 2003). Humphreys'e (1998) göre akranların etkisi, sorunlu davranışların ortaya çıkmasında önemli rol oynayabilir.

Akçadağ'a (2012) göre, sınıfta görülen istenmeyen davranışların çoğunun kaynağı gerçekte sınıfın dışındadır. Öğrenci sınıfın içinde ona etki eden dış etmenlerin oluşturduğu farklılıkla yer alır. Bu nedenler şöyle sıralanabilir; aileden, oyun ve arkadaş çevresinden, yaşantı ve kültürden, medya ve diğer iletişim araçlarından, okul yönetiminden, okul yerleşimi ve

ulaşımdan, veli, okul, öğretmenden, ekonomik yetersizliklerden, araç-gereç yetersizliğinden ve rehberlik hizmetlerinin yetersizliğinden kaynaklı nedenler. Bu nedenler şu şekilde açıklanmıştır:

- **Aileden kaynaklı nedenler:** Aile öğrencilerin sınıf içindeki davranışlarının temel kaynaklarıdır. Okul çağına gelmiş çocukların kişilik yapıları önemli ölçüde şekillenmiştir. Öğrenci okula başlamasıyla birlikte ilk olarak ailesinden farklı bir çevrede bulunmaya başlar. Okulun eğitim anlayışıyla ailenin eğitim anlayışının örtüşmesi kuşkusuz istenilen bir durumdur. Ancak bu her zaman olanaklı görünmemektedir. Diğer taraftan, aileden kaynaklı sorunların çözümü, ancak aile ile işbirliği ile çözülebilir. Çünkü öğrencinin sorun davranışı için öğretmenin oluşturacağı farkındalık, ailede sürdürülmelidir. Bu da öğretmenin aileye doğru iletiler vermesi ile mümkün olur. Öğretmenin onlarla empatik ilişkiler kurması, amaçlarını onlara benimsetmesi ve davranış birliği içinde hareketin sağlanması sorunun çözümünde etkili olabilir.
- **Oyun ve arkadaş çevresinden kaynaklı nedenler:** Aileden sonra çocuğun sorun veya sorun olmayan davranışlarında oyun ve arkadaş çevresinin büyük etkileri vardır. Çocuk her gün birlikte yaşadığı, oynadığı veya ara sıra birlikte bulunduğu akranlarının, sevdiği kimselerin davranışlarından büyük oranda etkilenir ve onların davranışlarını taklit eder. Eğer bu çevre bozuk, uyumsuz davranışlar gösteren kişilerden oluşmuş ise çocuk çevresinin değerlerini ve davranışlarını alışkanlık haline getirebilir. Öğretmenin bu durumu tespit etmesi ve ne yapacağını bilmesi gerekir. Bu durumdaki akran gruplarını veya sorunu oluşturan öğrencilerin, eğitsel kol çalışmaları, sanat, kültür ve sportif etkinliklere yönltilmesiyle onların enerjileri olumlu yöne doğru kaydırılmıştır. Aynı zamanda öğretmenin okulda ve çevrede bulunan rehberlik ve psikolojik danışma kurumları ile iş birliği içinde olması ve grup dinamiği tekniklerini bilmesi gerekir.
- **Kültürden kaynaklı nedenler:** Kültür, içgüdüsel ve kalıtsal değil, her bireyin doğduktan sonraki yaşantısı içinde kazandığı alışkanlıklardır (Güvenç, 1979). Çocuk ailenin ve içinde yaşadığı çevrenin görgü ve kurallarını öğrenerek büyür. Bireydeki kültürlenme süreci doğumdan ölüme kadardır. Okul da bu kültürlenme süreci içinde yer alır. Fakat okuldaki süreci genel kabul görmüş görgü ve kurallar üzerine kurulur. Bu görgü ve kurallar bazen içinde bulunulan çevrenin görgü ve kuralları ile çatışabilir. Öğrenci ailesinden, çevreden ve okuldan gelen bu farklı değerlere uygun hareket etmeyebilir. Bunlar arasından en çok benimsediği birini kendisi için en uygun tutum ve davranış olarak benimser ve ona göre davranır. Bu durum da, öğrencinin bir çevreye uyumlu,

diğerine uyumsuz davranmasına neden olur. Öğrencilerin yaşantıları hakkında bilgi sahibi olan öğretmen, bu çatışmaları yönetmede ve kültürlenme sürecinde daha başarılı olacaktır.

- **Medya ve diğer iletişim araçlarından kaynaklı nedenler:** Çocuğun davranışlarını; televizyon, bilgisayar, sinema, gazete, dergi, resimli hikâye, roman, afiş vb. yayınlar da etkilemektedir. Buna bağlı olarak çocuk, izlediklerinden, gördüklerinden, duyduklarından esinlenerek farklı davranımlar sergilemekte ve bu durum da olumsuz davranışlara yol açabilmektedir. Bunlar karşısında sınıfta yapılabilecek bazı uygulamalarla oldukça kontrolsüz giden ve mücadelesi zor görünen medyanın çocuklar üzerindeki bu zararlı yanı önlenmiş olur. Öncelikle öğretmen, iyi ve kötü konusunda rehberlik yapması gerekir. İmkanlar dahilinde piyasadaki kötü yayınların karşısına çocuğun ruh yapısına uygun yayınlar çıkarılarak, çocukların iyiyi ve kötüyü ayıt edebilmeleri sağlanmalıdır. Sınıfta ve okulda yapılacak bilinçlendirme çalışmalarında öğrenci, karşısına çıkabilecek yayınlar hakkında değerlendirmeler yapabilmeli, kendisi için örnek teşkil edip etmemesine karar verebilmelidir. Yine okulun ve öğretmenin aileleri de bu konuda bilinçlendirmesi gerekmektedir.
- **Okul yerleşimi ve ulaşım kaynaklı nedenler:** Eğitimin özellikle son yıllarda karşımıza çıkan önemli sorunlarından biri de ulaşım sorunudur. Bu sorunlar okulun yerleştirildiği yere göre farklılık göstermektedir. “İyi çevre iyi okul” düşüncesiyle veliler çocuklarını uzak çevrelerdeki okullara gönderme eğilimine girmektedirler. Bu da bazı okullarda öğrenci sayılarının artmasına, ulaşım, kayıt sorunlarına, öğretmenlerin o okulda çalışmayı bir ayrıcalık olarak görmeleri vb. sorunları beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan kırsal kesimde de köy okullarının merkezlere taşınması da sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler okullara servislerle gelmek durumunda kalmaktadır. Bu sebeplerden ötürü ise öğrencilerde; sınıfta uyuklama, derse dikkatini verememe, açlık, yorgunluk, temizli vb. sorun davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada öğretmen; okulun ulaşımı ve yerleşimi dikkate alarak çocukların bu gerçeğinden hareketle işe başlaması, onların durumlarına anlayış göstererek eğitim etkinliklerini gerçekleştirilmesi gerekir.
- **Velilerden kaynaklı nedenler:** Öğretmen öğrencilerin durumlarını velileriyle paylaşmak adına görüşme, veli toplantıları yapar. Velilerin görüşmeye veya veli toplantılarına katılımı veya çeşitli nedenlerden dolayı katılmaması sorunlara neden olabilir. Bu toplantılara velisi gelmeyen öğrenci, sınıfta huzursuz olur, kendisini öğretmenine karşı mahcup hisseder ve kendisiyle ilgilenilmediğini

düşünür. Diğer taraftan bu toplantılara gelen veliler, kendilerini ilgilendirmediğini düşündükleri okulun diğer problemleriyle karşı karşıya getirilmeleri, kendilerinden farklı beklentilerin olması bu toplantılara olumsuz tutum geliştirebilirler. Bu durumlar; veli, öğretmen ve okul yönetimi arasında çatışmaya yol açabilmekte ve çocukların üzerinde olumsuz etkilere bağlı olarak istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

- **Ekonomik durumlardan kaynaklı nedenler:** İnsanların ihtiyaçlarını karşılamaları asgari düzeyde bir ekonomik durumla ilgilidir. Çoğu sınıfta gelir seviyesi düşük ailelerin öğrencileri yer alır. Bu öğrenciler kendilerini belli ederler, masraflı etkinliklere katılmak istemezler, kıyafetlerini bile sorun edebilir, huzursuz olurlar. Bu öğrenciler okuldan sonra çalışıyor olabilirler. Bu durumlar sınıfta oluşabilecek istenmeyen davranışa sebep olabilirler.
- **Okul yönetimi, öğretmen ve araç-gereç yetersizliğinden kaynaklı nedenler:** Çağdaş eğitim anlayışının gereklerinden biri, öğrencinin ihtiyaçlarından ve onun yaşadığı doğal ve toplumsal çevrenin gerçeklerinden hareket etmektir. Öğretmen bu değişkenden hareketle düzenleyeceği etkinliklere, öğrencinin yüksek düzeyde katılımını sağlamak durumundadır. Bu katılım, araç-gereç zenginliği ile olabilir. Bu araç-gereçlerin sağlanmasında, öğretmen sıkıntı yaşayabilir, okul yönetimi ilgisiz davranabilir. Dersler, uygun araç-gereçlerle yapılmıyor, yapılamıyorsa hedeflere ulaşmak güçleşir. Bu durumlar öğrencide istenilen performansı ve etkinliklere katılımı olumsuz etkileyebilir. Aynı zamanda istenmeyen davranışların oluşmasına neden olabilir.
- **Rehberlik hizmetlerinin yetersizliğinden kaynaklı nedenler:** Öğrenciye yapılan kişilik hizmetlerinin okullarda, sistemli ve profesyonel bir şekilde yer alması gerekir. Okullarda öğrencilere yapılan kişilik hizmetleri rehberlik ve psikolojik danışma diye ikiye ayrılır. Bu etkinliğin amacı, öğrencinin eğitim-öğretimden en iyi şekilde yararlanabilmesi için gerekli ortamı kurabilmektir; bunun ötesinde öğrencinin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. Öğrencilerin kendilerini gerçekleştirme ihtiyaçları karşılanmadığında eğitimden yarar sağlamak oldukça güçleşecektir. Her öğrencinin güçlü ve zayıf yönleri vardır. Rehberlik faaliyetleri ile öğrencilerin bu yönleri olumluya doğru yönlendirilerek kendilerinin gerçekleştirilmesine yardım edilir. Öğrencilerin kendi yaşamlarında karşılaştıkları ve içinden çıkamadıkları sorunların çözümünde bu servisler önemli bir yere sahiptir. Bu servislerin olmaması bir takım istenmeyen davranışın çıkmasına neden olacaktır.

2.2.2 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Yaklaşımlar

İstenmeyen davranışlar, farklı özelliklerdeki öğrencilere, farklı nedenlerle yapılabilir. Davranışlardaki bu görelilik, onlara karşı eylemleri de çeşitlendirir. Bu eylem yaklaşımları üç grupta toplanabilir (Başar, 2011):

- **Karışmacı olmayan yaklaşım:** Bu yaklaşımda sorun konusunda öğrenci bilgilendirilir ve sorun ona çözdürülür. Öğrencinin iyi niyetli ve güvenilir olduğu, kendini kontrol etmesi gerektiği, uygun fırsat verildiğinde bunu yapabileceği varsayılır. Bu varsayım, onun bu tür öğrenciler için kullanılabilirliğini gösterir. Öğretmen, öğrencinin davranışını değerlendirmez, yargılayıcı olmayan bir güven ortamı oluşturur. Öğrenciye sorunla uğraşma şansı ve özgürlüğü verilir. Öğretmen emreden değil kolaylaştırıcıdır. Ayrıca öğretmen, sorunu tanımlamaya, sonuçlarını bulmaya, çözüme varma konusunda öğrenciye yardım eder. Bu uygulamada öğrenci gereksinimlerinin gözetilmesi, bugüne kadar geleceği de içeren bir süreç olarak düşünülmelidir.
- **Davranışçı yaklaşım:** Öğretmenin gerektiğinde güç kullanarak öğrenci davranışını şekillendirmesi yaklaşımıdır. Davranıştan çevre sorumludur. Kurallar ve bu kurallara uyma veya uymamanın sonuçları açıkça belirlenir, uygun davranışlar ödüllendirilir, uygun olmayan davranışlarda bazı yararlar kaldırılır veya cezalandırılır. Davranışın nedenleri aranmaz.
- **Etkileşimci yaklaşım:** bu yaklaşım davranışçı ve yardım edici davranışlar arasında yer alır. Öğretmen otoriteyi öğrenciyle bölüşür, öğrenciyi, sorunu çözmeye yeterli, ama uzman desteğine muhtaç sayar. Sınıf kuralları birlikte korunur, sorunlara birlikte çözüm aranır. Öğrencinin kendini değerlendirmesi olarak bilinen, değişmesi istenen davranışın öğretmence anlatılıp gösterilmesi, öğrenci tarafından uygulanması yöntemi, bu yaklaşım içinde görülebilir. Bu yöntem, kişi için olduğu kadar, grup içinde kullanılır. Bu yaklaşımlar seçilirken, davranışın, öğrencinin, ortamın özellikleri gözetilmelidir.

2.2.3 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Öğretmen Tepkileri

Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışı olduğu zaman yapılabilecekler şu şekilde sıralanabilir: Küçük yanlışları görmezden gelmek, kışkırtıcı eylemleri bilmez davranma, göz ilişkisi kurma, yaklaşma, uyarma, azarlama, yerini değiştirme, gülmeceyi kullanma, sözü değiştirme, konuşma, ara verme, yoksun bırakma, sınıfta alıkoyma, isteğini yapmama, ailesiyle konuşma, sözleşme yapma, fiziksel olmayan ceza verme vb. Bu seçeneklere başvurmadan önce yapılması gereken, istenmeyen davranışı anlamak, nedenlerine ulaşmaktır. Bundan sonra,

hangi eylem stratejisi ve türünün seçileceği, nasıl uygulanacağı açıklık kazanacaktır. Bunlara göre yapılacak eylemler şöyle sıralanabilir (Başar, 2011):

Sorunu anlamak: Bu eylemde davranışın tanınması, belirlenmesi, yorumlanması aşamaları yer alır Davranışın tanınması, davranışın türü ve istenmezlik düzeyi belirlenir. Davranışın belirlenmesi, davranış, davrananlar ve ortam hakkında bilgi toplamayı gerektirir. Davranışın yorumlanması, davranışların olası nedenleri hakkında öğretmeni elde edilen bilgiler ışığında kestirime götürmesidir. Davranışın yapılma sıklığı, etkileme boyutu ve davranışı anlamak için öğrencinin baskı altında tutulup tutulmadığı belirlenmeli, davranışın oluşabileceği mekânların tespiti-kontrolü yapılmalı, öğretmen tepkilerinin algılanışı bilinmeli ve öğretmenlerin ders işleme hızı, ayarlanmalıdır.

Görmezden gelmek: Bazı sorunların görülmesinden ve onlarla uğraşılmasından daha iyidir. Sorun ortamı bozucu değilse, hemen olup bitiyorsa, bu yol soruna gereğinden fazla önem verilip, büyütülmesini önler ve onu söndürür. Diğer taraftan, öğretmenin davranışı görmezden gelişini öğrencinin fark edip, fark etmemesi önemlidir. Öğrenci, davranışını öğretmenin fark ettiğini görür, öğretmen de görmezden gelirse, çocuk bunu onay ve ödül olarak algılayabilir, öğretmenin dersle fazla ilgilenmediğini düşünebilir. Böyle bir durumda öğretmen, davranışı gördüğünü ve onaylamadığını göz, yüz, baş işaretiyle belirtmelidir.

Uyarmak: Öğrenci, yalnızca yaptığı davranışın istenmezliğini değil, o anda o davranışı yaptığının da farkında olmayabilir. Burada bilincinde olma, ne yaptığının farkında olma, yaptığının diğer eylemlerden farklı taraflarını anlayabilme anlamında kullanılmıştır. Bilgi olarak sahip olma olan bilmek, anlamaktan farklıdır. Öğrenci davranışını biliyor olsa da, anlamamış olabilir, kültürlerine bağlı olarak yanlış bilgilerle beslenmiş olabilir. Uyarma, hem bilmeyi, hem anlamayı sağlayıcı kullanılabilir. Öğretmen bu nedenlerle, her yanlış davranışı, bilinçli ve kasıtlı olarak anlamamalı ve buna göre davranmamalıdır. Uyarma yöntemleri; vücut dilini uzaktan kullanma (göz teması kurma, el, baş ve yüz işaretleriyle uyarma, sınıftaki eşyalardan yararlanma), yaklaşma, dokunma ve sözel uyarıdır.

Derste değişiklik yapmak: İstenmeyen davranış, derse olan ilginin azaldığının göstergesidir. Burada öğretmen, sınıfta dikkati toplayıcı etkinlikler yapmalıdır. Dersin düzeni, akış hızı, yönetim durumu ile kararsızlık ve gecikme ders dışı davranışları artırır. Derste etkinliklere katılmayan öğrenciler sorun çıkarır ve diğerlerini de bu etkinliklerden koparabilir. Öğrencileri sınıf etkinliklerine katıcı etkinlikler yapmalı, sorun davranış ortaya çıktığında derse ara verilebilmelidir.

Sorumluluk vermek: Yapacak bir işi olmadığını düşünen veya işi ona ilginç gelmeyen öğrencinin istenmeye davranışlara yönelmesi kaçınılmazdır. Öğrenciyi olumsuz davranışlardan

uzak tutmak için belli etkinliklere (özet çıkarma, görev verme, rapor yazma, araç getirip-götürme vb.) yöneltilmelidir.

Öğrenciyle konuşmak: Öğretmenle öğrenci arasında işaretler dışında, sorunu dolaylı yollarla çözme girişimleri istenen sonucu vermezse veya sorunun önemi nedeniyle veremeyeceği baştan belli olursa, sorunu konuşarak çözmeye çalışmak gerekir. Konuşmanın amacı, diğer yöntemlerle yanlışığını anlamayan öğrencinin bu anlayışa ulaşmasını, öğretmenin kararlılığını bilmesini sağlamak, davranışının düzelmesine yardım etmektir. Konuşma, ders esnasında veya ders dışında, kişiyle veya grupta olabilir. Konu diğer öğrencilerin de bilgilenip davranışlarını değiştirmelerine yardım edecekse, kişisel olmadan, ders içinde konuşulur. Olay kişiselleştirilmeden, birey söz konusu edilmeden, yalnızca istenmeyen davranış ele alınmalı, yapılması ya da yapılmaması durumunda nelerin değişebileceği açıklanıp örneklenerek öğrencilerin mantığına seslenilerek konuşulmalıdır. Bu yöntem, henüz o davranışı göstermeyen fakat eğilimi olanlar üzerinde de etkili olur. Bunu için baskı ve azarlama değil, davranışın birkaç adım sonrası gösterilerek öğrencinin bilincine seslenme kullanılmalıdır.

Okul yönetimi ve aileyle ilişki kurmak: Sınıfta sıkıntı çıkaran durumlarla yalnız uğraşmak yerine, gerektiğinde okul yönetimi ve aile ile yardımlaşılmalıdır. Öğretmen zor durumda kaldığında, onların desteğine gereksinim duyduğunda, sorun okul ya da aileden kaynaklandığında veya çözüm onların katkısını gerektiğinde bu yolu kullanılmalıdır. Okulla ailenin kültür farklılığının, evde hoş görülebilen davranışların okulda hoş görülemeyeceği gerçeğinin öğrencide çatışmaya neden olmaması için de aileyle görüşmek gerekir. Öğrencide bulunan istenmeyen davranışlarının çoğunun nedeni ailede bulunabilir. Öğretmen ile aile yardımlaşması, öğrencinin aile içinde kötü davranışlarla karşılaşmasına neden olmamalıdır. Bunun için öğretmen aileyi tanımalıdır. Aile ise kötü davranan olduğu kadar kötü davranışla karşılaşan öğrenci için öğretmene destek olabilir.

Ceza vermek: Ceza, istenmeyen davranışları önleme, düzeni sağlama aracı olarak kullanılır. Ceza, istenmeyen davranışlara karşı en son başvurulmalı, diğer seçenekler işe yaramadığında düşünülebilir. Öğretmen, cezadan çok önleyici yöntemlere başvurmalı ama ceza vermemeye çalışmak uğruna dersi engellenmesine de izin vermemelidir. Ceza davranışla orantılı olmalı, davranışın yinelenmesini engelleyecek şekilde uygulanmalı, bunun için de öğrenci neyi nasıl yaptığı için ceza aldığını bilmelidir. Sık olmayan, yerinde, zamanında ve kurallarına uyularak verilen cezaların olumsuz işlevleri azalır ve yararları artar. Cezanın hemen davranışın arkasından gelmesi, etkilenme durumlarına göre kişilere ceza verilmesi ve sınıf dışında uygulanması gerekir. Cezanın bir pekiştirmeyle birlikte kullanılması yararını artırır. İstenen bir davranış denetlenmeden sürdürüldüğünde, doyum, bıkkınlık ve yorgunluğa neden olur, davranış terk edilir. Okulda fiziksel cezanın yeri olmamalıdır, çünkü çok olumsuz sonuçları yanında, geçici bir uyum sağlama dışında yararı yoktur. O uyum da ceza korkusu

kalkınca çoğalan bir uyumsuzluğa dönüşür. Fiziksel ceza, insanı saldırgan yapar ve kişi ilk fırsatta o cezayı başkasına yansıtır. Aynı zamanda cezanın işlevleri olarak, öğrenmeyi engelleme, ilişkileri bozma, okuldan soğutma, suçluluk ve korku duyurma, diğer öğrenciler için öğretmenin olumsuz bir model olması, okuldan kaçma, aşırı kaygı, kırıp dökme şeklinde istenmeyen davranışlar sayılmaktadır.

2.2.4 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Eylemler Hiyerarşisi

Doyle (1986) göre, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı eylemlerin seçimi, eylemin türüne, şiddetine, başkalarını etkileme durumuna göre, eylemin amaçlarına ve olası sonuçlarına göre değişir. Yine de bu eylemlerin bir sıraya göre yapılması önerilmektedir (Başar, 2011).

Oluşabilecek istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı eylem hiyerarşisi, eylemin nedenini ve öğrencinin niyetine uygun düşen, sınıf düzenini ve dersin akışını aksatmayan yöntemlerin seçilmesi gerekir. İstenmeyen öğrenci davranışlarına karşı yapılacakların ilk basamağının, anlamaya çalışmak olduğu söylenebilir. Davranışların türüne göre; görmezden gelmek, dersten sonra konuşmak, devamsızlık yapan öğrenciyi günü gününe takip etmek, hem öğrenciyle hem de ailesiyle konuşmak, yazışmak, tepkiler karşısında soğukkanlı olmak, öfkelenmemek, öğrencilere görev vermek, sorun çıkaran öğrencilerle ilgilenmek, öğrencilere yetişkin gibi davranmak, okul yönetimine başvurmak, öğrencileri bilgilendirmek, olumlu davranışlara yöneltici motive etmek, öğrencilerin yapabilecekleri, sorumluluk alabilecekleri etkinlikler seçmek, olumlu örneklendirmeler yapmak, sanatsal ve sportif faaliyetlere yönlendirmek ve öğrenciye yalnız olmadığını hissettirmek eylemleri olarak sıralanabilir. Aynı zamanda; toplu ceza, alaycı söz, zorlayıcı davranımlar, ceza amaçlı ödev, bedensel ceza olmamalı, her olumlu davranış ödüllendirilmeli, ödüller istenmeyen davranışa kaynaklık etmemelidir. İstenmeyen davranışta bulunan öğrenciye karşı eylemde bulunurken, bu eylemin amaçları, öğrenciyi, sınıfı, dersi, öğretmeni nasıl etkileyeceği gözetilmelidir (Başar, 2011).

2.2.5 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Stratejiler

Eğitim öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü sınıflarda istenmeyen davranışlarla karşılaşılması doğaldır. İstenmeyen davranışın etkileme yelpazesi ve zarar oranı düşük veya hiç etkilememişse, hemen ortadan kalkmışsa, tekrar etme durumu azsa, kabul edilebilir. İstenmeyen davranışları tümüyle ortadan kaldırmaya çalışmak, bunlarla beraber istenen davranışlarında gösterilmesini engelleyebilir. Öğrenciler, yanlıştan tümüyle kaçmak için doğruyu yapmaktan korkabilir, çekinebilir. İstenmeyen davranışları azaltmanın bir yolu da, istenen davranışların çoğaltılması, ödüllendirilerek güçlendirilmesi ile olabilir. Diğer taraftan öğrenciyi tanıyıp, onun hangi güçlerden daha çok etkileneceğini bilmeye çalışarak, gerekli durumlarda o gücü ustaca kullanmak, olumlu davranışların artıp, olumsuz davranışların azalmasına yardım edecektir.

Öğrenciyi istenen davranışlar yoluyla istenmeyen davranışlardan uzaklaştırma yolları aşağıdaki başlıklar altında toplanmaya çalışılmıştır (Başar, 2011):

2.2.5.1 İsteneni Çağrıştırıcı Davranmak

Öğrenciyi istenen davranışa yöneltmenin bir yolu, öğretmenin örnek olması, aynı zamanda anlayışlı ve destekleyici davranmasıdır. İstenmeyen değil, istenen davranış gündemde tutulmalı ve öğretmen bunun modeli olmalıdır (Başar, 2011).

İletişimde kullanılan dil, öğrenci tarafından kullanılması istenen ve olumlu davranışı çağrıştıran olması gerekir. Yanlış davranışı, istenen davranış isimleriyle adlandırıp, iyi sıfatlarla nitelenmek, bunların hatırda kalmasına yardımcı olur. Aynı zamanda öğrencinin değil davranış nitelenmelidir, yani kötü olan öğrenci değil davranış olmalıdır (Başar, 2011).

2.2.5.2 İstenen Davranışa İnandırma

İnsanları kandırmak kolay, inandırmak ise güçtür. İnandırmak için uzun süreli, sabırlı, örnekleme, somut durumlar oluşturacak çabalar gerekir. Bunun için kullanılacak çeşitli yollar vardır. Bunlar:

- İstenen davranışın yararını belirtmek, istenen, zevk veren sonuçlarını göstererek inandırma sağlanabilir.
- Olumlu örnekler inandırmayı kolaylaştırabilir.
- Davranışın yasallığını belirtme, yapılmasını kolaylaştırabilir.
- Başkalarının da öyle davranıldığına örnekleme, uyumlu davranma isteğini artırabilir, sorumlu olduğu belirtilerek de yönelim sağlanabilir.
- Suçluluk duygusu uyandırılarak uygun davranışa alıştırmak. Diğer taraftan öz saygısına zarar vermeye yöneltmek (“Böyle yapmazsan kendin hakkında iyi şeyler düşünmezsin, sen şöyle davranabilmelisin.” gibi) uygun örneklerle ilişkilendirilebilir.
- Aksi davranışların zarar ve ceza getireceğinin, belirlenmesi de uygun davranışa götürücü olabilir. Aynı zamanda aksi davranış kişisel ilişkileri bozacağı belirtilebilir.
- İstediklerini belirtmek de, davranışın kişisel ilişkiye olumlu etki yapacağını belirtmesi de bu yöntemle ilgilidir.
- Davranışın gruba ve başka insanlara karşı görevi olduğunu söyleyerek inandırma, sorumluluk duymasını sağlayarak pekiştirme bir yöntemdir (Başar, 2011).

2.2.5.3 İstenen Davranışı Güçlendirmek

İstenen davranışın bir kez yapılmasını sağlamak yetmez, davranış yerleşinceye kadar izlenmeli, uğraşılmalı, uygulanan yöntem devam ettirilmeli, gerek duyulması halinde değiştirilmelidir. İstenen davranışların sergilenmesi ve kalıcı hale getirilme yolları olarak, övgü, ve ödülle destekleme (olumlu pekiştirme), övgü ve ödülü kaldırma (olumsuz pekiştirme), acı ve sıkıntı veren bir uyarıcıyı verme (ceza) önerilmektedir (Hull, 1990. Tauber, 1991. Akt: Başar, 2011).

2.2.5.4 İstenen Davranışı Kolaylaştırmak

Öğrencinin istenen davranışı gösterebilmesi için bir takım engellerin aşılması gerekiyorsa, öğrenci bu davranışa yönelmede isteksiz, çekingen davranabilir. İstenen davranışın gösterilmesi, istenmeyen davranışın gösterilmesinden daha kolay olduğunda, öğretmenin işi kolaylaşacaktır. Bunun sağlanması, sınıfın fiziksel, eğitsel ve sosyal yönden düzenine bağlıdır (Başar, 2011).

Sınıf ortamı farklı seçenekler sunmalı, öğrencinin kişisel özelliklerine uygun olmalı. Öğretim programı öğrencinin özellikleri, çevre ve diğer unsurlar dikkate alınarak düzenlenmeli. Seçenek kıtlığı yaşanmamalı. Öğretmen her davranışın altında bir gereksinim aramalı, bunu yanıtlaması ve öğrencisini çok iyi tanınması gerekir. Etkinlikler sıkıcı olmamalı, dinlendirici etkinliklere de yer verilmelidir. Sınıf ortamında kurallar herkes işe koşularak ve net bir şekilde hazırlanmalı. Aynı zamanda sınıf, düşüncelerin rahat bir şekilde ifade edildiği bir ortam olarak hazırlanmalı, uygun pekiştirme verilmelidir (Başar, 2011).

İstenen öğrenci davranışlarını kolaylaştırma adına yardımcı öğretmen davranışlarına örnek olarak şunlar verilebilir: Öğrencilerle ilgili kayıtları okumak, sağlıklarını, ev ve çevrelerindeki değişikliklerini izlemek, yakın davranıp sık gülmek, arkadaşça ilişki kurmak, yanlış davranışa meyilli olanları kontrol altında tutmak, istenen davranışları ve küçük başarıları övmek, işini beğenmediğini arkadaşları yanında söylememek ya da beğenmez davranmamak, karşılaştığı güçlüklerde yardımcı olmak, başarısız olduğunda karşılaştığı güçlükleri sınıfa açıklamak, gruba almaları ve olumsuz davranışlarına hoşgörü göstermeleri için arkadaşlarını ikna etmek, beğenilen, hoşlandığı görevlere vererek statüsünü yükseltmek (Başar, 2011).

2.3 İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, ilkokul ve ortaokullarda öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara karşı uygulanan stratejilere yönelik araştırmalara yer verilecektir.

2.3.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Battal, Yurdakul ve Sahan (1997) tarafından yapılan ve araştırmada, “farklı branşlardan mezun olan sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları sorunlar” adlı çalışmada sınıf öğretmenlerinin meslekte karşılaştıkları en önemli sorunlar arasında fiziki şartlar ve meslek bilgisindeki yetersizliklerin ilk sıralarda yer aldığı belirlenmiştir.

Aydın (2001) tarafından yapılan araştırmada sekizinci sınıflarda gözlenen disiplin sorunları, nedenleri ve çözüm yöntemleri araştırılmıştır. 5 yönetici, 12 öğretmen ve 13 sınıftan oluşan öğrenci grubu ile görüşmeler yapılmış ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrenciler sınıftaki disiplin sorunlarını, konuşma, yanındakini rahatsız etme, ders dışında başka şeylerle ilgilenme, saygısız davranma olarak tanımlamışlardır. Öğretmenler en çok karşılaştıkları disiplin problemlerini derse ilgisizlik, ders dışı işler yapma, arkadaşını rahatsız etme, çalışmama, öğretmene ve arkadaşlarına kaba ve saygısız davranma şeklinde; yöneticiler de ilgisizlik, öğretmeni alaya alma, dersten kaçma, ödev yapmama, birbirine vurma, geç gelme birbirine söz veya hareketlerle saygısız davranma olarak ifade etmişlerdir. Öğrenciler disiplin sorunlarının nedenlerini; sıkılma, öğretmenin ayrıcalık yapması, ders anlatma yöntemindeki aksaklıklar ve öğrenciye karşı olumsuz tutumlar olarak ifade ederken öğretmenler aile, ergenlik döneminin özellikleri, öğrencinin dikkat çekme isteği ve öğrenme güçlüğünü neden göstermişlerdir. Öğretmenler disiplin sorunlarının çözümünde öğrencilerle özel olarak konuşmayı tercih ettiklerini ayrıca sözel uyarı, ciddi ders anlatma, görmezden gelme, ilk derste kuralları koyma, kapının önünde bekletme, açıklama yapma stratejilerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Dövme ve bağırma elli yedi (57) disiplini sağlamada güçlük çeken öğretmenleri kullandığı stratejiler olmuştur. Öğrencilerin öğretmenlerden beklentileri dersi zevkli hale getirmeleri, iyi ve eşit davranmaları, kendileriyle konuşmaları, sorunun nedenini araştırmalarını ve öğrencilerle ilgili “başarısız” vb. diyerek önyargıda bulunmamalarıdır. Öğretmenlerin beklentileri ise daha çok disiplin yönetmeliğinde yapıcı cezaların olması, sistemin ceza ve ödül şeklinde işletilmesi, kuralların biraz katı olması, çalışmayan öğrencinin sınıfını geçmemesi ve sorunların çözümünde rehberlik servisinin aktif olması şeklinde dile getirilmiştir.

Öztürk'ün (2001) yaptığı araştırmada ise, ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin, sınıf ortamında istenmeyen öğrenci davranışlarını hangi sıklıkla gözlemlediklerini ve bu davranışlarla baş edebilmek için hangi yolları tercih ettiklerini tespit

etmeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini Kayseri ili Büyükşehir sınırları içinde yer alan ve küme örnekleme yoluyla rastlantısal olarak belirlenen 18 ilköğretim okulu ve bu okullarda görev yapan 320 sınıf öğretmeni olarak belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre Öztürk (2001); öğretmen görüşlerine dayalı olarak öğrenme ve öğretme sürecini olumsuz yönde etkileyecek sıklıkta gözlenen bazı istenmeyen davranışları; dersin işlenişini aksatan davranışlar (soruların gereksiz yere sorulması, şikâyetlerin artması, tuvalet izinlerinin artması, sınıf içerisinde sürekli öğrencilerin birbirleriyle konuşması), çevreye ve bireylere zarar verici davranışlar (can yakma, şiddet içerikli şakalar, sürekli kavga etme isteği), toplumsal beklentileri yansıtmayan davranışlar (söz almadan konuşmak), sorumlulukların aksamasından kaynaklanan davranışlar (görevleri ve ödevleri yapmamak, araç-gereç eksikliği), derse karşı ilgisiz davranışlar (hayal kurma, dersi dinlememe, derse katılmama, ders dışı şeylerle ilgilenme). Sınıf öğretmenleri çağdaş eğitim anlayışına göre geçmiş yıllara oranla artık istenmeyen davranış olumlu bir hale getirmekte etkili olmakta ve bu tarz bir davranış sergileyen öğrenciyi cezalandırmak yerine, davranışın nedenini araştırarak önlemeye yönelik bir yaklaşım sergilemektedirler. Bununla birlikte öğretmenler, öğrencileriyle birlikte konuşarak sınıf kurallarını belirleme, öğrenciyle olumlu, empatik ve birebir ilişki içerisinde olma ve öğretmen-okul-veli işbirliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Şahin (2005) araştırmasının amacını “Bolu ili ilköğretim okulları I. Kademe 5. sınıfında öğrenim gören öğrencilerin gösterdikleri istenmeyen davranışların görülme derecesi, bu davranışlara karşı ilköğretim okulu 5. sınıf öğretmenlerinin kullandıkları çözüm stratejilerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin neler olduğunu ortaya koyarak önerilerde bulunmak olarak açıklamıştır. Araştırmanın evreni, Bolu merkez ilköğretim okullarındaki besinci sınıf öğretmen ve öğrencilerdir. Bolu merkez ilköğretim okullarında 52 besinci sınıf öğretmeni ve 2150 besinci sınıf öğrencisi vardır. Öğrencilerden 514 kişi örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmada öğretmen ve öğrenci görüşleri alınarak şu sonuçlara ulaşılmıştır: İstenmeyen davranışlar olarak, sınıf içerisinde arkadaşlarına fiziksel saldırganlıkta bulunma, arkadaşına küfür etme, arkadaşlarından yakınma (şikâyet etme), okul araç ve gereğine zarar verme, arkadaşını tehdit etme, sınıfı temiz kullanmama, öğretmene yalan söyleme, derste arkadaşlarına bir şeyler fırlatma, Sınıf içerisinde başkalarının eşyasına zarar verme, öğretmene ve arkadaşlarına kabaca yanıt verme, arkadaşlarıyla alay etme, sınıf kurallarına uymama, deste gürlüğü çıkarma, ödevlerini yapmama, arkadaşına bağırma, yanındaki ya da arkasındaki öğrenciyi rahatsız etme, ders araçlarını uygunsuz kullanma, ders araç ve gereçlerini derse getirmeyi unutma, sınıfta başkasının sözünü kesme, ders etkinliklerine katılmama, derste amaçsızca ortaklıkta dolaşma, derste fısıldaşma ya da gizli konuşma, derste dalıp gitme, sınıfta gizlice bir şeyler yiyip içme, derse geç gelme, derste birbirlerine not yazma ve iletme, derste aşırı gülme görülmüştür. Sınıf içerisinde hırsızlık yapma ve derse gelmeme davranışlarıyla

öğrenciler hiç karşılaşmamıştır. Öğretmenlerinse derse gelmeme, sınıf içerisinde hırsızlık yapma, sınıf içerisinde bir şeyler yeme içme ve derste aşırı gülme davranışlarıyla hiç karşılaşmadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin istenmeyen davranışların çözümünde, sınıfın kurallarını hatırlattıkları, derhal davranışını sonlandırma, öğrenciye adıyla seslenme, dersten sonra öğrenciyle konuşma, öğrencinin ailesiyle konuşma, öğrenciyle yaptığı davranış hakkında konuşma, sesle uyarı, espriyle karşılık cevap verme öğrenciyi derse katmaya çalışma, öğrenciyi derse teşvik etmeye çalışma, göz kontağı kurmaya çalışma, öğrenciyi görmezlikten gelme, öğrenciye sorumluluk verme, rehber öğretmenle görüşme, öğrenciye hafifçe dokunma, öğrenciye yaklaşma, aniden dersi kesme, el kol hareketleriyle öğrencinin dikkatini çekme, öğrenciyi sevdiği şeylerden alı koyma, öğrenciyi azarlama, öğrenciye bağırma, öğrencinin yerini değiştirme, öğrenciye fiziksel müdahale etme, öğrenciyi müdüre yollama, öğrenciyi dersten dışarı atma ve öğrenciyi tehdit etme stratejilerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. İlköğretim besinci sınıf öğretmenleri ve öğrencilerinin sınıf içerisinde görülen istenmeyen davranış konusundaki algıları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. İstenmeyen davranışlara karşı uygulanan stratejiler konusunda öğretmenlerle öğrencilerin algıları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Sınıf içinde görülen istenmeyen davranışlara ilişkin olarak kızlar ile erkeklerin algıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. İstenmeyen davranışlara karşı uygulanan müdahalelerde kızlar ile erkeklerin görüşleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Yıldız (2006) tarafından yapılan araştırmanın amacı ise, ilköğretim okullarında, sınıf içinde karşılaşılan istenmeyen davranışlar ile sınıf öğretmenlerinin bu davranışlarla baş etmede kullandıkları önleyici yaklaşımlarının neler olduğu ve bu yaklaşımların etkililiğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın alanını, 2005- 2006 eğitim öğretim yılı içerisinde Sakarya İli sınırları içerisinde yer alan ilköğretim okullarında görev yapan 5. sınıf öğretmenleri ve 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada 10 öğretmen ve 20 öğrenci ile 43 görüşme yapılmıştır. Öğretmen ve öğrenciler, aşırı ve aykırı durum örneklemesine uygun olarak seçilmişlerdir. Araştırmada ilköğretim 5. sınıf öğretmen ve öğrencilerinin sınıf ortamında karşılaştıkları istenmeyen davranışlarının, izinsiz konuşmalar (dersi bölme), kavga etme, etkinliklere katılmama (dersi dinlememe), söz dinlememe (saygısızlık), ödev yapmama, derse ilgisizlik, derste başka şeylerle ilgilenme, birbirlerini şikâyet etme, küfür etme, derse geç kalma, yalan konuşma, aşırı suskunluk, temizliğe dikkat etmeme, okul araç gereçlerine dikkat etmeme, zararlı ve yasak eşyalar taşıma, kopya çekme, öğrencinin kendine güvensizliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlköğretim 5. sınıf öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre, öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmede kullandıkları önleyici yaklaşımlarının; sorumluluk verme (görevlendirme), öneride bulunma ve uyarma, göz teması kurma ve mimikle ifade etme, öğrencilerle olumlu iletişim kurma, ön sırada oturtma (grup değiştirme), aile ile işbirliği (ev ziyaretleri), sınıf kurallarını öğrencilerle hazırlama, sınıfta yok sayma (kayıtsız kalma), sınıfın

derse katılımını sağlama, öğrenciye değerli olduğunu hissettirme, ben dili ile konuşma, isteklendirme sağlama, materyal artırma, açık uçlu soru sorma, aynı davranışla karşılık verme, örneklerle sonuçları anlatma, korkutma, kızma, tehdit etme, öğretmenin sınıfta dolaşması, ceza verme, etkinlik yaptırma, toplantı düzenleme olduğu saptanmıştır.

İlköğretim okullarında sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesi ve giderilmesine ilişkin sınıf öğretmenleri ve öğrencilerin görüşlerinin belirlemeye yönelik Kahraman (2006) tarafından yapılan araştırmanın evrenini, 2005–2006 öğretim yılında Edirne ili Merkez, Havsa ve Uzunköprü ilçelerinde bulunan ilköğretim okulları oluşturmuştur. Örneklem, Edirne iline bağlı Merkez, Havsa ve Uzunköprü ilçelerinde bulunan 15 ilköğretim şu sonuçlara ulaşmıştır: Sınıf içi istenmeyen davranışların önlenmesine ilişkin olarak öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Sınıf içi istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesine ilişkin öğretmen görüşleri arasında bağımsız değişkenler (cinsiyet, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve sınıftaki öğrenci sayısı) açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Boyras (2007), aday öğretmenlerin sınıf içerisinde karşılaştıkları disiplin sorunlarının nedenlerini araştırdığı çalışmada; ailelerin çocuklarının eğitime olan ilgisizliği, aile içi problemlerin olması, televizyon ve kitle iletişim araçlarında sergilenen şiddet olaylarının etkisi, öğrencilerin içinde buldukları yaşın gelişim özelliklerinin etkisi gibi çeşitli sebeplerin disiplin sorunlarına yol açtığını savunmuştur.

İlgar'ın (2007) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmeyi, ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemeyi ve öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri yönünden kendilerinde yetersiz gördükleri becerileri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini İstanbul'da görev yapan 766 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada özel ve devlet ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiş, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişki incelenmiş ve öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri yönünden kendilerini yetersiz olarak gördükleri beceriler tespit edilmiştir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi sonucunda; özel okullarda görev yapanların, bayanların, tek tedrisatlı okullarda görev yapanların, sınıf yönetimiyle ilgili kitap okuyanların, 41 ve üzeri yaşta olanların, evli veya dul-boşanmış olanların, 11 yıl ve daha fazla öğretmenlik deneyimine sahip olanların, öğretmen okulu mezunlarının, sınıf ve yabancı dil öğretmenlerinin, sınıf yönetimiyle ilgili ders-kurs ve seminer alanlar ile kurs ve seminer alanların, sınıf mevcudu 30'dan az olanların sınıf yönetimi becerileri puanı diğerlerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Sınıf yönetimi becerileri yönünden geliştirilmesi gereken becerilerin bir kısmı şöyle bulunmuştur: Eğitim araç gereçlerini ders

konularıyla koordineli olarak kullanabilme, istenmeyen davranışları kontrol altına almaktan çok, öğrencinin zamanını üretici etkinliklere yöneltebilme, öğrencileri ilgi ve yeteneklerine uygun etkinliklere yönlendirebilme, sınıftaki grup dinamiğini etkili bir biçimde kullanabilme ve ders sırasında istenmeyen davranışla karşılaştığında dersi bölmeden müdahale edebilmedir.

İlköğretim II. Kademedeki öğretmenlerin sınıf içi davranışlarını öğrenci algısına göre inceleyen Tütüncü (2007), araştırmasını İstanbul’da toplam 150 ilköğretim öğrencisiyle, anket kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrenciler, yüksek oranda öğretmenlerinin kendine güvendiğini, içten, düzenli, çalışkan ve iyimser olduklarını, öğretmenlerinin her zaman kendilerini selamladığını, kendilerini anladığını, düşündüğünü, destek olduğunu, saygı gösterdiğini, davranışlarını beğendiklerini, sorularına cevap verdiklerini ve konuşmalarına izin verdiklerini düşünmektedirler. Öğrenciler öğretmenlerinin olumsuz olarak nitelendirilen ceza verme, fiziksel şiddet uygulama, tutarsız davranma gibi davranışları fazla göstermediklerini düşünmekte; 6.sınıfta okuyan öğrenciler 8.sınıfta okuyan öğrencilere göre öğretmenlerini daha içten bulmaktadır. Ayrıca 6.sınıf öğrencileri, 8.sınıf öğrencilerine göre öğretmenlerinin kendilerini daha çok anladığını ifade etmişlerdir.

Alkan (2007) yaptığı çalışmada, ilköğretim öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ile baş etme yöntemlerini belirlemek ve bu yöntemleri kullanma sürecinde öğretmenlerin öğrencilere yönelik şiddet içeren davranışların kullanılıp kullanılmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bulunan merkez, ilçe, kasaba ve köy okullarında görev yapan 380 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma yöntemi olarak, betimsel yöntemlerden “Okul Survey” yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir: Öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı en çok kullandıkları yöntemler; öğrenciyi dersten çıkarma, öğrenciyi teneffüse çıkarmama, sorduğu sorulara cevap vermeme, öğrenciyi tahtada bekletme, fiziksel ceza verme, sınıfta başarılı olan öğrenci ile kıyaslama, söz hakkı vermeme, öğrenciye fazla ödev verme, sınıfta yokmuş gibi davranma, davranışın yanlış olduğunu anlatmadır. Öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı en az kullandıkları yöntemler; öğrenciyi sevdiği şeylerden ve eğlenceli etkinliklerden mahrum bırakma, görmezden gelme, derste değişiklik yapma, dokunarak uyarma, ceza alınacak davranışları önceden belirleme, rehberlik servisi ile görüşme, okul idaresi ile görüşme, aile ile görüşme, yerini değiştirme, öğrenci ile ders dışında konuşmadır. İstenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde; bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha olumlu ve tutarlı davranışlar sergilediği ortaya çıkmıştır. İstenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde; Fen Bilimleri öğretmenlerinin daha olumsuz ve tutarsız davranışlar ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilimler öğretmenlerinin diğer branşlardaki öğretmenlere göre daha olumlu ve tutarlı davranışlar sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. İstenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde; en olumlu davranış sergileyen

öğretmenler 11–20 yıl arası çalışan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde en az olumlu davranış sergileyenler ise 1–5 yıl arası çalışan öğretmenlerdir. Bu süreçte en tutarsız davranışlar gösteren 1–5 yıl arası çalışan öğretmenler, en tutarlı davranış gösterenler ise 11–20 yıl arası çalışan öğretmenlerdir. İstenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde evli öğretmenler bekâr öğretmenlere göre daha olumlu ve tutarlı davranışlar sergilemektedir. İstenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğretmenler daha olumlu ve tutarlı davranışlar sergilemektedir, sosyoekonomik düzeyi yükseldikçe öğretmenlerin davranışları daha olumsuz olmakta ve bu davranışlar tutarsız hale gelmektedir. İstenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde; eğitim fakültesi ve diğer okullardan mezun olan öğretmenlerin fen edebiyat fakültelerinden mezun olan öğretmenlere göre daha olumlu ve tutarlı oldukları görülmektedir.

Ergen (2008) tarafından yapılan çalışmada ise, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin davranış bozukluklarının engellenmesinde veli iletişiminin rolü araştırılmıştır. İstanbul ilinde gerçekleştirilen çalışmada rastgele seçilen 300 veliye anket uygulanmış ve velilerin veli toplantısı dışında çocuğunun öğretmeni ile görüşmeye çok fazla gitmedikleri tespit edilmiştir. Genellikle öğretmenin tutumundan ve yaklaşımından memnun oldukları görülen veliler, çocuklarının kişisel gelişimi, sorunları, eğitimi ile yeterince ilgilendiklerini düşünmediklerini belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular velilerin büyük kısmının öğretmenlerin çocuklarında gözlemledikleri davranış bozuklukları hakkında kendilerini bilgilendirmelerini istediğini ve çocuğu olumsuz davranışlardan vazgeçirmek amacıyla öğretmen ile ortak hareket edebileceğini belirtmiştir. Altıncı sınıf velilerinin diğerlerine göre çocuklarıyla daha çok ilgilendikleri ortaya konulurken, velilerin okulda kendilerini pek rahat hissetmedikleri ancak okula gittiklerinde öğretmenler ile görüşmede sorun yaşamadıklarını düşündükleri saptanmıştır. Velilerin yarısından fazlası çocuğunda gördüğü bir problemi çözme konusunda öğretmeniyle görüştüğünü, öğretmenlerinden bir problem bildirildiğinde de çocuklarını cezalandırdıklarını ifade etmişlerdir.

Yılmaz (2008) araştırmasını, Erzincan ili merkezindeki 21 ilköğretim okulunda yapmıştır. Dersin akışını bozan istenmeyen davranışları yönetme stratejilerinin incelenmesi konusunda yaptığı çalışmada, dersin akışını bozan istenmeyen davranışlara karşı öğretmenler en fazla öğrenciye adıyla seslenme tepkisini göstermiş, öğrenme zamanından en az süreyi alan tepkiler arasından da en fazla göz kontağı kurma şeklindeki tepkiyi tercih etme davranışlarını sergiledikleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Vatansever (2008) yaptığı çalışmada ilköğretim ikinci kademe matematik, sosyal bilgiler, fen bilgisi ve Türkçe branşlarında disiplin sorunlarının hangi durumlarda ve ne sıklıkta meydana geldiği ve baş etme yollarının neler olduğu birbiriyle karşılaştırılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada veriler anket yoluyla, hepsi devlet okulu olmak üzere 20 okulda görev

yapan 160 öğretmen ve 240 öğrenciden elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilimler derslerinde belirgin bir fark olmamakla birlikte biraz daha fazla problem yaşanmakta, disiplin bireysel sorun olarak algılanmakta, sistemin sorunu olarak görülmemekte, öğretmenler ve öğrenciler disiplin sorunlarının nedenlerini dış etkenlere bağlamaktadırlar. Öğretmenlere göre; derste öğrencileri uygun olmayan davranışlara iten en önemli faktör, konunun öğrencinin ilgisini çekmemesi, öğrencilere göre derste sıkılmadır. Bayan öğretmenler devamsızlık ve derste söz almadan konuşma davranışları ile daha sık karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Elban (2009) tarafından Konya ili Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinden seçilen 5 ilköğretim okulunda görev yapan birinci ve ikinci kademe öğretmenleri ile yapılan araştırmada ise, ilköğretim okullarında istenmeyen davranışları ve çözüm yolları ile ilgili çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda en sık karşılaşılan istenmeyen 58 davranışlar “ders esnasında ders dışı etkinliklerle ilgilenmek”, “dersi dinlememek”, “izin almadan konuşmak”, “derse hazırlıksız gelmek” ve “kavga etmek” olarak ifade edilmiştir. Öğretmenler istenmeyen davranışların nedenleri olarak en çok; aile içi problemler, ailelerin çocukların eğitimine gerekli önemi göstermemesi, “ailenin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranış sergilemesi, televizyon ve diğer medya araçlarının şiddet eğilimli programlarını göstermişlerdir. Öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemler ise; “sözlü uyarı”, “görmezden gelme”, “beden diliyle uyarı”, “öğrenci ile birebir konuşma”, “sevdiği bir şeyden mahrum bırakma” ve “öğrencinin ailesine haber vermek” olmuştur. Öğretmenlere göre istenmeyen davranışları önlemeye yönelik yaklaşımlardan en etkili olanları; “dersi öğrencinin dikkatini çekecek şekilde işlemek”, “öğrenciyle birebir ilgilenmek”, “olumlu davranışlarında öğrenciyi ödüllendirmek”, okul, aile ve öğretmenin iletişim içinde olma” şeklinde yer almıştır.

İlköğretim ikinci kademedeki şube-rehber öğretmenlerinin disiplin sağlamada kullandıkları yöntemleri ve bu yöntemlerin öğrenciler üzerindeki etkilerini üzerine araştırma yapan Yıldız’ın (2009) çalışmasına, İstanbul İli Sarıyer ilçesinde 36 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 274 sınıf-şube rehber öğretmeni katılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf-şube rehber öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamada en fazla psikolojik ve sosyal ödül yöntemlerini kullandıkları, bu yöntemleri maddi ödüllerin izlediği sonucuna varılmıştır. Sınıf disiplininde en az başvurulan yöntemlerin ise; psikolojik, sosyal ve fiziksel cezalar olduğu ortaya konulmuştur. Anket sonuçlarına göre sınıf-şube rehber öğretmenlerinin olumsuz öğrenci davranışlarına yaklaşımda sabırlı ve hoşgörülü, öğrencilerle sağlıklı iletişim kurma konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip oldukları düşünülmektedir.

Keskin’in (2009) sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etmede kullandıkları yöntemlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik, genel tarama modeli kullanılarak İstanbul ili Sultanbeyli ilçesinde görevli 150 sınıf öğretmeniyle yapılan araştırmada, öğrencilerin istenmeyen davranışları sınıfta eğitimi

aksatacak, dersi engelleyecek düzeyde olmadığı ve geçici rahatsızlıklara sebep olacak düzeyde bulunmuştur. İstenmeyen davranışlar olarak, gereksiz şikayet, defterini getirmeme, ödev yapmama, temizlik kurallarına uymama, hırsızlık, saygısızlık davranışları gözlemlenmiştir. Bu davranışlara karşı kullanılan yöntemler ise, sözel yöntemler, öğrenciyi dinleme, nedenini anlama, ceza notu verme, okul idaresine haber verme, öğrenciyi yok kabul etmedir. Fiziksel cezaların kullanılmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada sınıf öğretmenlerinin olumlu sınıf ortamı oluşturmaya yönelik hareket ettikleri, öğrencilerin ilgi, yöntem ve kabiliyetlerini dikkate aldıkları, derse göre etkinlik yaptıkları, demokratik bir ortam sağladıkları, bazı sınıfların yetersiz olduğu, katılımcıların % 90 öğrenci merkezli yaklaşımı kullandıkları, araç-gereç kullanımı olduğunu, materyal kullanımının gerekli olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada öğretmenler, istenmeyen davranışları önceden tespit ederek önlemeye yönelik uygulamaları kullandıkları, açıklama, veli-öğretmen işbirliği yapma faaliyetlerini kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada, sınıf öğretmenlerinin sınıf içi kurallara sıklıkla ihtiyaç duydukları anlaşılmıştır.

Çelikkaleli, Balcı, Çapri ve Büte (2009) yaptıkları çalışmada ise, öğretmenlerin ilköğretim okullarında yaşanan istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri üzerine görüşlerini incelemiştir. Araştırmaya Mersin il Merkezi'nde bulunan farklı ilköğretim okullarından 247'si kadın, 256'sı erkek toplam 503 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kadın öğretmenler öğrencilerin ailelerinin sahip olduğu özellikleri istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında erkek öğretmenlere göre daha önemli bir neden olarak görmekte; erkek öğretmenler ise, "öğretmenlerin sahip olduğu özellikleri kadın öğretmenlere göre daha önemli bir neden olarak vurgulamaktadır. Bunun yanında, birinci kademe öğretmenleri öğrencinin bireysel özelliklerini ikinci kademe çalışan öğretmenlere göre daha önemli görmekteyken; ikinci kademe öğretmenleri göç ve kentleşmenin etkisini I. kademe öğretmenlerine göre daha önemli bir neden olarak görmüşlerdir. Araştırmada son olarak, kıdem ve bulunulan okuldaki çalışma süresinin öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerinin önemliliğine ilişkin görüşlerinde önemli bir fark yaratmadığı belirlenmiştir.

Sezgin ve Duran (2010) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim okulu öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma ve bu davranışlara yönelik önleyici stratejiler ile müdahale yöntemlerini kullanma düzeylerini araştırılmıştır. Araştırmaya Ankara'daki ilköğretim okullarında görevli toplam 249 öğretmen katılmıştır. Yapılan çalışmalar öğretmenlerin en fazla karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarının; ders zili çaldığında derse hazır olmama, sorulan sorulara ve işlenen konuya kayıtsız kalma ve derse geç gelme, olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları önlemek amacıyla en fazla kullandıkları stratejilerin ise; konunun ya da öğrenilenlerin önemini vurgulama, kavramlar ya da konular arası geçişleri özenle yapma ve öğrencilerin derse aktif katılımını sağlama, olduğu

belirlenmiştir. Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri arasında en fazla “öğrencinin bulunduğu yere ya da sıraya doğru yönelme” şeklinde ifade edilen fiziksel yakınlık uygulamasını kullandıkları görülmüştür. Bunun yanında “soru sorarak öğrenciyi derse katma” ve “adını söyleyerek öğrencinin dikkatini çekme” gibi müdahale yöntemleri araştırmada en çok kullanılan diğer stratejiler olarak belirlenmiştir.

Yıldırım’ın (2010) yaptığı çalışmada da sınıf için disiplin sorunları ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Çalışma Erzurum İli Yakutiye İlçesi İlköğretim okullarındaki 7. ve 8. sınıf kız ve erkek öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırma evreninde amaçlı örneklem yoluyla gelir düzeyi yüksek, orta ve düşük olmak üzere dört okul belirlenmiş, yaklaşık 40 öğretmen, 399 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonunda öğrencilerin demokratik ana baba tutumu puanı arttıkça sınıf içi disiplin sorunlarının azaldığı, otoriter ana baba tutumu puanı arttıkça sınıf içi disiplin sorunlarının arttığı, ailenin ekonomik durumu iyileştikçe öğrencilerin sınıf içi disiplin sorunlarının azaldığı bilgilerine ulaşılmıştır.

İstanbul İli, Maltepe örneğinde, Keleş (2010) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim okulları I. kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemleri araştırılmıştır. 197 sınıf öğretmeniyle, nicel araştırma yöntemiyle yapılan çalışmada birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde orta derecede önem taşıyan sorunlarla karşılaştıkları, eğitim ortamını riske edecek davranışların görülmediği görülmüştür. Bu sorunlarla baş etme de okulda alınan önlemlerle, ailenin eğitilmesiyle ve profesyonel destek alınmasıyla aşılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu davranışlara karşı öğretmenlerin, öğrencileri rencide etmeyecek, olumlu telkinleri içeren ve etik ilkelere uygun yöntemler seçtikleri sonucuna varılmıştır. Bu yöntemleri kullanırken medeni, cinsiyet durumlarına göre tercihlerinde bir etki yapmadığı, alınan eğitimlerinde etkisi olmadığına ulaşılmıştır. Mesleki kıdemin ve tecrübenin bu yöntemleri seçmede etkili olduğu ifade edilmiştir.

Zengin Bağcı (2010) ise, ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ve başa çıkma davranışları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. İstanbul İli, Kartal ilçesi örneğinde 2008-2009 eğitim-öğretim yılında, 12 resmi ilköğretim okulunda, 229 öğretmen anket uygulanarak veriler elde edilmiştir. Araştırmada, sınıf yönetim becerileri ile cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, branş, meslekte geçirilen süreler, süre, sınıf mevcutları, okulun imkanlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği, hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin almayan öğretilere göre daha etkili oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

2.3.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Lewis ve Lovegrove (1987) “Öğretmenlerin Disiplin Sağlamada Kullandıkları Kontrol Teknikleri” konusundaki araştırmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: İstenmeyen davranış gösteren

öğrenciler karşısında kullanılan disiplin yöntemleri, sınıfın korkmasına neden olmakta ve onları derse karşı ilgisini azaltmaktadır. İstenmeyen davranışa yönelik bir tepki olarak %80 bağırma davranışı gösteren ve sakin davranmayan öğretmenlerin öğrenciler üzerinde korkutucu bir profil sergilediği belirlenmiştir. Öğretmenler şu davranışlar karşısında istenmeyen davranış gösteren öğrencilere karşı sempati duymaktadırlar: Yanlış algılanan istenmeyen davranış durumunda, belirsiz kuralların var olduğu ortamlarda, öğrenciler tarafından öğretmenin haksız bulunduğu durumlarda, hatalı olan ve istenmeyen davranış sergileyen öğrencinin özür dilemeye zorlandığı durumlarda. Öğretmen, istenmeyen davranışı onayladığını öğrencilere hissettirdiğinde, öğrenciler bu davranışı gösteren öğrencilerin yanlış bir davranış sergilediğini fark edememektedirler. Ters bir durum da, istenmeyen davranıştan ötürü sınıftaki bütün öğrencilerin suçlanması ve cezalandırılması, sınıf ve okul içi kuralların açık, anlaşılır ve gerçeğe uygun olmaması, okul idaresinin ve öğretmenlerin mantıktan uzak kişisel yaptırımlar uygulaması, öğrencilerin sınıf ortamından uzaklaşmasına, derslerden ve etkinliklerden kopmasına, öğretmene karşı olumsuz duygular beslenmesine neden olmaktadır. Araştırmanın temel sonucu, istenmeyen davranışlar karşısında kullanılan davranış kontrol tekniklerinin öğrenciler tarafından algılanma şekli, istenmeyen davranışların ortaya çıkması ve ne kadar süre ile devam edeceği konusunda etkili olmaktadır.

King, Gullone ve Dadds (1990) tarafından yapılan araştırmada ise, öğrencilerin öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejileri değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmaya 616 ilkokul ve ortaokul öğrencisi katılmış, veriler anket uygulanarak elde edilmiştir. Ankette öğrencilere; istenmeyen davranışlara karşı öğretmenlerin gösterdikleri 4 strateji (hoşgörülü davranma, fiziksel ceza, öğrenciyle konuşma ve öğrenciyi izole etme) sunulmuş, öğrencilerden öğretmenlerin bu davranışlarını; 3'lü derecelendirme ölçeği şeklinde derecelendirmeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin fiziksel ceza ve izole etmeyi hoşgörülü bir davranış ve kabul edilebilir bir disiplin stratejisi olarak görmedikleri sonucu elde edilmiştir. Kız öğrenciler, öğrenciyle konuşma ve izole etme stratejilerini, erkek öğrencilere göre daha kabul edilebilir olarak değerlendirirken, problem davranışa karşı hoşgörü gösterme ve fiziksel ceza kullanımını ise daha az kabul edilir olarak göstermişlerdir. Sonuçlar, yaş gruplarına göre incelendiğinde, 11–13 ve 14–16 yaş grubundaki öğrencilerin, 8–10 yaş grubundaki öğrencilere göre, izole etme ve hoşgörü gösterme stratejilerini, daha kabul edilebilir, fiziksel ceza ve öğrenciyle konuşmayı ise daha az kabul edilebilir olarak değerlendirdikleri görülmüştür.

Necessary ve Parish (1994)'in çalışmasına bakıldığında, öğretmenlerin tutum ve davranışlarının, öğrencilerin davranışları ile ilişkili olup olmadığı konusu araştırılmıştır. Bu araştırmada, öğretmenlerin tavırları, olaylar karşısındaki tutumları ve davranışları izlenerek, doğruyu ve yanlış, iyiyi ve kötüyü birbirinden ne kadar güçlü şekilde ayırt edebildikleri ortaya çıkarılmış, bu davranış ve tutumların öğrenci davranışlarıyla ilgili bağlantıları gözlemlenmiştir.

Araştırma sonucunda, öğrencilerine arkadaşça, dostça, saygılı, sevimli, ilgili, ılımlı, şefkatli olan öğretmenlerin öğrencilerinden de aynı davranışların gösterilmesini bekledikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin davranışlarının öğretmenlerin davranışlarından büyük ölçüde etkilendiğinin belirtildiği araştırmada, öğretmenlerin sınıfta başarılarını arttırmak için tutum ve davranışlarında, öğrencileriyle olan ilişkilerinde olumlu olmaları gerektiği ifade edilmiştir (Akt: Mursal, 2005).

Avustralya'daki ortaöğretim kurumlarında görev yapan 68 kadın ve 37 erkek olmak üzere toplam 105 ortaokul öğretmeniyle Stuart (1994) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenlerden öğrenci davranışlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Veri toplama aracı olarak 5'li derecelendirme ölçeği şeklinde hazırlanan ve 50 öğrenci davranışından (kız ve erkek öğrenci davranışları olmak üzere ayrı ayrı düzenlenmiş) oluşan anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin saldırgan davranışları daha zarar verici ve ciddi olarak değerlendirdiği saptanmıştır.

Tulley ve Chiu (1998) tarafından yapılan bir diğer çalışmada öğrencilerin, öğretmenlerinin kullandıkları disiplin tekniklerini algılamaları araştırılmıştır. Araştırmada; öğrencilerin hangi davranışları disiplin sorunu olarak tanımladıkları, öğretmenlerin bu sorunlara karşı hangi stratejileri kullandıkları ve öğrencilerin bu stratejilerin etkililiği hakkında düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Çalışma 134 altıncı sınıf öğrencisiyle gerçekleştirilmiş, veriler öğrencilerden eleştirel olay tekniği (Critical Incident Technique) ile toplanmıştır. Öğrencilerin yazdıkları anekdotların analizlerine baktığımızda öğrencilerin; engel olma, yönergelere uymama, saldırganlık, çalışmayı bitirmeme ve diğer davranışları (kopya çekme, not yazma, yalan söyleme) disiplin problemi olarak tanımladıklarını göstermiştir. Öğrenciler belirttikleri bu davranışlara karşı öğretmenlerin uyguladıkları disiplin stratejilerini ise; geleneksel ceza (cümle ya da sınıf kurallarını yazma) yer değiştirme (engelleme, ayrıcalıkları kaldırma), açıklama yapma (davranışın uygunluğu ve uygunsuzluğu ile ilgili), ceza uygulama (bağırma, fiziksel ceza), uyarı ve öğrenci davranışına tepki vermeme-önemsememe olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin en sık kullandığı ve en etkili olan strateji geleneksel ceza olmuş, bunu açıklama yapma stratejisinin izlemiştir. Engel olma davranışında geleneksel cezanın birinci sırada tercih edildiği, karşı koyma ile ilgili problem davranışlarda ise açıklama yapmanın etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Engel olma ve karşı koyma hem kız, hem de erkeklerde en sık rastlanan problem davranışlar olarak tanımlanmış ve erkeklerin problem davranışlarının daha çok saldırganlıkla ilgili olduğu belirtilmiştir.

Okullarda istenmeyen davranışlarla baş etmede kullanılan yöntemleri ve bu davranışları önlemeye yönelik ne tür aktivite ve düzenlemelerin yapıldığı sorularına ve okul müdürlerinin görüşlerini alarak cevap arayan Gottfredson ve Gottfredson (2001)' un yaptığı araştırmada, farklı eğitim kademelerini (ilk, orta, lise), yerleşim birimlerini (kırsal, kentsel ve kenar mahalle)

ve okul türlerini (özel, devlet ve Katolik okulları) kapsayan, geniş bir örneklem grubuyla yapılmış, veriler posta anketi kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda disiplin problemlerini önlemek amacıyla genel olarak öğrencilere, ailelere ve okul personeline yönelik doğrudan hizmetlerin öncelikli olduğu görülmüş, katılımcılar liselerde özellikle, sigara, alkol, uyuşturucu, şiddet ve cinsel risk faktörleri hakkında bilgilendirme hizmetlerinin (% 96), ortaokullarda (% 56) davranış düzeltme programlarının, ilkokullarda ise aileye yönelik programların (% 74) ağırlık kazandığını ifade etmişlerdir. Okul ve sınıf güvenliğini arttırmaya yönelik güvenlik uygulamaların, şehir merkezindeki okullarda, ilkokul ve liselerle kıyaslandığında ise ortaokullarda daha sıkı uygulandığı, bunun için yerel polis ya da özel güvenlik personelinden yardım alındığı saptanmıştır. Okulların disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları yöntemler; 5 günden uzun bir süre okul içindeki aktivitelerden uzaklaştırma, dersten sonra okulda bekletme, ceza olarak iş verme, öğrenciye verdiği maddi zararı ödetme, okul danışmanına gönderme, yazılı uyarı, toplum hizmeti verme, özel bir programa zorunlu katılım ve başka okula gönderme olarak bulunmuştur.

Öğretmenlerin sınıf disiplin problemlerini önleme ve yönetmede başarılı buldukları stratejileri belirlemeyi amaçlayan bir diğer çalışmada, Zuckerman (2007) tarafından yapılmıştır. Çalışmada 68 Fen bilgisi öğretmenin öğrencilere ders verdikleri ilk haftalarda sınıf yönetimi ile ilgili iyi hatırlanan bir olayı temel alarak bu olayda, başarılı bir şekilde kullandıkları baş etme stratejilerini belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenlere disiplin problemlerini önleme stratejileri olarak ders planı yapma, hazırlık, sınıf rutinleri, sınıf kuralları, sınıf normları (sevgi, saygı, beklentiler) ve yer düzenlemeleri verilmiştir. Araştırmaya göre öğretmenlerin özellikle başarılı buldukları stratejiler; dersin temposunu (akışını) değiştirmek, sözlü olmayan stratejilerden sözlü olan stratejiler dizisi boyunca en az müdahale gerektiren yöntemi kullanmak ve sürekli yaramazlık yapan öğrenciyle özel görüşme yapmak olmuştur.

Kyriacou ve Martin (2009) tarafından, öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile ilgili algılarını ölçmek amacıyla yapılan çalışmada, araştırmaya, İspanya'nın Andalusia bölgesinde (a one-year initial teacher training course) ilk öğretmenlik eğitimi kursu alan ve daha sonra atanan 53 erkek ve 123 kadın olmak üzere 176 stajyer öğretmen katılmıştır. Branşları fen bilgisi, matematik, tarih, İngilizce ve İspanyolca olan stajyer öğretmenlerden veriler anket yoluyla toplanmıştır. Öğretmenlerden öğrencilerin problem davranışlarına neden olan faktörleri, ankette verilen 20 istenmeyen davranıştan en sık karşılaştıklarını, 14 disiplin stratejisi arasında en etkili bulduklarını ve istenmeyen davranışlarla baş etme konusunda kendilerine olan güvenleri sorulmuştur. Araştırma sonucuna göre öğretmen adayları istenmeyen davranışların en önemli nedenleri olarak, 'çocuklarına okul yanlısı değerler vermeyen ebeveynler, öz disiplin eksikliği ve duygusal ve davranışsal zorluklar, olarak belirlenmiştir. En sık karşılaşılan problem davranışları ise; izinsiz konuşma, hoyratlık, kabadayılık ve diğer öğrencileri rahatsız etmektir.

Öğretmenlerin en etkili buldukları disiplin stratejiler ise; dersten sonra öğrenci ile bir görüşme yapma, davranışlar hakkında açık sınıf ve okul kuralları koymak, anlayışlı ve tehditkâr olmadan davranışın nedenini araştırmak, olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin üçte birinden fazlası öğrencileri sınıfta tutma konusunda, kendinden biraz emin ya da kendinden hiç emin değil, maddelerini işaretlemişlerdir.

Cothran, Kulinna ve Garrahy'in (2009) çalışmasında ise, istenmeyen öğrenci davranışlarının neden ve sonuçları öğrenci ve öğretmen bakış açısından değerlendirilmiştir. Çalışma Amerika Birleşik Devletlerinde 23 Beden Eğitimi öğretmeni ve 182 ortaokul öğrencisiyle gerçekleştirilmiş, veriler öğretmen ve öğrencilerle görüşme yapılarak toplanmıştır. Öğretmenlerin çoğu istenmeyen davranışın nedeninin “bilmiyorum” şeklinde cevaplamışlar veya evdeki olumsuz yaşantılara bağlamışlardır. Öğrenciler ise istenmeyen davranışların nedenlerini, “dikkat çekmek istemek” ve “ders içeriğini anlamsız bulmaları (sıkıcı gelmesi)” olarak belirtmişlerdir. Araştırmada ortaya konan diğer bir sonuç ise istenmeyen davranışların sonuçları üzerine olmuş, öğretmen ve öğrenciler istenmeyen davranışların sınıftaki ders saatini, ders içeriğini ve öğretmenin tavırlarını negatif olarak etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmenler derslerinin büyük çoğunluğunu disiplin problemlerine harcadıklarını belirtirken öğretmen ve öğrenciler sınıftaki istenmeyen davranışların öğretmenin motivasyonunu ve enerjisini azalttığını ifade etmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın problemiyle ilgili kaynaklar taranmış ve konu başlıkları belirlenmiştir. Bu işlemde sonra detaylı kaynak taraması yapılmış ve gerekli bilgilere ulaşılmıştır. Problem alanına yönelik bütünleştirme, sınırlandırma ve tanımlanma işlemlerinden sonra ilgili literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın alan yazınında yer alacak kaynaklar incelenerek toplanmış ve kaynak listesi hazırlanmıştır. İlgili kaynak listesiyle kütüphanelerden, kitaplardan, doktora ve yüksek lisans tezlerinden bilgilere ulaşılmıştır. Böylece araştırma için genel bir çerçeve oluşturulmuştur.

Araştırmada sürecin sınırları çizilerek, araştırmacının rahat ilerleyebilmesini sağlayan nicel yöntemler yerine, konuyu derinlemesine inceleme ve anlama olanağı tanıyan ve esnek bir yapıdaki nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma aşamalarında yansız ve tutarlı bir yol izlenmiş, katılımcılardan elde edilen öznel veriler analiz edilmiş, bulgular karşılaştırılarak yorumlanmış ve betimlenmiştir. Elde edilen veriler betimleme yapılırken, tespit edilen kavramlar ve temalar yeniden düzenlenmiştir. Bu şekilde probleme yönelik bakış açıları tüm açıklığıyla sunulmaya dikkat edilmiştir.

3.2 Katılımcılar

Bu araştırmada, nitel araştırmaya uygun amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Balcı'ya (2005) göre, amaçlı örneklemede araştırmacı katılımcı seçiminde kendi inisiyatifi kullanarak kendine uygun örnekleme belirler. Amaçlı katılımcı seçilirken ilkokullar ve ortaokullara gidilmiş, farklı branşlardaki öğretmenlerle görüşülmüş ve eğer kabul ederlerse, kendilerinden randevu talep edilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemini kullanan araştırmacı, önceden belirlediği bir dizi ölçütü karşılanan durumları çalışmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmanın problemine yönelik katılımcılar, resmi ilkokul ve ortaokullarda görev yapan farklı branşlardaki 20 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma etiğine bağlı kalınarak, araştırma öncesinde gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve gönüllü katılım sağlanmıştır. Öğretmenlerin kişisel bilgileri gizlenmesi amacıyla her bir öğretmene rumuz verilmiştir. Öğretmen seçiminde devlet okullarında kadrolu olarak görev yapma ölçütü olarak belirlenmiştir. Bu katılımcıların rumuz, cinsiyet, mesleki deneyim ve branşlara göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcı Öğretmenlerle İlgili Bilgiler

S.N.	Rumuz	Cinsiyet	Mesleki Deneyim (Yıl)	Branş
1	K-1	Bayan	5	Sınıf Öğretmeni
2	K-2	Erkek	12	Sınıf Öğretmeni
3	K-3	Bayan	11	Sınıf Öğretmeni
4	K-4	Bayan	12	Sınıf Öğretmeni
5	K-5	Erkek	5	Sınıf Öğretmeni
6	K-6	Erkek	5	Sınıf Öğretmeni
7	K-7	Erkek	7	Sınıf Öğretmeni
8	K-8	Erkek	9	Sınıf Öğretmeni
9	K-9	Bayan	10	Sınıf Öğretmeni
10	K-10	Bayan	6	Türkçe Öğretmeni
11	K-11	Bayan	2	Türkçe Öğretmeni
12	K-12	Bayan	6	Fen ve Teknoloji Öğretmeni
13	K-13	Erkek	2	Fen ve Teknoloji Öğretmeni
14	K-14	Erkek	2	Fen ve Teknoloji Öğretmeni
15	K-15	Bayan	2	Fen ve Teknoloji Öğretmeni
16	K-16	Bayan	4	Sosyal Bilgiler Öğretmeni
17	K-17	Erkek	32	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğret.
18	K-18	Bayan	15	İngilizce Öğretmeni
19	K-19	Erkek	7	Beden Eğitimi Öğretmeni
20	K-20	Bayan	14	Görsel Sanatlar Öğretmeni

Katılımcıların % 45'i sınıf öğretmeni, % 20'si fen ve teknoloji öğretmeni, % 10'u Türkçe öğretmeni, geri kalan % 25'i ise diğer branşlardır. Ayrıca katılımcıların % 55'i bayan ve % 45'i erkektir. Araştırmanın katılımcıları, İstanbul iline bağlı resmi ilkököl ve ortaokullarda derse giren Kâğıthane ilçesinden 10, Sultangazi ilçesinden 9 ve Bayrampaşa ilçesinden 1 katılımcı amaçlı örnekleme yöntemiyle ve farklı branşlar olarak belirlenmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Akademik Kariyer Durumlarına Göre Dağılım

Akademik Kariyer	Katılımcılar	
	Frekans	Yüzde
Lisans	18	90
Yüksek Lisans	2	10
Toplam	20	100

3.3 Verilerin Toplanması

Araştırmada nitel yaklaşıma dayalı veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma, konuyla ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra araştırmanın amacına ve konusuna bağlı olarak, ilkököl ve ortaokullarda görev yapan farklı branşlardaki öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı görüşlerini ortaya çıkarmak ve bu davranışlara karşı öğretmenlerin uyguladıkları stratejileri belirlemek amacıyla “yarı yapılandırılmış görüşme” tekniği ile yapılmıştır. Bu görüşme tekniği ile resmi ilkököl ve ortaokullarda görev yapan farklı branşlardaki öğretmenlerin önceden hazırlanmış sorulara yönelik algılarına ulaşılacak istenmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre görüşme, sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama yöntemi olduğunu, ayrıca görüşme yönteminin bireylerin deneyimlerine, görüşlerine, tutumlarına, şikâyetlerine, duygularına ve değerlerine ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Görüşme tekniğinin kullanılmasındaki amaç, katılımcıların deneyimlerinin, duygularının ve düşüncelerinin ortaya çıkarılmasını sağlamaktır. Bu amaçla hazırlanan görüşme formunun giriş kısmında katılımcı aydınlatılmış ve bu amaçla araştırmanın amacı araştırmaya konu olan problemle birlikte açıklanmıştır. Görüşmede katılımcılara 17 soru yöneltilmiştir (Bkz: Ek-1). Görüşme soruları, önceden bir taslak oluşturularak ve geçerliliği açısından dört öğretmenle görüşülerek denenmiştir. Katılımcıyla yapılan görüşme öncesi, katılımcının gönüllü katılım formunu doldurması sağlanmış (Bkz: Ek-2), yine katılımcının iznine bağlı olarak ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş ve bu kayıtlar yazıya aktarılmıştır. Bu bağlamda katılımcıların verdikleri yanıtlar, araştırmanın verilerini oluşturmuştur.

Görüşmenin yapılacağı yer öğretmenin isteği doğrultusunda belirlenmiştir. Görüşme ortamında görüşmeciden başka kimsenin bulunmamasına ve ortamın sessizliğine dikkat edilmiştir. Görüşme sürecini etkili ve verimli hale getirebilmek için, görüşme sorularını

yönelirken konuşma tarzında sorma, akışa göre değişiklik yapma, süreci kontrol etme, yansız olma gibi süreçler sergilenmiş ve soruları sırasına göre sormaya özen gösterilmiştir.

Yapılan görüşmelerde elde edilen verilerin yüzeysel anlamlarının yanında ayrıntılı anlamlarına da ulaşılmıştır. Görüşme sürecinde duruma hâkim olunarak, katılımcılara rahat bir iklim oluşturulmuş ve sorulara doğru ve dürüst cevap vermeleri sağlanmıştır. Görüşme formunda açık uçlu sorular sorularak katılımcıların konu hakkında ayrıntılı cevap verebilmeleri sağlanmış ve yönlendirmeli sorulardan kaçınılmıştır. Görüşmede yer alan sorular, problemin amacına uygun bir sıralama yapılarak düzenlenmiştir. Görüşme sorularına, öğretmenlerin mevcut durumlarına yönelik sorular sorularak görüşmeye ön hazırlık ve öğretmenlerde rahatlama sağlanmıştır. Görüşmenin diğer soruları ise, ana başlıklar halinde düzenlenmiştir. Bu ana başlıklarda, sınıf yönetimi, istenmeyen öğrenci davranışları, uygulanan stratejiler ve öğretmenlerin kişisel gelişimlerine yönelik sorular yer almıştır (Bkz: Ek-1).

3.4 Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Karasar'a (2002) göre verilerin çözümlenmesi, araştırma amaçları doğrultusunda verilerin temel öğelerini belirleme ve ayırt etme işlemidir. Veri analizinde ilk olarak, katılımcıların görüşlerine ilişkin bütüncül bir bakış açısı kazanmak ve verilerdeki bütünlüğü korumak amacıyla katılımcı ifadeleri okunmuş ve genel düşünceler not edilmiştir. Daha sonra görüşme metinleri ayrı ayrı ele alınarak sistematik kodlamaya geçilmiştir. Kodlamada analiz birimi olarak söz öbekleri ve cümleler seçilmiştir. Bu süreçte cümlelerdeki sözcük ya da söz öbeklerindeki gizli ve açık anlamlar hem katılımcının ifadesiyle kodlanmış, hem de araştırmacı tarafından katılımcıların söylemek istediklerini daha iyi ifade edebileceğine inanılan kavramlarla kodlanmıştır. Kodlar ve kodlar arası ilişkiler sayfa kenarındaki boşluğa yazılmıştır. Bu süre her katılımcıya ait transkript için uygulanmıştır. Kodlamalar karşılaştırıldıktan sonra bazı kodlar yeniden adlandırılmış veya mevcut kategorilere yeni kategoriler eklenmiştir.

Kodlar arası benzerlik ve farklılıklara bakılarak kategorilere son şekli verilmiş ve kategorilerden temalara ulaşılmıştır. Nitel araştırma yönteminde katılımcıların araştırma konusu hakkındaki görüşlerini önyargısız olarak betimlemeye önem verilmiştir. Bunu yaparken, gizli temaları ortaya çıkarmak amacıyla satır satır analiz yaklaşımından yararlanılmıştır. Görüşme metni düşük seviyeli kodlar şeklinde kodlanmıştır.

Kodlama yapılırken verilerin özellikleri ve amaca uygunluklarının korunmasına özen gösterilmiştir. Katılımcıların kullandıkları kelime ve kavramlara dikkat edilmiştir ve görüşmecilerin kullandıkları kelimeler değiştirilmeden kodlamada kullanılmasına özen gösterilmiştir. Katılımcıların kullandıkları kelime ve kavramların yetersiz kaldığı durumlarda, söylenmek istenilene en uygun ifadeler kodlamada kullanılmıştır. Daha sonra kodlardan

kategoriler oluşturulmuştur. Verilerin analizinde, ön yargılar, yanlış anlaşılmalr, gerçek dışı veriler ayıklanmıştır. Araştırmada toplanan veriler ayrıntılı ve derinlemesine incelenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma konusuyla ilgili katılımcı öğretmen görüşlerinin analizi, beş tema altında incelenmiştir. Birinci temaya yönelik bölümde, sınıf kavramı, sınıf yönetimi, görev yaptıkları okul ortamlarına ve öğretmenlerin üniversitede aldıkları sınıf yönetimi eğitimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İkinci temaya yönelik bölümde, öğretmenlerin sınıf yönetmek için kullandıkları yöntemlere yönelik bulgular yer almıştır. Üçüncü temaya yönelik bölümde, sınıfta karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışların kaynaklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Dördüncü temaya yönelik bölümde, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullanılan modeller, öğretmen tepkileri ve stratejilere yönelik bulgular yer almıştır. Beşinci temaya yönelik bölümde, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullanılan yaklaşımlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Son bölümde ise, öğretmenlerin kendilerini yenileme ve hizmet içi faaliyetlerine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.1 Birinci Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde birinci temada, “İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin sınıf yönetimine ilişkin algıları nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu tema çerçevesinde öğretmenlerin, sınıf kavramına, sınıf yönetimine, görev yaptıkları okul ortamlarına ve sınıf yönetimi eğitimlerine yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

4.1.1 Öğretmenlerin Sınıf Kavramı Algılarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Katılımcıların sınıf kavramı algılarına yönelik verdikleri cevaplar incelendiğinde verilen cevaplarda benzerlikler görülmüştür. Katılımcıların yarısından fazlası iyi sınıfın, “fiziksel ortamın yeterliliğine” vurgu yapmıştır. Katılımcı-1, “Fiziksel ortamın öğrenme ortamını destekleyici bir şekilde düzenlenmiş olması gerekiyor.” derken, katılımcı-3 “Öncelikle fiziksel şartların uygun olması gerekiyor.” diyerek iyi bir sınıfın önceliğinin fiziksel şartların uygun olması olduğuna dikkat çekmiştir. Diğer katılımcılarda benzer ifadelerle fiziksel ortamın önemine vurgu yapmışlardır.

Yine katılımcıların yarıya yakını “sınıf mevcutlarının kalabalık olmasına” vurgu yapmış ve bu anlamda sıkıntı çektiklerini, sınıf mevcutlarının uygun düzeye çekilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Katılımcı-3 “Mevcutlar uygun olması gerekiyor.” diye ifade ederken, katılımcı-7 “...çok kalabalık olmayan...” diyerek sınıfların kalabalık olmaması gerektiğine vurgu yapmıştır. Katılımcı-13 “Şu ana kadar edindiğim tecrübelerine göre, bir kere sınıf mevcudu en önemli şeylerden biri. 50-60 kişilik bir sınıfta çok nitelikli, verimli bir ders yapılmıyor tabii ki.” ve katılımcı-19 “Sınıf sayısı benim için çok önemli. Benim çalıştığım okulda sınıflar kalabalık, ilk başladığım sene 75’i bu süreç içinde azaldı. Şu an 50 civarında sınıf mevcutları. Sınıfta önemli olan şey önce öğrenci sayısı. Çünkü o çok önemli bütün öğrencilerle

diyalog kurabilmek için, anlattığımız, öğrettiğimiz şeylerin geri dönütünü alabilmek için sınıf mevcudu çok önemli...” ifadeleriyle MEB’e (Milli Eğitim Bakanlığı) okulların mevcutlarının hala normalin çok üzerinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Katılımcı-11 iyi bir sınıfın öğrenci yapısına dikkat çekmiştir ve sınıfın heterojen olması gerektiğini vurgulamıştır. *“İyi bir sınıf bir kere heterojen olmalıdır kesinlikle. Hani, her öğrenci iyi her öğrenci çalışkan olmalı diye bir kural olmamalı zaten heterojen olmalı farklılıklar olmalı karakter anlamında da, ki hani bütünlük birbirini tamamlama sağlanabilir.”* ifadesiyle farklı seviyelerdeki öğrencilerin bir arada eğitim almasının önemini vurgulamıştır.

İyi bir sınıf kavramına verilen katılımcı ifadelerinde, öğretmenin rehberlik durumu ve disiplin sağlayıcı rolüne vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda, öğrencilerin sorumlu bireyler olarak yetiştirilmesi ve değerler eğitimi noktasında eğitimlerine dikkat çekilmiştir. *“...her zaman söylüyoruz, öğretmenler rehberlik yapacak işte, öğrenciler aktif olacak, sürece dahil olacak, yani dersten zevk alacak, dersi sevecek, öğretmeni sevecek ve disiplin sorunları olmayacak, böyle bir sınıf.”*(k-13), *“... Milli ve manevi değerleri yüksek, ödevlerini yaparak gelen, konuyla alakalı, seviyeli, soru soran öğrencilerden oluşmalıdır...”*(k-17).

Öğretmenlere göre, öğrencilerin derse karşı isteksiz olmaları eğitim-öğretimin kalıcılığını önemli yönde etkilemektedir. Bu görüşü destekleyen katılımcı ifadeleri şu şekildedir: *“...Ayrıca öğrencilerin öğrenmeye istekli...”*(k-14), *“...öğrencilerin almayı istemesi benim vereceklerimi, onlar çok önemli. İsteksiz öğrencilerle ders işlemek çok zor oluyor.”*(k-20). Derste istekli olan öğrenci öğretmene sınıf yönetimi konusunda yardımcı olacaktır.

Katılımcıların sınıf kavramına yönelik diğer ifadeleri ise; *“ben-sen dilinin hâkim olduğu, doğal bir ortamın varlığı, zamanın etkili kullanımı, öğrencilerin bilgiye açık, öğrenmenin açık olduğu, öğrencilerin bilgi okuryazarı olduğu, öğretmenin ilgili olduğu, öğretmen-öğrenci paylaşımı, heterojen sınıf, öğretmen rehberliği, aktif öğrenci, disiplin sorunu olmayan, istekli öğrenci, çevre koşulları uygun, milli ve manevi değerleri yüksek, öğrenci motivasyonu, aktif katılım, amaçları ve hedefleri olan öğrenci, dinleme yeteneği”* şeklinde olmuştur. Bu ifadelerde iyi bir sınıfta olması gereken vasıflar açıklanmaya çalışılmıştır.

Öğretmenlerin iyi bir sınıfın nasıl olması gerektiğine yönelik görüşleri, özet olarak Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: İyi Bir Sınıfın Nasıl Olması Gerektiğine Yönelik Katılımcı İfadeleri

S.N.	Öğretmen İfadeleri	Katılımcılar	Toplam
1	Fiziksel ortam	K-1,K-3,K-4,K-5,K-7,K-8, K-9,K-10, K-13,K-15,K-20	11
2	Sınıf mevcutları	K-3,K-7,K-8,K-10,K-13, K-14,K-15,K-19	8
3	Aktif öğrenci	K-12, K-17	2
4	İstekli öğrenci	K-14, K-20	2
5	Amaçları ve hedefleri olan öğrenci	K-14,K-17	2
6	Ben-sen dili	K-1	1
7	Doğal ortam	K-2	1
8	Etkili zaman kullanımı	K-4	1
9	Bilgiye açık öğrenci	K-5	1
10	Öğrencilerin bilgi okuryazarı	K-1	1
11	Öğrenmenin açık olduğu ortam	K-1	1
12	Öğretmenin ilgili olduğu	K-9	1
13	Öğretmen-öğrenci paylaşımı	K-10	1
14	Heterojen sınıf	K-11	1
15	Öğretmen rehberliği	K-12	1
16	Disiplin sorunu olmayan	K-12	1
17	Çevre koşulları uygun	K-15	1
18	Milli ve manevi değerler	K-17	1
19	Öğrenci motivasyonu	K-13	1

Tablo 3'ün devamı,

20	Aktif katılım	K-18	1
21	Dinleme yeteneği	K-18	1

4.1.2 Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Algılarına Yönelik Bulgular ve Yorum

Katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde farklı cümlelerle benzer ifadeler kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca her öğretmenin benzerlikler olmasının yanında kendine has bir sınıf yönetim tarzının olduğunu, ayrıca tecrübenin de çok önemli olduğunu bu tanımlara bakarak söyleyebiliriz.

Katılımcıların bir kısmı, sınıf yönetimi kavramına yönelik görüşlerinde “*derse katılımı sağlama*” ifadesini ön plana çıkarmışlardır. Ders katılımı sağlamaya yönelik öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: “*etkinliklere öğrencilerinin katılımının sağlanmasıdır bence.*”(k-1), “*Sınıf yönetimi çocukların dikkatini ve hazır bulunuşluğunu yükseltmektir demek sınıf yönetimi. Yani onları dersten koparmadan, derse katılımını sağlamaktır.*”(k-8), “*Yani etkileşimli bir eğitim ortamı, hani öğrenciler yine dediğim gibi, sürece dahil, aktif bir şekilde olacak, fiziksel düzenle materyal kullanımı tabii önemli, materyal hazırlanması ya da kullanımı...*”(k-12). Bu ifadelerden etkili bir sınıf yönetimini sağlayabilmek için öğretmenin, öğrencilerini ortak paydalar etrafında toplayabileceği etkinlikler düzenlemesi, derse uygun araç-gereçleri seçmesi, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini yükseltmesine yönelik faaliyetler yapması, ders esnasında öğrenciler arası koordine sağlanarak bir bütünlük oluşturması ve öğrencilerin derse, sürece aktif katılımlarını sağlaması gerektiğini savundukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Sınıf yönetimi kavramına yönelik katılımcı ifadelerine baktığımızda, bir kısım katılımcıların “*eğitim-öğretim için yapılan çalışmalar bütünü*” ifadesi karşımıza çıkmaktadır. Bu ifadeye yönelik katılımcı ifadeleri ise; “*...öğretmenin hazır olarak derse gelmesi, öğrencilerin de aynı şekilde derse hazır olmaları...*”(k-5), “*...derse girmeden önce de yine gerekli araç gereçlerin temin edildiği oturma düzenine varana kadar, çalışma alanına varana kadar düzenlenmiş...*”(k-9), “*en kaliteli şekilde işlenebilmesi için sınıfı düzenlemek gerek öğrencilerin davranışları açısından gerekse sınıf ortamı açısından sınıfı düzenleyebilmek..*”(k-15) şeklindedir. Bu ifadelerden, öğretmenin sınıfa hazırlıklı gelmesi, gerekli araç-gereç temini ve sınıf ortamını her türlü faaliyetin etkili bir şekilde yapılabilmesine yönelik yapılan düzenlemeler anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan bazıları sınıf yönetiminde var olan unsurların yönetimine yönelik görüş beyan etmişlerdir. “İnsanları, kaynakları ve zamanı yönetmek, çalışma engellerini en az indirmek, sorunsuz bir sınıf ortamı, düzeni sağlamak ve idare etmek” gibi ifadelerle eğitim ortamının yönetimi ifadesi ön plana çıkmıştır. Ortamın yönetiminde rol oynayan ve bu unsurları koordineli bir şekilde yürütebilmesi için gerekli çalışmaları yapacak öğretmen için bazı katılımcılar “öğretmenin sınıfa hâkim olması, öğretmen yeterliliği, lider öğretmen” ifadeleriyle, öğretmenin sınıf içi ve dışındaki etkililiğine ve önemine işaret etmişlerdir. Çünkü öğretmen sadece öğrencilerine değil, velilerine, çevresine ve topluma liderlik yapmak durumundadır. Bunu yapacak öğretmenin belli donanımlara, belli yeterliklere sahip olması ve sürekli kendini yenilemesi gerekmektedir. Bunun yanında katılımcı-18, “Sınıf yönetimi öğrencilerle öğretmenin sınıf öğretmenin ve öğrencinin bir bütün içinde olması, yani bir düzeni iki kişi iki tarafın paylaşması...” ifadesiyle öğrencinin sınıf yönetimindeki rolüne vurgu yapmıştır.

Sınıf yönetiminde derslerin planlı bir şekilde yürütülmesi gerektiğini beyan eden bazı katılımcılar, “...Planlı bir şekilde dersin yürütülmesi.”, “...bir öğretmenin dersiyile ilgili öğretim programlarını, yıllık ders planlarını, sınıftaki öğrencilerin ekseriyetine, sınıf yönetim yöntem ve tekniklerini kullanarak, etkili bir şekilde dersin kavratılmasını sağlamak diye anlıyorum.” ifadeleriyle planın önemini öne çıkarmışlardır.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi kavramını tanımlamaya yönelik görüşleri özet olarak, Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Sınıf Yönetimini Tanımlamaya Yönelik İfadelerinin Dağılımları

S.N.	Öğretmen İfadeleri	Katılımcılar	Toplam
1	Derse katılımı sağlama	K-1,K-8,K-10,K-12,K-13, K-20	6
2	Eğitim-öğretim için yapılan çalışmalar bütünü	K-5,K-9,K-11,K-15	4
3	İnsanları, kaynakları ve zamanı yönetme	K-1,K-4,K-9	3
4	Öğretmenin sınıfa hâkim olması	K-2,K-7,K-19	3
5	Düzeni sağlamak	K-6,K-14	2
6	Dersin planlı yürütülmesi	K-12,K-17	2
7	İdare etmek	K-4,K-20	2

Tablo 4'ün devamı,

8	Sorunsuz bir sınıf ortamı bulma	K-3	1
9	Çalışma engellerini en az indirme	K-1	1
10	Öğretmen yeterliliği	K-7	1
11	Lider öğretmen	K-9	1
12	Düzen paylaşımı	K-18	1

4.1.3 Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Ortamlarına Yönelik Bulgular ve Yorum

Okulların fiziksel koşulları etkili bir sınıf yönetimi için önemlidir. Fiziksel koşullara yönelik katılımcı görüşlerine baktığımızda, “sınıfların kalabalık olması, sınıfların küçük olması, teknolojik donanım yetersizliği, bahçenin küçük olması, etkinlik alanlarının yetersizliği” gibi ifadelerle eksiklikler dile getirilmiştir. Bu görüşleri destekleyen bazı katılımcı ifadeleri şöyledir;

“Kesinlikle altını çizerek söylüyorum fiziksel şartlarımız maalesef iyi değil. Sınıflarımız çok küçük, binamız eski, merdivenlerimiz çocuklarımız uygun değil, artık iyi olmasını bekliyoruz.”(k-2),

“Sınıflarımız kalabalık. Ortalama 60-70 kişilik bir sınıfta öğrenci oturuyor. Yani bir sınıfta bir sırada 3 tane öğrenci demek bu.”(k-7),

“Kesinlikle yeterli değil, öğrenci sayısı çok fazla. Sıraları değişik şekiller oluşturmayı bırakın, sıralar sınıftan taşıyor. Hiçbir teknik uygulanmıyor.”(k-8),

“...okulumuzda şu anda 50 küsur kişiler olduğu için sınıflarda sınıf yönetimi için hiç ideal değil. Onun dışında okul dışı fiziki ortam olarak düşünürseniz, bahçemiz okul mevcuduna göre çok küçük bir bahçe... Fiziki şartlar olarak onun dışında sıralar, sınıflar çok kalabalık olduğu için sıkışık tıksık olduğu için çocuklar sürekli rahatsız. Hiç rahat bir şekilde hiç ders dinleyemiyorlar. Konsantre olamıyorlar. Bu da çeşitli nedenler tabi. Onun dışında fiziki şartlar olarak işte bazı sınıflarda mesela projeksiyon var, evet kullanılması gerekiyor. Ama perde olmuyor. Bazen veya olduğunda da açık renkli bir perdesi varsa çok güneş olan bir sınıfsa bu da iyi bir ders işlenmesini sağlayamıyor.”(k-13),

“... Elektronik donanıma gelince şu an okulumuz tadilattan çıktı o gerekçe de olabilir ama sınıflarımızın çoğunda projeksiyon yok. Projeksiyon olmadığı için derslerimiz, mesela fen dersi görselliğin kullanılabilceği derslerin başında geliyor...”(k-14).

Bu ifadelerden yola çıkarak sınıf mevcutlarının kalabalık olduğu, teknolojinin olduğu ama eksikliklerinin bulunduğu, etkinlik alanlarının yetersiz olduğu, okul bahçelerinin mevcutlara göre yetersiz kaldığı, bazı okullarda sınıf, koridor ve merdivenlerin yetersiz olduğu ve bu durumların eğitim-öğretime olumsuz yönde yansdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Diğer taraftan katılımcıların yarıya yakını “sınıf mevcutlarının ve teknolojik anlamdaki donanımın yeterli” olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşlerinden, sınıf mevcutlarının, sınıf ortamındaki fiziksel imkânların ve teknolojik donanımların yeterli olduğu anlaşılmıştır. Bu görüşü destekler katılımcı ifadeleri şu şekildedir: “Evet yeterli. Küçük bir okul bu, fiziksel imkanları çok fazla olmamasına rağmen az öğrencilerimizin olması, sınıflarımızın büyük olması bizim için yeterli.”(k-11), “Sınıf mevcudu okulumuzda uygun, 25-30 kişilik sınıflar bu anlamda şanslıyız ama İstanbul genelinde az mevcuda sahip okul bulmak da zor.”(k-16), “Onun için ben kendi sınıfım için söylersem, bilgisayarım, projeksiyon cihazım, modern eğitim araç-gereçleri var. Bunları kullanarak aktif bir ders yapabiliyorum. Dolayısıyla benim sınıfım için yeterli.”(k-5).

Öğretmenlerin okullardaki fiziksel koşulların durumuna yönelik kullandıkları ifadelerin dağılımı Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5: Okulların Fiziksel Koşullarının Yeterliğine Yönelik Öğretmen İfadeleri

S.N.	Öğretmen İfadeleri	Katılımcılar	Toplam
1	Etkinlik alanlarının yetersizliği	K-1, K-3, K-4, K-6, K-9, K-10, K-12, K-14, K-16, K-19, K-20	11
2	Sınıfların kalabalık olması	K-6, K-7, K-8, K-10, K-12, K-13, K-14, K-15, K-19, K-20	10
3	Sınıfların küçük olması	K-1, K-2, K-3, K-4, K-6, K-9, K-14, K-15, K-16, K-17	10
4	Sınıf mevcudu yeterli	K-4, K-5, K-9, K-11, K-16, K-17, K-18	7
5	Bahçenin küçük olması	K-6, K-7, K-8, K-10, K-12, K-13	6

Tablo 5'in devamı,

6	Teknolojik donanım yetersizliği	K-13, K-14	2
7	Okul binası eski	K-2, K-11	2
8	Teknolojik donanımlar yeterli	K-5	1

4.1.4 Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Eğitimlerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Katılımcıların sınıf yönetimi eğitimlerine yönelik ifadelerinde, benzer noktalara vurgu yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların “verilen eğitim yeterli, uygulamada kolaylık sağladı, staj eğitimi yeterli, üniversitede verilen eğitim yetersiz, uygulamada zorlandım, öğretmenliği sonradan öğrendim, teori ile uygulama farklı, üniversitede uygulama yetersiz ve sınıf yönetimi süreç içerisinde kazanılıyor” ifadeleriyle görüşlerini beyan etmişlerdir.

Katılımcıların yarısından fazlası “üniversitedeki eğitim yetersiz” olduğu görüşünü savunmuşlardır. Bu ifadeleri destekler öğretmen görüşleri şöyledir:

“Hayır düşünmüyorum. Eğitim fakültesinde aldığımız sınıf yönetimi dersini doğru düzgün aldığımı da söyleyemem. Hoca bir giriyordu bir girmiyordu. Hiç almadım diyebilirim...”(k-4).

“Düşünmüyorum. Şöyle düşünmüyorum, işlediğimiz dersler kitap üzerinde işlendi. O kitap üzerindeki olaylar 20-25 kişilik bir sınıf düzeyinde, velilerin ilgili, alakalı olduğu, toplumsal olarak gelişmiş bir düzeydeki bir sınıf yönetiminden bahsediyor. Ancak bizim ülke olarak farklı bir yapımız var. Problemlerimiz farklı, gerçeklerimiz farklı. O yüzden kitaplar sınıfımıza uymuyor. 20 kişilik bir sınıftaki sınıf yönetimiyle, 50 kişilik bir sınıftaki sınıf yönetimi çok farklı...”(k-6).

“Açıkçası çok düşünmüyorum sınıf yönetimi konusunda üniversitede çok yoğun bir eğitim almadım maalesef. Eğitimi aldık ama ben yeterli olduğunu düşünmüyorum.”(k-11).

Katılımcıların bu ifadelerine karşı, “verilen eğitimler yeterli” olduğunu savunan katılımcı görüşleri de vardır. Bu görüşlerde katılımcılar, “Teorik olarak yeterli olduğunu düşünüyorum...”(k-5), “Benim üniversitemde sınıf yönetiminden, ben şahsen çok beğendiğim bir öğretmen vardı. O öğretmen bize çok güzel anlattı. Yani kitabı koyup önümüze bize ezberlettirmede, kadın hareketleriyle bize o bütün sınıf yönetimi tekniklerini gösterdi. Bizim üniversitemizdeki öğretmenin verdiği eğitim çok güzel yeterli düzeydeydi. Ve o teknikleri ben de kullanıyorum.”(k-8). İfadelerini kullanarak eğitimlerin sınıf yönetiminde yeterli olduğunu beyan

etmişlerdir. Bunun yanında bazı katılımcılar, üniversitede verilen eğitimlerin “uygulamada kolaylık sağladığını” ifade etmişlerdir. “Üniversitede almış olduğumuz sınıf yönetimi dersinde sadece kitaplarda yazılı olan bilgileri almadık, kendi ders öğretmenimizin deneyimlerini de içeren ders işledik. Bu da uygulamada kolaylık sağladığını düşünüyorum. Stajın da yeterli olduğunu düşünüyorum.”(k-1).

Bu ifadelerin yanında bir diğer bulgu ise, verilen bilgilerle ilgili “teori ve uygulama farklı” ifadesidir. Anlatılanlarla gerçek hayatta karşılaştıklarının çok farklı olduğunu savunan öğretmenlerin görüşleri ise şu şekildedir:

“Her şeyi teoride gördük. O yüzden öğretmenlik mesleğine başladık sınıf yönetiminin önemini o zaman algıladım. Uygulamalı olması gerektiğini düşünüyorum.”(k-3),

“...Bir şeyi anlatmak farklı bir şey, onu öğrenmek, bilgi olarak öğrenmek farklı bir şey uygulamak çok farklı bir şey...”(k-9),

“Yani daha çok teorik olarak görüldüğü için ama öğretmenlikte daha çok pratikte bir şeyler yapmayı gerektirdiğinden sadece teorikte kaldığından bir işe yaramıyor...”(k-13).

Bu ifadelerden, teorinin önemli olduğu ama uygulama olmadan yetersiz kalacağı, teorik bilgilerin de uygulanabilirliği açısından yeniden gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu görüşü destekler bazı katılımcılar, verilen bilgileri “uygulamada zorlandım” diyerek bilginin uygulamaya dönük olmasını destekler görüşler beyan etmişlerdir. “...Yani ilk yıllarımın verimli olduğunu düşünmüyorum.”(k-2), “Ben kendi okuduğum üniversitede sınıf yönetimi ve benzeri birçok ders aldık. Hani bunları teorikte belki ben ve arkadaşlarım da iyi öğrendik. Ama teorik bilgiyle pratik hayatın birbirinden farklı olduğunu, daha önce duyduğumuz gibi yaparak yaşayarak biz de gördük. Üniversitede aldığımız sınıf yönetimi dersinin muhakkak bazı noktalarda faydası oluyor. Ama kesinlikle teorik bilgi sınıf içerisindeki problemleri çözmede, yani etkili bir sınıf yönetiminde şuna kadar yeterli olduğunu düşünmüyorum.”(k-14) ifadeleri yukarıdaki görüşleri destekler niteliktedir.

Katılımcıların yarısı üniversitedeki sınıf yönetimi eğitimlerin uygulama yönüne vurgu yapmışlardır. Katılımcıların “Üniversitede uygulama yetersiz” görüşlerine bakarak alınan eğitimlerin daha çok teoride kaldığını bulgusuna ulaşılmıştır. Üniversitedeki staj uygulamalarının içeriği, uygulama süresi ve staj eğitimlerinin yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Bu görüşleri destekler öğretmen görüşleri ise şöyledir:

“...staj okullarında bunu daha fazla üzerinde durup danışman öğretmenlerimizle veya üniversitedeki ve okuldaki danışman öğretmenlerimizle bu konu üzerinde daha fazla konuşup, daha teorik kitabi bilgi yerine staja giderken uygulamalı bir şekilde öğrenilmesi daha iyi olurdu.”(k-14).

“Kesinlikle düşünmüyorum, zaten staj yaptığımız okullarda da bunu deneyimleme şansımız çok fazla olmuyor. Zaten staj olarak belirlenen okullarda pilot okulları oluyor genelde. Ve hiç böyle kötü yüzünü görmüyorsunuz hiçbir eğitimin, eğitim-öğretim ortamının. Yalnız sınıf yönetimi kurallarının çoğunu uygulamıyorsunuz bile çocuklar zaten sessiz sessiz sizi dinliyor. Sınıf yönetimi dersi çok yetersiz kalıyor. Biz doğru dürüst etkinlikte bulunmadık. İşte sadece böyle ödev hazırlayıp geçiyorduk. O yüzden hiç faydası olmadı.”(k-15).

“Sınıf yönetimi dersini orada açıkçası çok fazla alamadık. Çünkü hocamızın derslere çok fazla gelmediğini gördük. Geldiği zamanda 15-20 dk. konuyu anlatıp kısaca hemen çıkayım. Bize uygulamalı olarak göstermedi açıkçası. Burada biraz sıkıntı çektik ama burada hizmet içi eğitimde, temel eğitimde bunları tekrardan gördüğümüzde evet bilgi olarak aldık bunları ama uygulamaya dökmek şöyle söyleyeyim ben, yapmadan öğrenilemiyor.”(k-16).

“Birde bence üniversitede yapılması gereken en önemli şey, uygulamalı derslerin sayısı artırılmalı, işte stajlar var onların süresi artırılması gerekiyor. Çünkü bir öğretmen adayı okulda öğrenciyle ne kadar çok birlikte olursa öğretmenliği daha iyi anlar diye düşünüyorum. Yani uygulama önemli.”(k-19). Bu görüşlerin aksine katılımcı-1 ise, “Stajın da yeterli olduğunu düşünüyorum” ifadesi ile staj eğitiminin yeterli olduğunu savunmuştur.

Diğer katılımcı ifadelerinde ise, “sınıf yönetimi süreç içerisinde kazanılıyor ve öğretmenliği sonradan öğrendim” görüşleri yer almaktadır. Bu görüşlerden, öğretmenliğin ve sınıf yönetiminin zamanla, uygulama yaparak ve tecrübe kazanarak öğrenildiği anlaşılmıştır.. Sınıf yönetiminin süreç içerisinde kazanıldığını savunan görüşleri şöyledir:

“Üniversitede öğrendikleriniz teoride kalıyor. Uygulama özelliği bence pek fazla yok. Sınıf ortamında öğrendiklerinizden farklı şeyle karşılaşabiliyorsunuz. Görev yaptığınız yere bağlı olarak bu karşılaştığınız sorunları çözmek için. Kendi kendinize staj vermek durumunda kalıyorsunuz. Her davranış için ne yapmanız gerektiğini öğretmenlik yaptıkça öğreniyorsunuz. Dolayısıyla çok fazla olduğunu düşünmüyorum. Sınıf yönetimi öğretmenliği yaparken bir süreç içerisinde kazanılmaktadır.”(k-5). “Üniversitede aldığım sınıf yönetimi eğitimi bence çok basitti ve biz sınıf yönetmeyi öğretmenliğe başladıktan sonra öğrendik. Ve bu süreç bir senede iki senede kazanılacak bir deneyim de değil kesinlikle en azından bir beş seneyi doldurduktan sonra insan hani sınıfı yönetebiliyorum diyebiliyor ancak.”(k-10). “...Hani yaşayarak yaparak öğreniliyor sınıf yönetimi.”(k-15).

Bazı katılımcı görüşlerinde tecrübenin önemi ön plana çıkarılmıştır. “Her şey sahada öğreniliyor. Yaparak, yaşayarak, çözüm üreterek ve bilgi birikimini de katarak sınıf yönetimini de yapıyorsunuz.(k-17). Bunun yanında üniversitedeki eğitimi önemsemeyen ve sadece tecrübelerle sınıf yönetimini ifade eden katılımcının görüşü ise şöyledir: “Üniversitede hiçbir şekilde sınıf yönetimiyle ilgili bir şey öğrendiğimi düşünmüyorum. Sadece tecrübelerle

edinilecek sınıf yönetimi. Yani bu okulda göreve başladığımız anda kendi tecrübelerinizi ve kişiliğinizle bağdaştıracağınız bir şey, yani pratik olarak sana verilmiş hiçbir şey yok üniversitede okuyarak hiçbir şey olmuyor. Yani bunu siz sınıfa getirdiğiniz vakit o problemle karşılaşmadan, çünkü öğrenci potansiyellerini de bilmiyorsunuz. Öğrenciler aynı kalıpta öğrenci değil. Kitaplarda geçen çocuklar değiller yani. O yüzden de mutlaka kesinlikle tecrübelerle deneyimlerinize o istenmeyen davranışları sınıf yönetiminde nasıl sağlayacağınızı kendiniz ediniyorsunuz.”(k-18)

Katılımcıların yukarıdaki ifadelerinden, üniversitedeki sınıf yönetimi eğitimlerinin yetersiz olduğu, yeniden düzenlenmesi ve uygulamalı staj sürelerinin artırılması gerektiği anlaşılmıştır.

Katılımcıların üniversitede almış oldukları sınıf yönetimi eğitimlerine yönelik ifadelerinin dağılımları Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6: Katılımcıların Üniversitede Aldıkları Sınıf Yönetimi Eğitimlerine Yönelik İfadeleri

S.N.	Öğretmen İfadeleri	Katılımcılar	Toplam
1	Üniversitede verilen eğitim yetersiz	K-2, K-4, K-6, K-7, K-9, K-10, K-11, K-12, K-13, K-15, K-16, K-18, K-19, K-20	14
2	Teori ile uygulama farklı	K-2, K-3, K-4, K-6, K-7, K-9, K-12, K-13, K-14, K-17, K-19	11
3	Üniversitede uygulama yetersiz	K-3, K-5, K-7, K-9, K-12, K-13, K-14, K-15, K-16, K-19	10
4	Sınıf yönetimi süreç içerisinde kazanılıyor	K-5, K-10, K-15, K-17, K-18	5
5	Uygulamada zorlandım	K-2, K-3, K-14	3
6	Öğretmenliği sonradan öğreniyoruz	K-2, K-5, K-7	3
7	Verilen eğitim yeterli	K-1, K-5, K-8	3
8	Uygulamada kolaylık sağladı	K-1, K-8	2

Tablo 6'nın devamı,

9	Staj eğitimi yeterli	K-1	1
---	----------------------	-----	---

4.2 İkinci Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde ikinci temaya yönelik “İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin sınıfı yönetmek için kullandıkları yöntemler nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu bölümde, temaya uygun olarak katılımcıların sınıf yönetmek için kullandıkları yöntemlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.2.1 Öğretmenlerin Sınıf Yönetmek İçin Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde katılımcıların kullandıkları yöntemlere yönelik bulgular ele alınmaktadır. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, bazı katılımcıların geleneksel yaklaşıma, bazı katılımcıların çağdaş yaklaşıma ve bazı katılımcıların ise hem geleneksel yaklaşıma hem de çağdaş yaklaşıma uygun yöntemler kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Geleneksel yaklaşıma uygun yöntemler kullanan katılımcıların ifadeleri, “*sınıfın durumu ve psikolojisine göre, düz iletişim, düzeni sağlamak için ceza, düz anlatım, öğretmen merkezli*” başlıklar altında toplanmıştır. Bu ifadelerden yola çıkarak sınıfı yönetmek için geleneksel yaklaşımla hareket eden katılımcı ifadelerinde, sınıfın kalabalık olması, sınıfın anlık durumunun değişmesi, fiziksel ortamların yetersiz olması, bu tür yöntemlere iten sebepler olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda bazı katılımcıların alana hâkim olmadıkları gözlenmiştir. Bu görüşleri destekleyen katılımcı görüşleri şöyledir: “*Sınıfın içinde bulunduğu duruma ve psikolojiye göre değişiyor.*”(k-2), “*...genelde karşılıklı düz bir iletişimimiz var.*”(k-6), “*Oldukça kalabalık sınıflarda ders işliyoruz. Doğal olarak pek öğrenci merkezli daha çok öğretmen merkezli oluyor... Onu durdurmak için genellikle biraz daha sert öğretmen rolünü üstleniyoruz.*”(k-15).

Katılımcıların yarıya yakını ise sınıf yönetiminde çağdaş yaklaşıma uygun yöntemler kullandıkları bulgulanmıştır. Katılımcı ifadeleri incelendiğinde, “*derse öğrenci katılımı, öğrenci merkezli eğitim, bireysel farklılıklar, öğrenciye saygı, aktif öğrenci, planlı ders işleme, sorumluluk verme, sürece katma, yol gösterme, ortam hazırlama, öğretmen rehberliği*” ifadeleri öne çıkmaktadır. Bu ifadeleri destekleyen katılımcı görüşleri şöyledir: “*...öğrencilerin aktif olmasını sağlamak.*”(k-4), “*öğrencileri derse katarak, yaparak yaşayarak öğrenme modeline göre eğitime uygun, dersinize uygun öğretim araç tekniklerini ve yöntemlerini kullanarak ders yaparsak böyle bir ortam oluşturmuş oluruz.*”(k-5), “*Çoğunlukla beyin fırtınası kullanıyorum*

bir problem hakkında çözüm üretmek istediğimiz zaman. Bunları tahtaya yazarak öğrencilerle problemimizi çözmeye çalışıyoruz.”(k-10), “...artık öğrenci merkezli, öğrenciyi merkeze alan, öğretmeni rehber olarak gören, öğrencilerin daha fazla derse katıldığı, son derece etkili olan bu yöntemi kullanmaktayız...”(k-17). Bu görüşlerde öğretmenlerin öğrenciyi merkeze alan, uygun araç-gereçler kullanarak, gerekli ortamlar hazırlayan, öğrencilerini olumlu hedeflere yönlendiren rehber öğretmen rolüyle uygun yöntemler kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Bazı katılımcı ifadelerinden sınıf yönetiminde hem çağdaş yaklaşıma hem de geleneksel yaklaşıma uygun yöntemleri bir arada kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcı ifadelerine bakıldığında “*görevlendirme, düz anlatım, aktif öğretmen, iş birliğine dayalı yöntem, motivasyon, merak uyandırmak*” gibi ifadeler vurgu yapılmıştır. Bu ifadelerden de her iki yaklaşıma uygun yöntemler kullanıldığı gözlenmiştir. Buna bağlı olarak öğretmenlerin duruma göre, bazen de farkında olmadan bu iki yaklaşıma uygun yöntemleri bir arada kullanabildiği bilgisine ulaşılmıştır. “*...Örnek davranışları pekiştiriyorum. Motive ediyorum...*”(k-2), “*Ben daha çok açıklamaya dayalı yöntemler kullanıyorum ...*”(k-10)“*... bir kere kalabalık sınıflarda uygulanması önerilen iş birlikli öğrenme dediğimiz bir öğrenme stili var. Bu daha çok kullanılabilir. Öğrenciler gruplar halinde birleştirilerek eğitimler yapılabilir...*”(k-13), “*Öncelikle ben çok fazla hani gezerek ders anlatıyorum. Sınıfta oturmayı çok fazla onaylamıyorum. Sürekli hareket halinde olduğum içinde çok fazla jest ve mimiklerimi kullanmaya çalışıyorum*”(k-18), “*... öğrencileri görevlendiriyoruz... ders esnasında ilk önce teorik olarak anlatıyoruz, sonra uygulamalı gösteriyoruz...*”(k-19), “*Merak uyandırmak için örnekler, gerek projeksiyonla gerek resimsel olarak elimdeki örneklerle ve derse hazırlıklı gelmeleri için ödevler veriyorum, araştırma ödevleri.*”(k-20) ifadeleri yukarıdaki görüşleri desteklemektedir.

Bu bölüme yönelik katılımcı görüşlerine göre sınıf yönetimine uygun yöntemler seçmede zorlandıkları görülmektedir. Buna sebep olarak sınıfların kalabalık olması ve fiziksel unsurların yetersiz olması olarak gösterilmektedir. “*...şu an bulunduğumuz okulda sınıf mevcutlarının fazla olmasından dolayı tüm yöntemler işe yaramıyor kalabalık sınıflarda, gerek sınıf düzenini sağlamak olsun, U düzenidir, küme çalışmaları, bunlar yapılmadığı için mecburen genelde öğretmene dayalı karşılıklı bir iletişim söz konusudur.*”(k-6), “*Şimdi tabi benim hayalimdeki sınıf yok. Oldukça kalabalık sınıflarda ders işliyoruz. Doğal olarak pek öğrenci merkezli daha çok öğretmen merkezli oluyor. Bu nedenle de öncelikle çocukların susup sadece bana bakmaları gerekiyor.*”(k-15) katılımcı görüşleri bu görüşü desteklemektedir.

Katılımcıların sınıf yönetiminde kullandıkları yöntemleri seçme nedenlerine baktığımızda, “*eğitim-öğretimin hedeflerine ulaştırmak, eğitimin seviyesini yükseltmek, fiziki ortam yetersizliği, sınıfların kalabalık olması, daha iyi iletişim kurabilmek, disiplini sağlamak*

için, öğretimin kalıcılığı, öğrencileri aktif hale getirmek için, öğrenciyi geliştirdiği için, deneme yanılma yoluyla, derse katmak” ifadeleri öne çıkmaktadır.

Katılımcıların yarıya yakını sınıfların kalabalık olmasından ötürü bu yöntemleri kullandıklarını, bunun yanında eğitimin seviyesini yükseltip hedeflere ulaşılmasını, sınıfta disiplini ve öğrencileri aktif hale getirip, onlarla daha iyi iletişim kurarak öğretimin kalıcılığını sağlamak olduğunu ve fiziki ortamların eksikliğinin bu yöntemleri seçmesinde önemli etken olduğunu ifade etmişlerdir. Buradan, fiziki ortamların düzeninin ve sınıf mevcutlarının sınıf yönetimini etkileyen en önemli unsurlardan olduğu anlaşılmaktadır. *“Eğitim öğretimin hedeflerine etkili bir şekilde ulaşabilmek ve istedik öğrenci davranışları geliştirebilmek için.”(k-1), “Bu yöntemleri seçmemizin sebebi bizi sınırlayan fiziki ortamlar. Fizikiden kastım hem sınıfın fiziki yapısı, hem de sınıfın kalabalık olması bizi bunları kullanmaya yönlendiriyor.”(k-6), “Öğrenciyle daha iyi iletişim kurabileceğimi düşünüyorum.”(k-9), “Bizim sınıflarımız da biraz kalabalık olduğu için disiplini sağlamak açısından daha çok bu yöntemleri kullanıyorum.”(k-10, “...sadece benim anlatımımla değil, öğrencilerin de katıldığı bir ders...”(k-16) şeklindeki katılımcı ifadeleri yukarıdaki görüşleri desteklemektedir.*

Bu ifadelerin dışında sınıf yönetiminde kullandıkları yöntemleri deneme yanılma yoluyla seçen katılımcı-19, bu görüşünü *“Bu yöntemleri biraz da deneme yanılma yoluyla seçiyorsunuz. En büyük sıkıntı kalabalık olması ve süreyi iyi kullanabilmek için, birde çocukların dikkatinin dağılmaması için.”(19)* şeklinde ifade etmektedir. Burada sınıfın kalabalık olması yöntem seçimini etkilediği anlaşılmıştır.

4.3 Üçüncü Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde üçüncü temaya yönelik “İlkokul ve ortaokul öğretmenlerine göre sınıfta istenmeyen davranışlar nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu tema doğrultusunda katılımcıların sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarına ve bu davranışlara kaynaklık eden nedenlere yönelik bulgular yer almaktadır.

4.3.1 Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Bulgular ve Yorum

Katılımcıların bu bölümle ilgili verdikleri yanıtlardan istenmeyen öğrenci davranışı olarak, *“izinsiz konuşma, derse karşı ilgisizlik, dersi engelleme, fiziksel müdahale, arkadaşlarını rahatsız etme, ders dışı sorunları sınıf ortamına yansıtma, dersi bölme, kötü söz söyleme, gereksiz şikâyet, başkalarının eşyalarını izinsiz alma, sınıfta dolaşma, değer yargılarında eksiklik, sınıfı kirletme, kavga etme, yalan söyleme, şarkı söyleme, not yazma, ders esnasında uyuma ve yemek yeme”* davranışlarının görüldüğü tespit edilmiştir.

Katılımcıların yarıya yakını, *ders esnasında kendi kendine ya da yanındakiyle izinsiz konuşmaları* en sık karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışı olarak vurgulamıştır. Bu sorunun

kaynağı olarak sınıf mevcutlarının kalabalık olması, sınıf kurallarının öğrenciler tarafından tam benimsenememesi olarak belirlenmiştir. Bu görüşü destekler katılımcı görüşlerine baktığımızda, “...en basit bir birbirleriyle konuşması bile ders içinde istenmeyen bir davranıştır.”(k-4), “...öğrencilerin izin almadan konuşmaları...”(k-5), “...az önce de sürekli söylediğim gibi sınıflar çok kalabalık... Birbirleriyle ders dışında konuşuyorlar...”(k-12), “En çok karşılaştığım ve en çok rahatsız olduğum şey, eminim birçok arkadaşın yaşadığı gibi, gereksiz konuşmalar...”(k-14), yukarıdaki görüşü destekler yönde olduğu görülmektedir.

Bunun yanında, *ders dışı sorunları sınıfa getirme, dersi bölme, gereksiz şikâyet, ders esnasında sınıfta dolaşma ve sınıfı kirletme* gibi istenmeyen davranışlarla karşılaştığı katılımcı ifadelerinde vurgulanmıştır. Teneffüste arkadaşıyla yaşadığı bir sorunu sınıfa taşıyarak dersin işleyişini engellemesi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca dersi bölme, gereksiz şikâyet, ders esnasında sınıfta dolaşma ve sınıfı kirletme davranışları ilkökul öğrencileri arasında görüldüğü bulusuna ulaşılmıştır. Bunun sebepleri olarak, küçük sınıflarda kurallar çabuk unutulabildiği, ilgi odağı olma isteği, somut işlemler dönemindeki çocuklarda soyut kurallar fazla bir ifade etmediği ve ailenin yetiştirme tarzı da bu konuda etken olabileceği ifade edilmiştir. “...öğrencilerim yaşı itibariyle somut işlemler döneminde.”“Ya da işte bahçede olan bir sorunu da bazen sınıfa taşıyabiliyor öğrenciler.”(k-4), “...Özellikle dersi bölme...”(k-2), “sınıf içerisinde henüz birinci sınıf oldukları için düzenin oturmamış olması, ayakta dolaşmaları... sınıfı kirletmeleri sınıfta istenmeyen davranışlar olarak sıralayabileceğim davranışlar.”(k-5), “Öğrenci nasıl bir ortamdan geldiyse, burada da onu devam ettirmeye çalışıyor.”(k-16) ifadeleri bu görüşleri desteklemektedir.

Aile, çevre, ekonomik durumlar ve okul içi yaşanılanlar öğrencide istenmeyen davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile içi olumsuzluklar, parçalanmışlıklar, ailenin yanlış yönlendirmeleri, kenar semtlerde olmanın, birçok imkândan mahrum olma durumuyla kendini ötelenmiş hisseden, çevreden, yanlış arkadaşlardan ve bunun yanında medyadan olumsuz örneklerle beslenen çocuk kendini göstermek için sınıfta istenmeyen davranışlar gösterebilmektedir. Bu davranışlar, “*derse karşı ilgisizlik, dersi engelleme, arkadaşlarına fiziksel müdahale, arkadaşlarını rahatsız etme, kötü söz söyleme, değer yargılarında eksiklik, başkalarının eşyalarını izinsiz alma, kavga etme, yalan söyleme, birbirine not yazma, şarkı söyleme, ders esnasında yeme ve uyuma*” gibi, katılımcı görüşlerinde öne çıkan ifadeler olmuştur. Ve yukarıdaki görüşleri destekler katılımcı ifadeleri ise şöyledir:

“En fazla vurma ve küfür...”(k-3).

“...arkadaşlarının eşyalarını izinsiz almaları...”(k-5).

“Aileler öğrencilerle ilgilenmedikleri için, öğrencilerle değer yargıları noktasında okula eksik geliyorlar. Bu arkadaşıyla iletişim olsun, paylaşım olsun, büyüklerine karşı tavırlar

olsun, bu konularda eksik geliyorlar. Bizim işimiz bunların hepsini halletmek. Gerek çocukların davranışları olsun, eğitim-öğretim diyoruz sadece öğretmenlikten söz etmiyoruz. Ancak kalabalık sınıflarda öğrencilerle birebir iletişim kurmak çok zorlaşıyor. Birebir ilgilendiğimiz zaman öğretim kısmını ihmal etmiş oluyoruz. O zamanda farklı sıkıntılar ortaya çıkıyor. Genelde karşılaştığımız sıkıntılar, disiplin problemleri, öğrencilerin derse karşı isteksizlikleri diyebiliriz, arkadaşlarına karşı fiziki müdahaleleri, istenmeyen sözlü müdahaleler, bunları değiştirmekte çok zor. Çünkü bir kişi yanına bir arkadaşını da aldığı zaman iki kişi ediyor. 10 kişi düşündüğümüz zaman da bunlarda yanlarına gerek arkadaş alsınlar, gerekse karşıdaki istemese bile onlara müdahalesinde sayı artıyor, istenmeyen davranış sayısı artıyor. Bunlarla sürekli mücadele etmek öğretim kısmını aksatıyor, bu da büyük bir sıkıntı, sorun. Belki sınıf mevcutları azaldığında buna bağlı olarak da disiplin problemlerinde bir düşüş sağlanacaktır.”(k-6).

“...öğrenciler zaman zaman birbirleriyle kötü etkileşimde bulunuyorlar. Kavgalar çıkıyor bazen.”(k-7).

“Öncelikle en çok istenmeyen davranış yalancılık, çok yalan söylüyorlar ve doğruyu da bulamıyorsun ona soruyorsun o başka söylüyor, diğerine soruyorsun diğeri başka söylüyor... Sürekli bu davranışlardan vazgeçmeyen çocuk çok, o da büyük bir ihtimal ailesinden dolayı oluyor. Ailesine de aynı yalanları söylediği için, yani çocuğun yalan söylediğini anlayamıyorsun.”(k-8).

“... çocuk arkadaşlarının dikkatini çekebilme için, ya da bir oyunda var olabilmek için genelde onlara saçını çekerse, tekme atar başka türlü fiziksel davranışlarda bulunur, onun canını yakmaya ya da onun dikkatini çekme...”(k-9).

“..., şarkı söyleyen bile var, ya da işte, birbirlerine not yazıyorlar karşılıklı.”(k-12).

“Mesela yemek yiyebiliyorlar arkada, uyuyabiliyorlar, bunun gibi sorunlarla karşılaşabiliyoruz sınıf yönetimi açısından...”(k-15).

“...Çünkü bu bölgelerdeki okul çocuklar için en büyük sosyal alan. Okuldan sonra çocuk o gün okula gelmese bile birkaç saat sonra gelip bahçede gezebiliyor. Çocuk için en büyük sosyal alan bu tür bölgelerde okul. En rahat ettikleri yer, kendilerini en rahat hissettikleri yer. Çünkü ailede de şiddet görenler var, okul sonrası çalışanlar var. Bunlar için en özgür ortam okul...”(k-19).

Katılımcıların sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarının neler olduğuna yönelik ifadeler Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7: Katılımcıların Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışların Görülme Sıklığı

S.N.	Öğretmen İfadeleri	Katılımcılar	Toplam
1	Ders esnasındaki izinsiz konuşmalar	K-4, K-5, K-6, K-12, K-14, K-15, K-16, K-17, K-18	9
2	Derse karşı ilgisizlik	K-2, K-6, K-7, K-11, K-17, K-19, K-20	7
3	Dersi engelleme	K-1, K-9, K-16, K-17	4
4	Fiziksel müdahale	K-3, K-6, K-9	3
5	Arkadaşlarını rahatsız etme	K-9, K-10, K-11	3
6	Ders dışı sorunları sınıfa taşıma	K-1, K-4	2
7	Dersi bölme	K-2, K-9	2
8	Gereksiz şikayet	K-2, K-18	2
9	Kötü söz söyleme	K-3	1
10	Ders esnasında sınıfta dolaşma	K-5	1
11	Değer yargılarında eksiklik	K-6	1
12	Başkalarının eşyalarını izinsiz alma	K-5	1
13	Sınıfı kirletme	K-5	1
14	Kavga etme	K-7	1
15	Yalan söyleme	K-8	1
16	Birbirine not yazma, şarkı söyleme	K-12	1
17	Ders esnasında yemek yeme ve uyuma	K-15	1

4.3.2 Öğretmenlerin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Kaynaklarına Yönelik Bulgular ve Yorum

Sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarının birçok nedeni vardır. Bu nedenler sınıf içinden kaynaklandığı gibi sınıf dışından da kaynaklanmaktadır. Bu bölümde sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarının kaynaklarına yönelik katılımcı ifadeleri üzerinde durulacaktır.

Katılımcıların görüşlerinde ön plana çıkan, “*aile, çevre, kötü arkadaş çevresi, okul, ekonomik nedenler, araç-gereç eksikliği, medya ve kullanılan kaynaklar*” sınıf dışı nedenler, “*iletişim, ders, toplu ortamlar, öğretmen, öğrenci ve sınıf ortamı*” ise sınıf içi nedenler olarak istenmeyen davranışlara kaynaklık ettiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Katılımcı ifadelerine baktığımızda, istenmeyen davranışların çoğu aile kaynaklı olduğu görülmüştür. Bu nedenlerden bazıları, ailelerin çocuklarıyla yeterince ilgilenmemeleri, aile içi sorunlar, ebeveynler arası uyumsuzluk, baskıcı aile yapısı, yanlış bilgilendirmeler, parçalanmış aile yapısı ve ailenin kültürel yapısı olduğu tespit edilmiştir. Belli oranda şekillenerek okula gelen çocuk, bir nevi ailesinin yansımasıdır. Her davranışı, her hali ailesinin verdiği terbiyenin göstergesidir. Bu nedenle ailedeki her türlü durum çocuğu etkilemekte, çocuk bu durumu dışarıya farklı davranış şekilleriyle göstermektedir. Okullarda istenmeyen davranış sergileyen çocukların büyük bir kısmı problemlili ailelerin çocuklarıdır. Bu sorunun çözümü sınıf yönetimine olumlu katkı sağlayacaktır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu görüşleri destekleyen görüşler beyan etmişlerdir. Bu görüşleri destekleyen bazı katılımcı görüşleri şöyledir:

“Aile içi sorunlar, ailenin ilgisizliği, ailenin çocuğa gerekli eğitim ortamını sağlamaması gibi nedenler görünmekte.”(k-1).

“Öncelikle anne babanın aynı çizgide olmamasından kaynaklanıyor. Yine bazı ailelerde anne-babalar baskıcı olabiliyor. Yine yanlış bilgi verebiliyorlar...”(k-2).

“İstenmeyen davranışlar dediğim gibi çok farklı faktörler var, veli faktörü var... benim sınıfımda yaklaşık altı tane öğrencinin anne ve babası ayrı, onun dışında ailesinde farklı sıkıntıları olan öğrenciler var ve bunların hepsinin beklentileri farklı, problemleri farklı, hepsine farklı yaklaşmanız gerekiyor, hepsinin problemlerine yönelik davranmanız gerekiyor. Öğrenciye evde babası olmadığı için her şeyini gelip size anlatıyor. Sürekli öğrenciyi dinlemek durumundayız. Onu anladığımızı göstermek durumundayız, ama bir öğrencim babasıyla kalıyor, annesi yok bu öğrencide kız öğrencilere karşı bir saldırganlık görülebiliyor. Bazı öğrenciler evin içindeki durumlardan kaynaklanan, bir öğrencimin annesi babası ayrı annesiyle birlikte kalıyor ve annesinin ailesinde de bazı davranış problemi olan bireyler var.” (k-6).

“İstenmeyen davranışlar okul içinde aslında ailelerden çok kaynaklandığını düşünüyorum ben. Çünkü bu bölgede çocuk sayısı çok fazla o nedenle çocuklar çok ilgisiz büyümeye çok alışmışlar şimdi burada da çok ilgi beklemiyorlar ya da ilgi gösterirseniz çok şumarabiliyorlar. Çünkü daha önce karşılaşmamışlar böyle bir şeyle. Bu onlar için çok ters etki yaratabiliyor.”(k-15).

“Kesinlikle ben önce aile olduğuna inanıyorum. Ailenin temel etken olduğuna inanıyorum. Öğrenci nasıl bir ortamdan geldiyse, burada da onu devam ettirmeye çalışıyor. Ya da çok baskıcı bir aile de olabilir. Hani demokratik aile tipi mi var, otoriter aile tipi mi var ama çok serbest mi bırakmış bir aile tipi mi vardır? Hani bunların karışımına baktığımız zaman daha çok öğrencilerin aile problemlerinden kaynaklı hani burada istenmeyen davranışları gerçekleştirdiğini düşünüyorum...”(k-16).

“...Bir de çocuğun evde şiddet görmesi sonucunda çocukta aynı bu görmüş olduğu şiddeti sınıf arkadaşlarına ve diğer küçük sınıflardaki arkadaşlarına bu şiddeti kullanabiliyor...”(k-17).

Ailedeki sorunların bir nedeni de ekonomik durumlardır. Çünkü geçim sıkıntısı çeken ailelerdeki çocuklar bu durumdan etkilenmektedirler. Bazı ailelerde yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle, eve ekonomik katkıda bulunabilmek için çocuklar okuldan sonra çalıştırılmaktadırlar. Bu olumsuzluklar çocukta, arkadaşının çok beğendiği bir eşyasını izinsiz alma, arkadaşının eşyasına zarar verme, dışa karşı bir kızgınlık, derste uyuma, derse karşı ilgisizlik gibi istenmeyen davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcı ifadeleri, *“Ekonomik olan sebepler olabilir...”(k-7), “Hatta bazen de anne-baba maddi imkânsızlıklardan olabilir veya o gün harçlık almadığı için bu öğrencilerimizin harçlık için yanındaki çantalarını bile karıştırdığını ve o çantalardan arkadaşlarına ait paraları, eşyaları aldığına şahit oluyoruz...”(k-17)* bu görüşleri desteklemektedir.

Katılımcıların görüşlerinde sınıf dışı istenmeyen davranışların kaynaklarından diğerleri ise, *“çevre, kötü arkadaş çevresi, medya, okul ve araç-gereç yetersizliği”* olarak bulgulanmıştır. Bu bulgulardan; çevrenin, kötü arkadaş çevresinin çocuğun davranışları üzerinde etkisinin büyük olduğu, aileden sonra çocuk, çevresinden kültürlenerek okula geldiği, eğitim düzeyi yüksek bir çevrede yetişen bir çocukla, eğitim düzeyi düşük bir çevrede yetişen çocuk davranışları arasında fark olduğu anlaşılmıştır. Okulun bu durumları, çevrenin etkisini gözetmesi, çevreyi etkilemesi, çevreden kopuk değil, çevreyle bağımlı güçlendirecek etkinlikler düzenlenmesi ve çevrenin katılımının sağlanması gerektiği düşüncesine ulaşılmıştır. *“Çevre faktörü bence önemli, bazı çocuklar var ailesi çok iyi, sokağa çıktığı zaman etrafında kötü olan öğrencilerle bir şekilde etkileşime girdiği zaman ister istemez bundan etkileniyor...”(k-7), “...çocuk dersleriyle fazla ilgilenmediği için sınıf ortamında sokaktaki bir ortamı yaşamaya*

çalışıyor.”(k-13), “...Bunların sebeplerinden bir tanesi de katimce okul çıkışında bu tip öğrenciler hemen eve gitmiyorlar. Ya çevredeki bir internete takılıyorlar veya çevredeki okula gelmeyen öğrenci olmayanlarla arkadaşlık yapıyor. Bu arkadaşlık neticesinde bir takım nahoş sözler, davranışlar öğreniyorlar ve bunu da okulundaki öğrencilere sergileyebiliyorlar.”(k-17) katılımcı ifadeleri yukarıdaki görüşleri desteklemektedir.

Katılımcı ifadelerinden de anlaşılacağı üzere medya, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. “... Ya da medya... Yani öyle bir şey olmamış ama hayal gücü o kadar geniş ki... Medyadan izlediği, televizyondan ya da haberlerden, magazin programından takip ettiği şeyleri o kadar dikkate almış ki, özümsemiş ki, o da buna benzer kafasından kurgulamış ve yazmış...”(k-12) bu ifadeden medyanın öneminin vurgulandığı anlaşılmıştır.

Aynı zamanda katılımcı ifadelerinden, okulun eğitim-öğretimin gereklerine uygun düzenlenmesi, kaynak ve araç-gereç bakımından her türlü ihtiyaca cevap verebilmesi anlaşılmıştır. “...okuldaki disiplinden kaynaklanıyor olabilir...”(k-5), “...Araç gereç eksikliği...”(k-10), “Okula bağlı oluyor. İdareciye bağlı oluyor. İdarecinin tutumuna bağlı oluyor. Kullanılan kaynaklara bile bağlı olabiliyor...”(k-13) ifadeleri yukarıdaki görüşleri desteklemektedir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarına kaynaklık eden sınıf içi nedenler hakkındaki katılımcı ifadelerinde, “öğrenci, ders, öğretmen, sınıf ortamı, iletişim ve toplu ortamlar” vurgulanmıştır. Katılımcıların yarıya yakını istenmeyen davranışlarının kaynağı olarak öğrenciyi göstermişlerdir. Ayrıca katılımcı ifadelerinden, her biri farklı yaşam çevrelerinden gelen, farklı kültür boyasıyla boyanan öğrencilerin, farklı beklentileri, farklı ilgileri olmakta, farklı durumlara farklı tepkiler verebildiği, öğrencilerin biyolojik gelişim durumları da sorunlara itebildiği, bu farklılıklar, algı düzeyleri sınıfta sorunlara neden olabildiği anlaşılmıştır. Bu görüşleri destekler öğretmen görüşleri şöyledir: “Öğrenciden kaynaklanıyor olabilir...”(k-5), “Çocuğun dikkat çekmek istemesinden olabilir.”(k-9), “Bence büyük bir ihtimalle hani çocuğun nerde nasıl davranacağını bilmemesinden... Ondan sonra kendisine ve büyük ihtimalle bilgisine güvenmemesinden, kendine güveni olmadığı için öğrenemeyeceğini düşünmesinden...”(k-18), “kendini farklı bir şekilde ifade etmesinden kaynaklanıyor. Çünkü ortaokul çocukları biraz farklı oluyor. Çocukluktan çıkıp ergenliğe ilk adım attıkları, kişiliklerinin oluştuğu ya da oturduğu dönemde olduğu için ilgileri farklı olabiliyor. Bu yüzden bu dönemde çocuklar daha farklı davranışlar sergileyebiliyorlar.”(k-19).

Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarına kaynaklık eden unsurlardan “ders, bu dersin yapıldığı sınıf ortamı, iletişim ve toplu ortamlar” katılımcıların ifadelerinden öne çıkan diğer bulgulardır. Bunlara yönelik katılımcı ifadeleri ise; “...öğrencinin derse yeterince ilgi duymaması...”(k-10), “dersi sevmemesi...”(k-11), “...onu sürece dahil edemiyorsa ...”(k-12),

“Yıllardan beri ‘Ben zaten fen dersini yapamam’, ‘Ben ne kadar çalışırsak çalıştım fenden yüksek alamam’ fen dersine karşı bir olumsuz tutum var. O yüzden çocuk ders programına bakıyor. Fen dersi varsa derse zaten bir sıfır geride başlıyor ve kendini bu şekilde koşulladığı için de daha dersin başından itibaren farklı şeylerle uğraşılıyor. Farklı şeylerle uğraştığı zaman işte yavaş yavaş dışarıya doğru taşıyor. Bireysel içten dışarıya doğru, yanındaki arkadaşlarını rahatsız etmeye başlıyor.”(k-14, “Öğrencilerin bu derslere verdikleri önemden bence, öncelik sırasına göre. Birçok öğrenci matematik, Türkçe olsun, bunlar sınava hazırlanmak zorunda oldukları için özellikle 8.sınıflarda bizim dersimizi çok önemsemiyorlar...”(k-20), “...sınıf ortamından kaynaklanıyor olabilir...”(k-5), “... sınıfların kalabalık olması...”(k-6), “İletişim problemi olabilir. Çocuk ailesiyle iyi iletişime girmediği zaman, aynı şekilde okuldaki arkadaşlarıyla iletişimi de bundan kötü şekilde etkileniyor.”(k-7), “Topluluğun olduğu yerde bazen davranışlarda şey olabiliyor. Uygulamada zorluklar yaşanabiliyor...”(k-3), “Kullanılan kaynaklara bile bağlı olabiliyor.”(k-13) bu unsurları öne çıkarmaktadır. Bu katılımcı görüşlerinden dersin ilgi çekici hale getirilememesi, derse karşı önyargılar, gerekli materyallerle zenginleştirilememesi ve öğrencilerin derse katılımı sağlanamaması istenmeyen davranışlara kapı araladığı anlaşılabilir. Sınıf ortamının kalabalık olması, ortamda iletişim sorunu varsa ve kaynaklara ulaşım güç oluyorsa istenmeyen davranışlar görülebilir.

Katılımcıların sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarının kaynaklarının neler olduğuna yönelik ifadeler Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Kaynaklarına İlişkin İfadeleri

S.N.	Öğretmen İfadeleri	Katılımcılar	Toplam
1	Aile	K-1,K-2,K-3,K-4,K-5,K-6,K-7, K-8,K-9,K-11,K-12,K-13,K-15, K-16, K-17, K-18	16
2	Öğrenci	K-5, K-9, K-10, K-13, K-14, K-17, K-18, K-19	8
3	Ders	K-10, K-11, K-12, K-13, K-14, K-19, K-20	7
4	Öğretmen	K-4, K-11, K-13, K-14, K-16	5
5	Sınıf ortamı	K-5, K-6, K-8, K-11, K-14	5

Tablo 8'in devamı,

6	Çevre	K-7, K-13, K-17	3
7	Kötü arkadaş çevresi	K-2, K-17	2
8	Okul	K-5, K-13	2
9	Ekonomik nedenler	K-7, K-17	2
10	Toplu ortamlar	K-3	1
11	İletişim	K-7	1
12	Araç-gereç eksikliği	K-10	1
13	Medya	K-12	1
14	Kullanılan kaynaklar	K-13	1

4.4 Dördüncü Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu temada “İstenmeyen öğrenci davranışlarına karşı ilkököl ve ortaokul öğretmenleri neler yapmaktadır?” sorusuna cevap aranmıştır. Burada, dördüncü temaya yönelik katılımcıların sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları modellere, öğretmen tepkileri ve uyguladıkları stratejilere yönelik ifadeleri yer almaktadır.

4.4.1 Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullandıkları Modellere Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı, öğretmenlerin kullandıkları sınıf yönetimi modellerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Katılımcıların sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışlarına karşı, tepkisel, önlemsel, gelişimsel ve bu modellerin bir arada yer aldığı bütünsel model kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Katılımcılardan bazılarının istenmeyen davranış ortaya çıktıktan sonra gerekli önlemleri aldıkları, buna bağlı olarak öğrenciyle görüşme, veliyle görüşme, okul idaresine havale etme ve ceza verme yoluna gittikleri tespit edilmiştir. Bu uygulamalardan katılımcıların tepkisel model kullandıkları tespit edilmiştir. Bu görüşleri destekler katılımcı görüşleri ise şöyledir; “*Öğrencinin istenen davranışa yöneltilmesi sağlanmalıdır... Ve bu davranışı yapmasına yönelik pekiştireçler verilmeli.*” (k-1), “*Bu sorunları ailesiyle paylaşıp ortak bir yol bulunabilir...*” (k-2),

“Öğrencinin yaşayabileceği problemleri, kestiremediğimiz için çok, o zamanda rolümüz değişiyor. Önlemsel bir kalıba giriyoruz, bunun da çözüme çok katkı sağlayacağını düşünmüyorum. Her problemle ne zaman karşılaşılacağını, ne tür problemlerle karşılaşacağımızı bilmediğimiz için önlem almaktan ziyade önlem sonrasında, problem çıktıktan sonra öğrenciye müdahalemiz daha önemli diye düşünüyorum.”(k-6), “Ders dinlememe, gürültü gibi bir ortam varsa, gürültü yapan öğrenci göz önünde bulunabilir ya da, onun yerini değiştirebiliriz. Bazen bir şeyi paylaşmıyorlar ondan kavga ediyorlar, çocukların birbirlerine zarar vermeyecek şekilde bunları ayırabiliriz yani.”(k-7). Bu modeli kullanılan öğretmenlerin klasik öğretmen modelinde oldukları bulgusuna ulaşılabilir.

Bazı katılımcı görüşlerinden ise, sınıfta karşılaşılan istenmeyen davranışlarına karşı, tepkisel modelden ziyade önleyici modeli tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu modelde istenmeyen davranış ortaya çıkmadan önce gerekli önlemler alındığı; öğrencileri boş bırakmadan, ilgi çekici etkinliklerle, sorumluluk vererek derse katıldığı, önceden birlikte kurallar belirlendiği ve buna göre hareket edildiği anlaşılmıştır. “Öğrencilerle konuşulmalıdır, öğrencilerle birlikte kurallar belirlenmelidir.”(k-5), “İstenmeyen davranışlarda öncelikle davranışlar net bir şekilde belirlenip, ders içerisinde yapılması, olması gerekenleri, yapılmaması gereken davranışlar net bir şekilde belirlenmeli. Öğrenciler bunlardan haberdar olmalı. Buna, ondandan sonra öğrenciler eğitsel yöntemlerle derse odaklanıp kendileriyle baş başa kalacak veya arkadaşlarıyla sorun çıkartacak ortamlardan uzak tutmamız gerekiyor. Bunun dışında yine öğrenciyi tanımadan geçiyor... Öğrenci etkinliklerle uğraştığı takdirde ne olacaktır, boş vakti kalmayacak, boş vakti kalmayacak. Dolayısıyla gereksiz işlerle ilgilenmeyecek. Gereksiz işlerle de ilgilenmediği için de sınıf içerisinde ne öğretmene, ne de arkadaşına olumsuz bir davranış, olumsuz bir problem çıkarmayacaktır.”(k-14), katılımcı ifadeleri yukarıdaki görüşü desteklemektedir.

Sınıfta karşılaşılabilecek istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı bazı katılımcıların ise, bireysel farklılıklarını, yaş ve gelişimsel durumlarını ön planda tutarak gelişimsel modele göre önlem aldıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu görüşe yönelik katılımcı ifadeleri şu şekildedir: “...Hani kırmamalıyız. Hani kişiliğine zarar ermeden, hani sonuçta çok önemli evreleri, ergenlik döneminde oluyorlar bir de ortaokul, biraz da hassas oldukları bir dönem ve davranışlarının değiştiği dönem hani. Kendi aileleri bile çocuklarını tanımıyor... Biz kendimizden de düşündüğümüz zaman zaten hani, o dönem çok hassas olduğu bir dönem ve dolayısıyla öğrenciyi kırmamalıyız. Değer verdiğimiz hissettirmeliyiz, en önemlisi bu.”(k-12), “Öğrenci okuldan mezun olana kadar, gerek ilkokulda, ilkokuldan sonra ortaokulda bu olumsuz davranışlarını sergilediğini öğretmen, idare görecektir. Bunların normal olabileceğini varsayacak ve bunların çözümlerini diğer öğretmenlerle beraber bulmaya çalışmalıdır.”(k-17).

Bu modeli kullanacak öğretmenlerin öğrencilerin gelişimsel dönemlerini dikkate almalarının ve buna göre planlamalarını yapmalarının daha sağlıklı olacağı anlaşılmıştır.

Yukarıdaki modellerin dışında sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen davranışlara karşı birden fazla modeli bir arada kullanarak önlem alınmaya çalışıldığı katılımcı görüşlerinden anlaşılmıştır. Bazı katılımcıların, önlemsel modeli kullanıp yine sorun çıkarsa tepkisel modeli kullandıkları, gelişimsel durumları göz önünde bulundurulduğu, istenmeyen davranışları önlemeye yönelik bütünsel modeli kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu görüşleri destekler katılımcı görüşleri ise, “İlk başta bu istenmeyen davranışlar ortaya çıkmadan önce bunların çıkmasını önleyici şeyler almamız lazım. Bu ortamları ilk başta yok edeceksin yani bu çocuk çok konuşan haylaz bir çocuksa yanına daha çalışkan, yani derse daha iyi katılan biriyle oturtulabilir. Yani önlemler almamız lazım. Sorun çıkınca da soruna yönelik yaklaşımda bulunmalıyız.”(k-8), “Hani tatlı sert dediğimiz yöntem uygulanabilir. Biz biraz da anne kelimesini kullanmak ne kadar doğru olacak ama bizde daha çok ilgilenme söz konusu, ortaokullarda olduğu gibi değil.”(k-9) bütünsel modelin kullanıldığını göstermektedir.

Sınıf ortamında karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı katılımcıların farklı modelleri ayrı ayrı ya da bir arada kullandıkları, tepkisel modelin daha fazla tercih edildiği ve klasik öğretmen rolünden pek fazla uzaklaşamadığı ve bu alandaki katılımcı bilgilerin artırılması gerektiği görülmüştür. Bu alana yönelik hizmet içi seminerlerine kuvvetle ihtiyaç olduğu ve bu seminerler uygulamalı ve uzman eşliğinde kalabalık olmayan gruplar halinde düzenlenmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Katılımcıların sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları yöntemlerin neler olduğuna yönelik ifadeler Tablo 9’de yer almıştır.

Tablo 9: Katılımcıların Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullandıkları Modellere İlişkin Dağılım

S.N.	Kullanılan Modeller	Katılımcılar	Toplam
1	Tepkisel model	K-1, K-2, K-3, K-4, K-6, K-7, K-15, K-18	8
2	Önlemsel model	K-5, K-13, K-14, K-19, K-20	5
3	Gelişimsel model	K-10, K-11, K-12, K-17	4
4	Bütünsel model	K-8, K-9, K-16	3

4.4.2 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Öğretmen Tepkilerine Yönelik Bulgular ve Yorum

Sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, “*sorunu anlama, görmezden gelme, göz teması kurma, sorumluluk verme, ceza verme, kızma, birebir konuşma, söz verdirtme, empati, görev verme, sözlü uyarı, yer değişikliği, aile ile görüşme, rehberlik servisine yönlendirme, olumlu pekiştireç, rencide etmeme, sorumluluk verme, hoşgörülü olma, probleme odaklanma, öğüt verme ve sert davranma*” ifadeleri öne çıkmaktadır.

Katılımcıların yarısından fazlası istenmeyen davranışlarla ilgili öğrenciyle konuşma yoluna giderek sorunu önlemeye çalıştıkları bulgulanmıştır. Katılımcı ifadelerinde, öğrenciye davranış konusunda bilgilendirme yapılarak davranış değişikliğine yardımcı olunması gerektiği ve burada dikkat edilmesi gereken husus ise öğretmen hoşgörülü bir şekilde, öğrenciyi rencide etmeden, istenmeyen davranışa odaklanılarak bilgilendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca probleme odaklanılması, öğrencinin yaptığı her olumlu davranış pekiştirilerek sınıfın bir parçası haline getirmek gerektiği katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır. “...*birebir konuşurum öğrenciyle, yaptığı davranışın hatalı olduğu, doğruların neler olduğu konusunda konuşurum...*”(k-4), “*Bu yüzden en önemlisi, öğretmenlerin öğrenciye yaklaşırken açık olması gerekiyor, öğrenciye değer verdiğini göstermesi gerekiyor.*”(k-6), “*Bizim yapmamız gereken çocuğun en ufak bir doğru hareketine pekiştireç vermek. Yani onu ... onunda bu sınıfın bir parçası olduğunu hissettirmemiz gerekiyor.*”(k-8), “*Diğer insanlardan, diğer meslek gruplarından hani hepsi olmasa bile birçoğundan daha hoşgörülü olmamız gerekiyor. Öğrencileri belirli bir anlayışla karşılayabilmemiz gerekiyor. Yine diğer sorunlarla bağlantılı olarak, problemin öğrencinin kendisine değil probleme odaklanmamız gerekiyor. Bir sorunla karşılaştığımızda önce, ‘zaten Ahmet sen bunu hep yaparsın’, ‘Mehmet sen hep böylesin’ demek yerine, biraz daha o problemi ortaya çıkartan, çocuğu o probleme iten nedenlere odaklanmamız gerekiyor.*”(k-14), “*Başta öğretmen soğukkanlı olmalı, bu gibi durumlarda söyleyeceği kelimeleri özenle seçerek söylemeli, kesinlikle öğüt verici olmalı, o davranışın zararları öğrenciye anlatılmalı.*”(k-17), yukarıdaki görüşleri destekleyen katılımcı ifadelerinden bazılarıdır.

Bazı katılımcıların ifadelerinden, istenmeyen davranışlarla ilgili sorunu anlama etkinliklerine yöneldikleri, aile ziyaretlerinde buldukları ve görüşmeler yaptıkları tespit edilmiştir. Bazı öğretmenlerin hem öğrencinin hem de öğretmenin empati kurması gerektiği ifade edilmiştir. Bu ifadeleri destekler katılımcı ifadelerinden bazıları şu şekildedir: “... *sorunun ne olduğunu anlamak gerekir.*”(k-1), “*Belki öğrenciden cevapları alamayacaksınız. Böyle bir durumda aile ile iletişime geçmek zorundasınız. Aile ortamının nasıl olduğunu belki görmek gerekiyor. İşte bazı okullarda, ilçelerde böyle çalışmalar var. İşte Afyon’un ilçesinde, eşimin*

görev yaptığı yerde “Bir fincan kahve” diye bir proje başlatıldı. Öğrencilerin ailelerinin evlerine gidiliyor. Oradaki ortam görülüyor, iletişim durumlarına bakılıyor.”(k-13), “Empati kurmasını istiyorum.”(k-3), “Öğretmen tepkileri hemen sinirlenip panik yapıp, işte “ben acaba otoriteyi kuramıyor muyum?” deyip düşünmekten ziyade öncelikle öğrenciye empati kurmak bence öğretmenin yapması gereken ilk davranıştır.”(k-10).

Katılımcıların bazıları ise istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı görmezden geldikleri ve uyarma eylemlerini sergiledikleri görülmüştür. Bu eylemlerin davranışın, sıklığına, şiddetine ve sönme durumuna göre değiştiği görülmüştür. Ayrıca katılımcıların bazılarının ise istenmeyen davranışlar karşısında sert davranarak bastırma yoluna gittikleri bulgusuna ulaşılmıştır. “Sorunu anladıktan sonra ilk aşamada görmezden gelip sönmesini beklemek gerekir. Sönme olmuyorsa göz teması...”(k-1), “Öncelikle bir göz teması kurmaya çalışırım...”(k-4), “bu şekilde davranış sönmiyorsa sözlü olarak öğrenci uyarılabilir...”(k-5), “Bazen haliyle de ters konuştuğum oluyor.”(k-2), “...Onları da biraz sert davranarak, sert dediğim hani sözle başka türlü değil. O şekilde bastırmaya çalışıyoruz. Bazen kibar bazen sert, öyle...”(k-20) gibi öğretmen ifadeleri yukarıdaki görüşleri desteklemektedir. Görmezden gelme eylemini yaparken öğrencilerin bu durumu suiistimal etmelerine fırsat verilmemesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu görüşü destekler katılımcı-16'nın ifadesi ise; “Bunları o anda tabi ki görmezden gelmeyle başladık. Kendi açımdan söylüyorum görmezden gelmeye çalıştım. Ama bir zaman sonra hani öğrenci samimiyeti gerçekleşti normal şartlarda ama, belki de ama burada benim hatam olabilir. Arada ona dönüt verdim belki de, hani ‘yapma-etme’ diyerek. Bu da ona artı bir şey kazandırdı, demek ki, ‘Hoca bana tepki veriyor’, ‘Öğretmen bana tepki veriyor’ ve sonucunda ‘Ben bu davranışıma devam edeceğim’ olayı oldu. Daha sonra o tamamen hiçbir şekilde sanki o öğrenci bu davranışları yapmıyormuş gibi davrandım ve yavaş yavaş sönmeye başladı.”(k-16).

İstenmeyen davranışlar karşısında bazı katılımcıların sorumluluk ve ceza verme eylemleri sergiledikleri ve çözüm için öğrencileri rehberlik servisine yönlendirdikleri görülmüştür. Katılımcı ifadelerinden, görev verme, konunun özetini yaptırma gibi sorumluluk verme eylemleriyle öğrencileri derse katma ve istenmeyen davranışlardan uzak tutmaya çalıştıkları anlaşılmıştır. Bu ifadeleri destekler katılımcı ifadeleri ise, “Öğrencinin istenmeyen davranışını olumlu hale getirmesini sağlayacak sorumluluk olabilir.”(k-1), “...ona bir görev verebilirim. Yani görev derken bir defa derste anlatıyorum işte diyeceğim ki dersin sonunda özetini sana yaptıracağım bunun. ‘Dersin özetini kısaca sen yapacaksın dersin sonunda’, o zaman derse ilgisi geri sağlanmış olacak, çünkü özeti o yapacağı için dinlemek zorunda.”(k-4), “...çözme noktasında da rehberlik servisinden yararlandığımız oluyor.”(k-6), “Açıkçası çocuğu yanıma çağırıp, anlatacağım şeyi ona yaptırarak, bir şeylerle uğraşmasını sağlayarak, o

olumsuz davranışlardan uzaklaşmasını, bazen sınıfın yönetimini ona bırakıyorum... Bu şekilde görevler vererek bir şekilde önüne geçmeye çalışıyoruz.”(k-19).

Ayrıca katılımcılardan bazılarının, istenmeyen davranışların önüne geçebilmek için ceza verme eylemine yöneldikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların, sınıfın düzenini sağlamak, istenmeyen davranışların önüne geçmek, istenen davranışları yönlendirmek ve eğitim-öğretimin etkililiğini artırmak için bu yola gittikleri anlaşılmıştır. Aynı zamanda cezanın en son kullanılması gerektiği katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır. *“Yine hiçbir şey olmuyorsa ben cezayı desteklemiyorum ama olumsuz pekiştireç verilmeli, sevdiği bir şeyi ortadan kaldırmak gibi.”(k-1), “Bazen söz verdirtiyorum. Bazen de çocuğun tüm sınıftan özür dilemesini sağlıyorum. Bazen de annesini çağırıp bu tür davranışının cezasını evde çekmesini sağlıyorum.”(k-2), “Bunun dışında öğrencinin yeri değiştirilirse ortaya çıkan olumsuz davranış söndürülebilir.”(k-5)* ifadeleri yukarıdaki görüşleri desteklemektedir.

Katılımcı ifadelerinden, öğretmenlerin istenmeyen davranışlar karşısında sergiledikleri durumlarda tecrübenin de önemli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. *“...olabildiğince öğrencileri derse odaklamaya çalışıyorum ama şahsen sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından ve birazda hani meslekte yani olmanın tecrübesizliğinden dolayı çokta fazla başarılı olduğumu söyleyemem.”(k-14), “Öğretmenin tecrübesine göre değişiyor. Yeni göreve başlayan bir öğretmen farklı tepkiler verebiliyor. Daha çabuk sinirlenebiliyor. Ama deneyim kazanmış, belli bir süre görev yapmış öğretmenler olayı daha farklı yorumlayabiliyorlar.”(k-19)* ifadelerinden, tecrübeli ve alana hâkim öğretmenler sınıf yönetiminde karşılaştıkları durumların üstesinden gelebilecekleri anlaşılmıştır. Ayrıca mesleğe yeni başlayan öğretmenlere rehberlik çalışmaları üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konu olduğu ve bu konuda MEB’de çalışan öğretmenlerin sorun yaşadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Katılımcıların daha çok öğrencilerle onları rencide etmeden konuşma yoluna gittikleri, daha sonra uyarma eylemlerin yöneldikleri, sorumluluk vererek istenmeyen öğrenci davranışlarının önüne geçmeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Ayrıca, istenmeyen davranışları görmezden gelme eylemleriyle söndürmeye çalıştıkları, bazen de sert öğretmen tepkileri vererek önledikleri görülmüştür. Bazı katılımcıların ise aile ile iletişime geçerek ve rehberlik servisinden yardım alarak istenmeyen davranışların önüne geçmeye çalıştıkları gözlenmiştir.

Sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı gösterilen öğretmen tepkilerinin ne ölçüde işe yaradığına yönelik katılımcı ifadelerinden, çoğu öğrencide işe yaradığı, bazı öğrencilerde işe yaramadığı, öğrenciden öğrenciye farklı tesirlerde olduğu, bunun yanında sınıftan sınıfa farklı olduğu, idare ve diğer öğretmenlerin birlikteliği gerektiği ve aile ile mutlaka işbirliği içinde hareket edilmesi gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır. *“Bu yöntemler çoğu öğrencide işe yaramaktadır. Ancak aile eğitim faaliyetlerine katılmadığı zaman olumsuz*

davranışları olumlu davranışa dönüştürmek çok zor olmakta.”(k-1), “Çocuğuna göre değıştiğini düşünüyorum ben.”(k-3), “Uyguladığımız bu yöntemler her öğrencide aynı etkiyi göstermiyor.”(k-6), “Yüzdeye vuracak olursak yüzde altmış oranında işe yarıyor çünkü sınıflarımızın sayısı çok ve buna bağılı olarak da derse motive olma güçlüğü çeken öğrenci sayısı da çok.”(k-10), “Her sınıfta işe yaramıyor...”(k-15), “Otorite kurma konusunda bir tek öğretmenle olmuyor. Biraz idarede çok önemli, idarede bizimle beraber olursa, müdür yardımcıları, müdür bizimle olursa hep birlikte aynı tutumu sergilersek, öğrenciler gerçekten idare edilebiliyor yani.”(k-20) katılımcı görüşleri yukarıdaki görüşleri desteklemektedir.

Katılımcıların sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı öğretmen tepkilerinin neler olduğuna yönelik ifadeler Tablo 10’de yer almıştır.

Tablo 10: Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışları Karşısında Gösterdikleri Tepkilere Yönelik İfadeleri

S.N.	Öğretmen İfadeleri	Katılımcılar	Toplam
1	Konuşma	K-2, K-4, K-6, K-7, K-8, K-9, K-12, K-15, K-16, K-18, K-19	11
2	Göz teması kurma	K-1, K-2, K-4, K-9, K-11, K-19	6
3	Sorunu anlama	K-1, K-2, K-5, K-13, K-15	5
4	Görmezden gelme	K-1, K-9, K-12, K-16, K-19	5
5	Sorumluluk verme	K-1, K-9, K-16, K-19	4
6	Görev verme	K-4, K-9, K-16, K-19	4
7	Sert davranmak	K-2, K-7, K-18, K-20	4
8	Sözlü uyarı	K-5, K-11, K-18	3
9	Aile ile görüşme	K-5, K-9, K-13	3
10	Empati	K-3, K-10	2
11	Ceza verme	K-1, K-2	2
12	Rehberlik servisine yönlendirme	K-6, K-17	2

Tablo 10'un devamı,

13	Rencide etmemek	K-9, K-17	2
14	Özür diletme	K-2	1
15	Söz verdirtme	K-2	1
16	Yer değişikliği	K-5	1
17	Olumlu pekiştireç	K-8	1
18	Hoşgörülü olma	K-14	1
19	Probleme odaklanma	K-14	1
20	Öğüt verme	K-17	1

4.4.3 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Stratejilere Yönelik Bulgular ve Yorum

Sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemeye yönelik katılımcıların uyguladıkları stratejileri belirlemek için katılımcıların verdikleri yanıtlar incelendiğinde, isteneni çağrıştırıcı davranma, istenen davranışa inandırma, istenen davranışı güçlendirme ve istenen davranışı kolaylaştırma stratejilerine uygun yollar kullandıkları, ayrıca bu stratejileri kullanırken farklı stratejileri bir arada kullandıkları görülmüştür.

İsteneni çağrıştırıcı davranmak stratejisini kullanan katılımcıların “*anlayışlı, iletişim dili ve öğretmen davranışı*” ifadeleri öne çıkmıştır. Bu ifadelerden, öğretmenlerin öğrencilere karşı anlayışlı davranmaları, kullandıkları dil istenen davranışı çağrıştırıcı olması gerektiği, öğretmenlerin davranışlarında tutarlı ve model olacak davranımlar sergilemeleri gerektiği anlaşılmıştır. “*Öğrenciyi bizim yaklaşımımızla da bu ortaya çıkabilir. Ben öğrenciye sert bir şekilde yaklaştığım taktirde o sorunlu çocuk savunup, tetikleyebilirim o zaten o yapıya sahipse, bana da sert tepki verdiğimde ben de aynı tepkiyi verebilir o yüzden onu anlayarak, empati kurarak konuşmak daha iyi olabilir*”(k-4), “*Ortaya çıkmaması için? Bu da bence öğretmen şimdi ilk defa okulun ilk gününde okula girdiği sınıfa girdiği an çok önemli olabilir, bu konuda... siz nasıl girerseniz ve ilk derste nasıl tavır sergiliyorsanız o çocuk sizi öyle tanıyor.*” ifadeli yukarıdaki görüşü desteklemektedir.

Katılımcıların bazıları istenen davranışa inandırma stratejisini kullandıkları ve katılımcı ifadelerinde “*olgunluk, örnek insanlar ve empati*” kavramları vurgulanmıştır. Bu ifadelerden öğretmenlerin, sınıf yönetiminde istenen davranışın kalıcılığına yönelik olgun davranışlar sergilemesi, istenen davranışa inandırma adına örneklerin verilmesi ve öğrencilerin empati kurarak olumlu davranışlarını güçlendirmesi adına davranışlar sergilemesi gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuçları destekler öğretmen ifadeleri ise şöyledir: “*Tabii ki çocuk hata yapmalı, hatta yapa yapa doğruyu bulmalı. Çünkü bizim de hata yaptığımız oluyor. Bizim için en oneli şey hata yapmamasını sağlamak ve yaptıktan sonra da hatasını olgunlukla karşılamasını sağlamak diye düşünüyorum.*”(k-2), “*Örnek gösterilebilir belki. Arkadaşlarından, çevresinden olan insanlar.*”(k-3), “*...yani işte ‘bunu yapma diyorum’ yerine bağırımtansa ona, ‘ya da niye böyle yapıyorsun?’ diye bağırımtansa en basiti, öğrencilerle empati kurarak yada ‘böyle davranma, hiç hoşuma gitmiyor, ya da sana yakışmıyor’ gibi şeyler daha doğru olacak diye düşünüyorum*”(k-4).

Sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen davranışların önüne geçebilmek için, istenen davranışı güçlendirmek gerektiğini ve buna uygun eylemler sergileyen katılımcı görüşlerinde, “*uyarı, olumsuz pekiştireç, okul-aile-öğrenci ilişkisini güçlendirmek, mahrum etme, görüşme, ceza ve otoriter tutum*” ifadeleri öne çıkmıştır. Bu ifadelerden, öğretmenlerin istenen öğrenci davranışlarının kalıcılığına yönelik davranışların takibini yaparak ve gerektiğinde sözlü ya da sözsüz uyarılarla istenmeyen davranışların önüne geçildiği gözlenmiştir. Okul, aile ve öğrenci arasındaki ilişkinin güçlendirilerek yardımcı bir ortam oluşturulması, istenmeyen davranışı yapan öğrencilerle görüşülerek istenen davranışa inandırılmasının sağlanması ve gerektiğinde mahrum etme, ceza verme ve otoriter öğretmen davranışları sergilenerek gerekli yönlendirmelerin yapılması gerektiği anlaşılmıştır. Bu ifadeleri destekler katılımcı ifadeleri ise; “*...olumsuz pekiştireç verme...*”(k-1), “*Bun rağmen istenmeyen davranışlar ortaya çıkıyorsa, bununla ilgili de öğrenciyle görüşülerek, öğrencinin ailesiyle görüşülerek uyarılarda bulunularak gerekirse ödülünden mahrum etme veya ceza yöntemini kullanarak sonuç alabiliriz.*”(k-5), “*...başta sınıf öğretmeni olmak üzere ŞÖK’te (Şube Öğretmenler Kurulu) alınan bu kararları hayata geçiriyor. Öğrencinin olumsuz davranışlarını afaki değil de, diğer öğretmenlerin görüşleri alınarak karar varılırsa ve bu kararlar kendi sınıflarında takip edilmelidir. Takip ederse o öğrencinin olumsuz davranışının aza indirileceğine inanıyorum.*”(k-17), “*Arada da davranış olarak öğrencilere biraz daha seviyeli davranarak, yani sert, otoriter davranarak mecburen.*”(k-20) bu şekildedir. Bu stratejiyi kullanan öğretmenler istenen davranışı kazandırma adına uyguladıkları tutumlar davranışın kalıcılığına etki edecektir. Ceza, mahrum etme ve otoriter öğretmen davranışları istenmeyen davranışı önlerken, istenen davranışın ortaya çıkmasını engelleyebilir. Bu da sınıfta öğrenme için uygun bir ortamın

oluşmasını engelleyebilir. Ayrıca öğrencilerin kişisel gelişimlerine de olumlu yansımaları olmayabilir.

Katılımcıların tamamına yakını sınıf yönetiminde istenmeyen davranışların önüne geçebilmek için istenen davranışı kolaylaştırma stratejisini kullandıkları görülmüştür. Katılımcı görüşlerinde ise, “görev ve sorumluluk verme, meşgul etme, etkinlik seçimi, aktif öğrenci, öğrenciyi ve aileyi tanıma, sosyalleşme, sosyal faaliyet, aktiviteler, eğitim-öğretim ortamının aktifleşmesi ve eğitici seminerler” ifadeleri ön plana çıkmıştır. Bu ifadelerden, öğretmenlerin istenen davranışı kolaylaştırma adına eğitim ortamını etkili şekilde düzenlemeleri, derslerde öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak ve öğrencilerle birlikte planlanarak etkinlikler düzenlemeleri gerektiği anlaşılmıştır. Ayrıca öğrenci ve aile çok iyi tanınması, evdeki, sokaktaki durumu iyi bilinmeli, aile ile iyi bir iletişim kurulması, öğrenciye isteği istikametinde görev ve sorumluluklar verilmesi gerektiği bilgisine ulaşılmıştır. Diğer taraftan, okulda aileyi, öğrenciye eğitici seminerler verilmesi ve sosyalleşmesi adına geziler düzenlenmesinin yararlı olacağı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu görüşleri destekler katılımcı ifadeleri şu şekildedir: “Öğrenciye görev ve sorumluluk vermek olumlu hale dönüştürebileceği...”(k-1), “sınıfın bir aile gibi olması gerektiğini düşünüyorum. Çocukların birbirine sevgiyle bakabilecekleri bir ortam olmasını temenni ediyorum ve bunu yapmaya çalışıyorum.”(k-2), “Sorunu çıkartan çocuklar bellidir hani, onların daha böyle ilgileneceği meşgaleler bulunabilir, görevlendirmeler yapılabilir. Oyunlarda belki daha hani lider konumuna getirilebilir arkadaşlarıyla ilişkilerini biraz daha yönetici olursa nasıl davranması gerektiğini, kimseye daha kırmaması gerektiğini daha iyi anlayabilir. Çok boş kalmaması gerektiğini düşünüyorum. Hep bir görevle, görevlendirmeye grup çalışmalarlarıyla uzaklaşabiliyor bu tür şeylerden.”(k-3), “Yani o problemler bir öğrenciye mesela ben kitaplığın sorumluluğunu verebilirim, ondan sorumlu olabilir, pano görevlisi olabilir. Çünkü onunla uğraşacaktır. Haftada bir onu değiştirecektir, ya da onu düzenleyecektir, çıkartıp onların yerine başkalarını asacaktır. Sadece onlara görev vermek ya da sorumluluk sahibi yapmak tabii biraz engelleyecektir diye düşünüyorum.”(k-4), “Etkinlikler derslere göre seçilmesi gerekiyor. Örneğin matematik dersi yapıyorsanız onlara sayı boncuklarını gösterebilirsiniz, ya da materyal getirebilirsiniz sınıfa. Sınıfınızda varsa eğer projeksiyon cihazı kullanılabilir. Bunlar öğrenciyi aktif olarak derse katmak için çok önemlidir. Drama etkinliği yapılabilir, tartışma, münazara yapılabilir. Bunları yaptığınızda öğrenci istenmeyen davranışı sergileyemeyecektir.”(k-5), “Biz sadece öğrencileri tanıdıkça, problemlerle ilgilendikçe, ilgi ve ihtiyaçlarını belirledikçe onlara karşı belirli bir düzeyde tedbirler alabiliriz.”(k-6), “Ders içinde onların ilgisini çekebilecek, filmler, oyunlar, resimler, şarkılar, müzikler kullanılabilir.”(k-7), “Daha çok sosyalleştirebiliriz. Oyunlar oynatabiliriz. Oyuna katılmıyorsa arkadaşlarıyla beraber oyuna katmaya çalışırız. Daha başka sorular var, onun bir şeyi bildiğini, yani hiçbir zaman hiçbir şeyi bilmediğini düşünmemesi gerektiğini, daha

kolay bir şekilde kolaylaştırıp katmalıyız.”(k-8), “Bu tarz davranışlar çocuğu biraz boş bıraktığımız zaman ortaya çıkıyor. Ne yapılabilir, çocuğa daha fazla sorumluluk verilebilir. Bu tarz çocuklar sorumluluk almayı seviyor. Onun değerli olduğu hissettirilebilir. Onunda eğitim öğretim ortamında bir kenarda oturuyor pozisyonunda değil de kendini ifade edebileceği aktif bir pozisyonda olduğu görevler verilebilir. Sınıfta onun hep olumlu davranışları pekiştirilebilir”(k-9), “Dediğim gibi öğrenciyi derse katmaya çalışmak en başta. Onun dışında sosyal faaliyetlere öğrencileri yönlendirmek de tabii bu yaşlarda fazla enerjik oluyorlar. Fazla enerjilerini atabilmek için, sosyal faaliyetler sportif faaliyetlere, bunlara yönlendirerek enerjilerini bu gibi alanlarda atmasını sağlayarak engelleyebiliriz.”(k-11), “Biz örneğin fen ve teknoloji dersinde, kendi dersimde, biz öğrenciyi ne kadar çok kendini ifade etme şansı verirsek, dersimizi işleme yöntemimiz, yaptığımız etkinlikler, anlattığımız olaylar öğrenciyi ne kadar çok cazip geliyorsa, öğrenci kendinden ne kadar çok şey buluyorsa kendini derse o kadar çok verecektir. Kendini derse verdiği zamanda diğer gereksiz işlerle meşgul olmayacak, arkadaşıyla meşgul olamayacak, sırayı çizmekle meşgul olmayacak, başkasına laf atmakla meşgul olmayacak dolayısıyla bu problemler ortadan kalkmış olacaktır. Yani tek tek bireysel hani şu an strateji veya yöntem söylemesem de ama genel olarak öğrenciyi olabildiğince iyi tanıyıp, öğrenciyi bir şekilde ona uygun olan yöntemle, ona uygun olan alanla öğrenciyi derse motive etmeliyiz.”(k-14), “...okulda eğitici seminerlere sıkça yer verilmeli, gezilere götürülmeli, sosyal, kültürel aktivitelerde görevler verilmeli gibi stratejiler takip edilir.”(k-17), “Ben derslerime ilk girdiğim zaman, sene başında çocuklarla bir sene boyunca dersi nasıl işleyeceğimizi konuşuyoruz. Uygulamaları nasıl yapacağımızı, ne tür etkinlikler yapacağımızı, benim çocuklardan nasıl davranışlar beklediğim, bunları konuşmak önemli. İlk intiba biraz önce bahsettiğim gibi çok önemli. Çocuklarla konuşmak lazım, ne gibi davranışlar yaparlarsa sıkıntı yaşanır, ne gibi davranışlar olumlu davranışlardır. Öğretmenden ne gibi talepler olabilir, öğretmenin onlara vereceği şey ne olabilir, bu şekilde çocuklarla sene başında konuşulması gerekir. Böyle düşünüyorum. Her sınıfta problemlerli çocuk olabiliyor. Bu kaçınılmaz bir şey özellikle bu türlü çevrelerde, varoş diye tabir edilen bölgelerde bulunan sınıflarda daha çok oluyor. Bu yüzden çocukları tanımak, aile yapılarını bilmek önemlidir.”(k-19). Derslerin oyun şeklinde işlenebilmesi için, müfredatın buna göre düzenlenmesi gerektiğini savunan katılımcı-18, “Kendi dersim için söylüyorum daha oyun sistemine dayalı bir öğretim geliştirmeliyiz...” ifadesiyle bunu savunmuştur. Fazla ve yoğun bilgi yerine öz ve oyuna dayalı bir program daha yerinde olacaktır.

Katılımcıların sınıf yönetiminde istenmeyen davranışlara karşı uyguladıkları stratejilerin neler olduğunu gösteren dağılım, aşağıdaki Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Katılımcıların İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Uyguladıkları Stratejilerin Kullanım Sıklığı

S.N.	Kullanılan Stratejiler	Katılımcılar	Toplam
1	İstenen davranışı kolaylaştırmak	K-1, K-2, K-3, K-4, K-5, K-6, K-7, K-8, K-9, K-10, K-11, K-12, K-13, K-14, K-16, K-17, K-18, K-19, K-20	19
2	İstenen davranışı güçlendirmek	K-1, K-5, K-15, K-17, K-20	5
3	İstenen davranışa inandırmak	K-2, K-3, K-4	3
4	İsteneni çağrıştırıcı davranmak	K-4, K-15	2

4.5 Beşinci Temaya Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde ise, “İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin sınıf içi düzeni bozan ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan öğrencilere yönelik yaklaşımları nasıldır?” sorusuyla beşinci temaya yönelik cevap aranmıştır. Bu temaya yönelik katılımcıların, sınıf içinde düzeni bozan ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan öğrencilere yönelik yaklaşımları yer almaktadır.

4.5.1 Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarına öğretmenlerin nasıl yaklaştıklarına yönelik bulgular yer almaktadır. Katılımcı ifadelerine baktığımızda, “*öğrenciyle konuşma, davranış açıklama, kuralları hatırlatma, ödül-ceza, çözümü kendilerine bırakma, veli ile iletişim, yardım etme, bireysel farklar, öğretmene güvenme, sorumluluk verme, yol gösterme, değer verme, hoşgörülü olma*” gibi ifadeler vurgulanmıştır. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcıların yarısı etkileşimci yaklaşımı benimsedikleri, diğer katılımcıların yarıya yakını davranışçı yaklaşıma yöneldikleri ve bazı katılımcıların ise karışmacı olmayan yaklaşımı kullandıkları, bu yaklaşımları bir arada kullanan katılımcıların da olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen davranışlara karşı katılımcıların yarısı, öğrenciyle veya sınıfla konuşarak sorunu anlama ve çözüme yönelik yardım edici davranışlar sergiledikleri, istenen davranışların neler olduğuna yönelik açıklamalar yaptıkları ve sınıf kurallarını beraber hazırlayarak ve hatırlatarak düzeni sağlamada öğrenci katılımını sağladıkları

görülmüştür. Ayrıca katılımcıların, istenen davranışa yönlendirecek teşvikleri yaptıkları, öğrencileri grup çalışmasına yönlendirdikleri ve hoşgörülü bir davranış sergileyerek, bireysel farkları da gözeterek istenen davranışları destekleyici bir ortam oluşturdukları anlaşılmıştır. Etkileşimci bir yaklaşım sergileyen katılımcı görüşleri, “...ona daha farklı görevler verilip hani onların üzerine düşmesi sağlanabilir. Ama yine de olmuyorsa birebir konuşarak, öğrenciyle karşılıklı konuşarak bu davranışların kötü olduğu ve iyi davranışların ne olduğu anlatılarak onları yapması sağlanabilir...”(k-4), “...onu değerli kılacak şekilde ve beraber kararlar alınmalıdır bu kararlar öğrencinin uyması gerektiği uygun bir dille hatırlatılmalıdır çocuğa... Öğrencilerle konuşulmalıdır, öğrencilerle birlikte kurallar belirlenmelidir.”(k-5), “...Problemler öğrenciye karşı şunu yaparız diye bir şey yok çünkü bireysellik söz konusu. Her öğrencinin beklentisi ve yaşantısı çok farklıdır.(k-6), “Bence o çocuğu dışlamamak lazım. Dışladıkça istediğine kavuşmuş olacak. Dışladıkça bunları çocuk daha çok yapacak. Buna sınıfın bir parçası olduğunu hissettirmek lazım. Ona görevler vermek lazım. Diğer arkadaşlarına da, bakın bu arkadaşınız bu işleri başarabiliyor, sizde buna saygı duymalısınız diye onu sınıftaki iş bölümüne ortak edilmesi lazım.”(k-8), “Öncelikle öğrencinin ne tür bir sıkıntısı olduğunu öğrenmek gerekiyor... o öğrencinin nasıl bir sıkıntısı var. Önce onun kaynağına inmek gerekiyor.”(k-10), “sınıflarımız çok kalabalık, sınıfta genelde etkinlikleri yapmaya çalışıyoruz ve öğrenciler bir şeyler yaptığı zaman veya arkadaşları tahtada gösteri biçiminde yaptığı zaman çok ilgi çekici oluyor. Derse katılımları daha iyi oluyor ve böyle bir sınıf yönetimini bozacak davranışlar engellenmiş oluyor.”(k-13), “Bir kere öğrenci bir insana değer verilmesi gerektiğini bilmeli...”(k-16), Öğretmen hoşgörü sahibi olan kişidir. Yani kendi özel, ailevi, kişisel sorunlarını okul dışında bırakarak okul bahçesine girmelidir. Öğretmen deyince tatlı dilli, güler yüzlü, hoşgörülü bir kişi olduğu düşünürsek, hoşgörülü bir yaklaşımla davranışının yanlış olduğunu tatlı dille söylenmeli, sınıf içi ve dışında böyle davranıldığında çözüm olduğuna çok şahit olmuşumdur.”(k-17) yukarıdaki görüşleri desteklemektedir.

Katılımcıların diğer yarıya yakını ise, sınıfta karşılaşılan istenmeyen davranışa karşı yeri geldiğinde müdahale ederek, kuralları net bir şekilde hatırlatarak, ödül-ceza yöntemini kullanarak düzeni sağladıkları görülmüştür. “...bence bu tür öğrencilerle öncelikli olarak konuşulmalı ve olumlu davranışı neden yapması gerektiği açıklanmalıdır. Sınıfın düzenini bozan davranışın ise doğru olmadığı kesin olarak öğrenciye ifade edilmelidir. Olumlu davranışlar görülme başladığında ise ödüllendirilerek bu davranış pekiştirilmeli.(k-1), “Biraz her sen yani öğrencinin korkması gerekiyor bizden. Ama tatlı sert tabii ki. Çocuk derdini de öğretmenine anlatabilmeli, öğretmenin o olaya kızdığını bilmesi gerekiyor. O olay çözümlendikten sonra öğretmeni sevip sevmemesiyle alakalı olmamalı. Ona iyi açıklanmalı. Ama yeri geldiğinde öğretmen tavrını da koymalı tabii ki sert olmalı. Bunu şiddet anlamında söylemiyorum kesinlikle.”(k-3), “O şekilde bir konuşma yapabilirsiniz. Sonrasında genelde bastırma yoluna

gidiyoruz eğer bu işe yaramazsa ben açık söyleyeyim bastırıyorum direk sınıfta onları. Yani pek söz hakkı tanımıyorum.”(k-15), “Bence ilk olarak konuşulmalı, yani sınıf içinde düzeni bozan ilk başta sınıf içinde konuşuyorum... Daha sonra ders sonunda çekiyorum arkadaşları dışında bireysel konuşuyorum. O zamanda hani etkili olmadıysa veli görüşmesi yapıyorum. Daha sonra hani veli eğer ilgili bir aile ise mutlaka çocukta düzelmeler oluyor. Eğer değilse çok fazla dikkatimi o çocuğa yoğunlaştırıyorum derste. Özellikle en küçük yaptığı şeyde bile hemen uyarılarla daha büyük şeylere geçmeden arkadaşlarına daha büyük sorun yaşamadan önüne geçmeye çalışıyorum.”(k-18) katılımcı ifadeleri davranışçı yaklaşımın hâkim olduğunu gösterdiği anlaşılmıştır.

Bazı katılımcıların ise, istenmeyen davranışlara karşı, sorun konusunda öğrencilerini bilgilendirip, çözümü onlara bırakan, öğretmenin iyi niyetle yaklaştığını hissettirmeye çalışan, ılımlı bir sınıf ortamı oluşturarak öğrenciyi kazanmaya çalışan karışmacı olmayan bir yaklaşımı benimsedikleri bulgulanmıştır. *“Öncelikle sevgiyle yaklaşılmalı, ...Onun sınıf içinde kendisini önemli olduğu hissettirilir... Yani onun sınıfta bir şeyler yaptığını ona hissettirebiliriz... her iki tarafı da dinliyorum. Bir taraf konuşurken diğer tarafa asla müdahale ettirmiyorum. Çözümü bazen kendilerine bırakıyorum... Bazen de sadece dinliyorum hiçbir cevap ya da çözüm bulmadan sadece onu not alıyorum, hiçbir şey söylemiyorum. Bazen de daha önce onların yapmış oldukları hatalarla o şikâyeteki konuların bir biriyle bağlantı kurmaya çalışıyorum. Bu şekilde kendi yaptıklarını kendi kendilerinin düşünmelerini sağlıyorum.”(k-2), “Sorunun neden kaynaklandığını bulmaya çalışılmalıdır bence. İlk başta öğrenciyle iletişime geçildiği zaman kendi adıma söylemem gerekirse, ‘oğlum neden böyle yaptın, kızım neden böyle yaptın, şunları şunları yaptın’, doğrusunu söylediğimiz zaman yüzde yüz başarılı olmasa bile yüzde 80-90 başarılı olduğumuzu söyleyebilirim. Çünkü ailesinden yeteri kadar ilgi, şefkat görmeyen çocuk aynı şekilde öğretmenin de ona aynı şekilde davranabileceğini düşünüyor. Fakat öğretmen ilgilendiği, iletişim kurduğu zaman, ‘ha öğretmen bana değer veriyor, bak benim sorunumla ilgilendi, ya da benim kötü davranışımı bana söyledi’ deyip bundan ders çıkarabiliyor.”(k-7) ifadeleri yukarıdaki görüşmeleri desteklemektedir.*

Katılımcıların sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı yaklaşımlarının duruma, ortama, bireye göre farklı olduğu, farklı yaklaşımları bir arada kullandıkları görülmüştür. *“...bunların hepsinin beklentileri farklı, problemleri farklı, hepsine farklı yaklaşmanız gerekiyor, hepsinin problemlerine yönelik davranmanız gerekiyor.”(k-6), “...sıkıntının ne olduğu ona sorulabilir. Onunla bir görüşme yapıp çözüm yolu bulunmaya çalışılabilir. Ama bazen o da yeterli olmayabiliyor hani o yüzden çocuklar aynı hataları yapmakta ısrar ettiklerinde cezada verdiğimiz oluyor açıkçası.”(k-19) ifadeleri bunun bir örneğidir. Bunun yanında katılımcıların istenmeyen davranışlara müdahale ederken şiddeti*

kesinlikle tasvip etmedikleri görülmüştür. “...*Bunu şiddet anlamında söylemiyorum kesinlikle.*”(k-3) ifadesi gibi katılımcı ifadeleri şiddetin tasvip edilmediğini göstermektedir.

Katılımcıların sınıf içi düzeni bozan ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan öğrencilere yönelik kullandıkları yaklaşımların kullanma sıklıkları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo-12: Sınıf İçi Düzeni Bozan ve Arkadaşlarıyla İyi İlişkiler Kuramayan Öğrencilere Yönelik Öğretmen Yaklaşımlarının Dağılımları

S.N.	Kullanılan Modeller	Katılımcılar	Toplam
1	Etkileşimci Yaklaşım	K-4, K-5, K-6, K-8, K-10, K-12, K-14, K-16, K-17, K-20	10
2	Davranışçı Yaklaşım	K-1, K-3, K-9, K-11, K-13, K-15, K-18, K-19	8
3	Karışmacı Olmayan Yaklaşımlar	K-2, K-7	2

4.6 Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde öğretmenlerin kendilerini yenileme ve hizmet içi eğitim faaliyetlerine yönelik bulgular yer almaktadır.

4.6.1 Öğretmenlerin Kendilerini Yenileme Faaliyetlerine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlik mesleği durağan bir meslek değildir. Öğretmen kendini sürekli yenilemelidir. Bu açıdan katılımcıların bu bölümle ilgili yanıtlarından, büyük bir çoğunlukla alanını takip ettikleri, bunu da internet aracılığıyla ve kitaplar, dergiler, akademik yayınlar, seminerler sayesinde yaptıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların alanıyla ilgili gelişmeleri takip ettikleri, bu konuda teknolojinin imkânlarından faydalandıkları ve yenilikleri takip etmenin gerekli olduğuna inandıkları anlaşılmıştır.

Yukarıdaki görüşleri destekler katılımcı ifadeleri ise şu şekilde yer almıştır: “*Ediyorum daha çok internette takip ediyorum*”(k-1), “*Cevabım evet alanımla ilgili gelişmeleri takip ediyorum. Bakanlığımızdan gelen, ilçe milli eğitimden gelen yazıları takip ediyorum. Bunun dışındaki internetteki forum sitelerinden takip edebiliyorum. Ama onlara bilgi anlamında itibar edilemeyebiliyor. Çünkü asparagaslarda olabiliyor içinde, sonuç olarak takip edebiliyorum.*”(k-5), “*Alanımla ilgili gelişmeleri internet üzerinden daha çok takip ediyorum. Ne olup ne bittiğini ve okulumuza Edebiyat dergisi geliyor, Dil Dergisi geliyor onlara bakmaya çalışıyorum*

elimden geldiğince.”(k-10), “...yeni çıkan makaleler olabilir, tezler olabilir. Bunları daha çok takip etmeye çalışıyorum. Yeni yapılan çalışmaları takip etmeye çalışıyorum...”(-13), “Alanımla ilgili gelişmeleri, sürekli Talim Terbiye Kurulundan öncelikle müfredatla ilgili gelişmelere bakıyorum. Alanımla ilgili birçok kitap okumaya çalışıyorum. Tabii ki, bilgiler sürekli tekrarlanmadığı sürece unutuluyor.”(k-16), “Zaten seminerlerimiz oluyor, dönem dönem eğitim yöntem ve teknikleriyle ilgili o seminerlere katılıyorum.”(K-18), “Evet, internetten takip ediyoruz. Spor programları var bunları takip ediyoruz. Güncel şeyleri kullanmaya çalışıyorum...”(k-19).

Alanıyla ilgili gelişmeleri kısmen takip ettiğini beyan eden katılımcıların, iş yoğunluğundan, bu konuda kendini yeteli görmediğinden ve yeterli gayreti göstermediğinden dolayı yeterli düzeyde takip yapamadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. “Zaman sıkıntımız oluyor, çünkü kalabalık öğrencilerin performans, proje görevleri, eğer yaparsak değerlendirme çalışmalarının okunması zaman alıyor. Eve gittiğimiz zaman bile kendimize zaman ayıramıyoruz. Bırakın kitap okumayı, kendimizi geliştirmeyi ne kendimize ne ailemize zaman ayıramıyoruz. Bu işler okulu geçiyor evimize de takip edilen olaylar.”(k-6), “...yeterli olduğumu düşünüyorum mu takip etmede, bir öz eleştiri yapmak gerekirse, yeterli düzeyde takip etmediğimi de söyleyebilirim.”(k-14), “Fırsat buldukça takip ediyorum. Sıralı eğitim yayınlarını bazen takip ediyorum. Dergileri takip ediyorum, sempozyumlara gidiyorum. İlçe seminerlerine katılıyorum. İnteraktif yayınları takip ediyorum. Fırsat buldukça bunları yapıyorum.”(k-17) ifadeleri yukarıdaki görüşleri desteklemektedir.

Aynı zamanda gelişmeleri takip edemediğini ve bunu iş yoğunluğuna ve ailevi sebeplere bağlayan katılım-2 ise, “Hayır. Okulda 45 tane çocuğum var, evde de 3 tane var. Zaten okuldan eve yorgun dönüyorum. Eve gittiğimde kendimi toparlamaya fırsat kalmadan 3 çocuğumla bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Hafta sonları da bazen ek iş yapıyorum. Bir nevi hayat çarkının içinde akıp gidiyoruz.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Katılımcıların alanıyla ilgili gelişmeleri ne düzeyde ve nereden takip ettiklerine yönelik ifadeleri Tablo 13 ve Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo-13: Öğretmenlerin Alanıyla İlgili Gelişmeleri Takip Etme Durumları

	Evet	Kısmen	Hayır
	K-1, K-3, K-5, K-7, K-8, K-9, K-10, K-11, K-12, K-13, K-15, K-16, K-19, K-20	K-4, K-6, K-14, K-17, K-18	K-2
Toplam	14	5	1

Tablo-14: Öğretmenlerin Alanıyla İlgili Gelişmeleri Nereden Takip Ettiklerine Yönelik İfadelerinin Sıklığı

S.N.	Öğretmen İfadeleri	Katılımcılar	Toplam
1	İnternet	K-1, K-3, K-4, K-5, K-6, K-7, K-8, K-9, K-10, K-11, K-12, K-13, K-14, K-15, K-16, K-17, K-18, K-19, K-20	19
2	Seminerler	K-3, K-6, K-17, K-18	4
3	Dergiler	K-10, K-14, K-15, K-17	4
4	Kitaplar	K-6, K-12, K-16	3
5	Akademik çalışmalar	K-13, K-14	2
6	Basından	K-14	1
7	Sergiler	K-20	1

4.6.2 Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Bulgular ve Yorum

Katılımcılara kendini yenileme adına, hizmet içi eğitim faaliyetleriyle ilgili verdikleri yanıtlar incelendiğinde bir katılımcı hariç hepsi hizmet içi eğitimin yararlı olduğuna inandıkları, ancak hizmet içi seminerlerin düzenleniş şekline yönelik eleştiri ve önerilerde buldukları görülmüştür.

Katılımcı görüşlerine göre, hizmet içi seminerlerinin gerekli olduğu, öğretmenlerin aktif katılımı sağlanarak ve uygulamalı faaliyetler yapılması, bu eğitimlerin uzman kişilerce, kalabalık olmayan gruplarda ve ihtiyaçlara cevap verecek şekilde verilmesi, konuların belirlenmesinde öğretmenlerin görüşlerine yer verilmesinin yararlı olacağına inanılmaktadır. Bu seminerlerde tecrübelerin, iyi örneklerin paylaşımının önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu seminerlere katılacak öğretmenlerin zamanla oluşan ön yargılardan dolayı isteksiz oldukları ve öğretmenlerin de bu seminerlerle ilgili tutarsız davrandıkları tespit edilmiştir. Katılımcı görüşlerinden mevcut seminerlerin faydalı olmadığı ve bu seminerlerin düzenleniş ve uygulamalarının yararına inanmadıkları anlaşılmıştır. Bazı katılımcıların uzun zaman hizmet içi eğitim seminerlerine katılmadıkları görülmüştür. Bu görüşleri destekler katılımcı ifadeleri şu şekildedir: “*Bence bu tür seminerlere ihtiyaç var ve kesinlikle yararlıdır. Ancak katılımcıların eğitime aktif olarak katılması ve uygulama yapması gerekiyor. Aktif anlatıcı katılımcı pasif*

olursa bu tür eğitim seminerlerinin hiçbir faydası olmamaktadır.”(k-1), “Evet vardır. Maalesef bu konuda biz öğretmenlerde ve seminer verenlerde bir problem olduğu kesin. Çünkü hem bazen kendimizi yenilemek istiyoruz, hem de seminerlerin ciddiyetine sahip olmuyoruz. Bence biz tüm öğretmenlerin kendimizi tazelememiz gerektiğini düşünüyorum.”(k-2), “Bence kesinlikle var. Eğitimlerin düzenlenmesi gerekiyor. Böylelikle kendimizi yenileme, orada farklı öğretmenleri görüyorsunuz, fikir alışverişinde olabiliyor. Ama kalabalık gruplarla olmaması gerekiyor. Daha küçük gruplarla çok etkili olacağını düşünüyorum.”(k-3), “İhtiyaç var, yalnız yapılmış olmak için yapılmamalı. İçeriğinin ihtiyaca cevap vermesi gerekiyor.”(k-6), “Evet vardır seminerler ama seminerlerin işet önceden planlanmış dayatma şeklinde değil de öğretmenin isteğine bırakılarak konuların seçimini de öğretmene bırakılarak verilirse daha etkili olacağını düşünüyorum. Bize ne yapılıyor. Şurada seminer var buyurun gidin deniliyor ama bizim için etkili olmuyor. Ama bunu öğretmen seçerse daha iyi olabilir.”(k-9), “Evet, yeni bir öğretmensen eğer eğitimin içindeysen kesinlikle şey olmalı, sürekli bir eğitim sağlanmalı. Çünkü sürekli teknolojik gelişmeler oluyor. Eğitim yaklaşımlarında gelişmeler oluyor. Kanıtlanmış gerçekler oluyor. Bunlar sürekli güncel olarak öğretmenlere bir eğitim olarak verilmesi lazım. Ama tabi ki yine söylüyorum. İşte teorik olarak üstün körü, geleneksel yöntemlerle anlatılıp geçilen seminerlerden ziyade daha çok pratiğe dönük uygulamaya dönük bir eğitim seminerleri olursa tabi ki daha iyi olacak ve bu birde öğretim aynı zamanda motive edici olması lazım.”(k-13), “Evet, hizmet İçi eğitim seminerleri gerçekten işin uzmanı tarafından verildiğinde çok güzel çok faydalı.”(k-15), “Kesinlikle inanıyorum. Mutlaka ihtiyaç var. Bunların faydalarını şöyle sıralayabiliriz: Bir kere öğrenilen bilgiler tekrar ana hatlarıyla veriyor. Sınıf tecrübeleri örnekleriyle aktarılıyor. Aynı alandaki arkadaşlarla fikir alışverişinde bulunuyorsunuz.”(k-17), “Evet, periyodik hizmet içi eğitim seminerine ihtiyaç var. İhtiyacımız var diye düşünüyorum. Ama tabi ki bu seminerlerin, yani bu geçende on senede diyeyim olan işte sadece sunularla işte orda sadece geçip bir öğretmenin ya da müfettişin okuyarak değil.”(k-18), “Olsa iyi olur tabi ki, bundan yıllar önce bir seminere katılmışım.”(k-20).

Katılımcı-8, bu tür faaliyetlerin yararına inanmadığını, bunun sebebinin ise eğitimde fazla bir değişiklik olmadığını ifade etmiştir. “Bence ihtiyaç yok. Yani eğitimde çok fazla bir değişiklik olmuyor. Sonuçta aynı çocuklar, aynı şey. Yani biz bunun yeteri kadar eğitimini aldık eğitimini. Bir de fiziksel ortam sağlanırsa biz bunları uygulayacağız. Bize eğitim verip bu ortamı sağlamadıktan sonra, o eğitimlerin hiçbir şeye faydası yok.” ifadesi ile bu düşüncesine gerekçe olarak eğitim ortamlarının yeterli olmamasını göstermektedir. Her durum ve şartta görev yapabilecek şekilde eğitilen öğretmenlerin, her zaman yeniliğe açık olması ve kendini yenileme çalışmalarına katılması gerektiği, aynı zamanda bunun bir zorunluluk olduğu söylenebilir.

Katılımcıların kendini yenileme adına, hizmet içi eğitim faaliyetlerinin yararlarına yönelik ilgi düzeyleri Tablo 15’te ve bu faaliyetler hakkındaki düşüncelerine yönelik özet ifadeleri Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 15: Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Yararına Yönelik İlgi Düzeylerinin Dağılımı

	Evet	Hayır
	K-1, K-2, K-3, K-4, K-5, K-6, K-7, K-9, K-10, K-11, K-12, K-13, K-14, K-15, K-16, K-17, K-18, K-19, K-20	K-8
Toplam	19	1

Tablo 16: Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Özet İfadelerinin Dağılımı

S.N.	Öğretmen İfadeleri	Katılımcılar	Toplam
1	Uygulamalı olmalı	K-1, K-4, K-5, K-7, K-12, K-13, K-14, K-16, K-18	9
2	Yenilenme ihtiyacı	K-2, K-3, K-5, K-10, K-11, K-20	6
3	İhtiyaçlara cevap vermesi	K-6, K-7, K-14, K-17	4
4	Geleneksellikten uzak	K-13, K-16, K-18, K-19	4
5	Aktif katılım	K-1, K-4	2
6	Öğretmenler isteksiz davranıyor	K-2, K-6	2
7	Paylaşım	K-10, K-17	2
8	Uzmanlarca verilmesi	K-15, K-18	2
9	Küçük gruplar	K-3	1
10	Eğitimde değişiklik yok	K-8	1

Tablo 16'nın devamı,

11	Dayatma şeklinde olmamalı	K-9	1
----	---------------------------	-----	---

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin görüşleri ve bu davranışlara karşı uyguladıkları stratejileri belirlemeye yönelik araştırmanın ana problemi altında, temalara bağlı tartışmaya, sonuçlara ve bu sonuçlar ışığında önerilere yer verilmiştir. Bu çalışmada, konuyu derinlemesine inceleme ve anlama olanağı tanıyan, aynı zamanda esnek bir yapıdaki nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

5.1 Tartışma

5.1.1 Birinci Temaya Yönelik Tartışma

Bu bölümde, birinci tema çerçevesinde öğretmenlerin sınıf kavramı ve sınıf yönetimi algıları ile görev yaptıkları okul ortamları ve sınıf yönetimi eğitimlerine yönelik bulgular ışığında tartışmalara yer verilmiştir.

5.1.1.1 Öğretmenlerin Sınıf Kavramı Algılarına Yönelik Tartışma

Öğretmenlere göre iyi bir sınıfın; öğretmen rehberliğinde sınıf mevcutlarının ve fiziksel şartlarının yeterli olduğu, aynı zamanda öğrencilerin aktif ve ben-sen dilinin hâkim olduğu, diğer taraftan disiplin sorununun olmadığı, çevre koşullarının uygun olduğu, zamanın etkili kullanıldığı, milli ve manevi değerleri yüksek öğrencilerin bulunduğu bir ortam olduğu tespit edilmiştir. Bu özelliklerin yer aldığı sınıflar ideal sınıf, bu sınıfların yer aldığı okullar ideal okul olduğu düşünülebilir. Yukarıdaki ifadelerin çağdaş yaklaşımın savduklarıyla paralel olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuç, Aydın'ın (2000) çağdaş yaklaşımla ilgili tanımıyla paralellik göstermektedir.

5.1.1.2 Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Algılarına Yönelik Tartışma

Araştırma bulgularına göre, öğretmenlerin sınıf yönetimi algılarının yeterli düzeyde olduğu ve literatürle paralellik gösterdiği anlaşılmıştır. Bu algılardan sınıf yönetimi ile ilgili aşağıdaki tanımlara ulaşılmıştır: Sınıf yönetimi, kaliteli bir eğitim-öğretim için öğretmenin derse hazırlıklı gelerek öğrenciyi derse katmasıdır. Öğretmenin sınıf içi ve sınıf dışı kaynakları yönetmesidir. Öğretmenin zamanı etkili kullanması, sınıfa liderlik yapması ve çalışma engellerini en aza indirmesidir. Öğretmenin planlı, programlı bir şekilde çalışmalar bütününe idare etmesi ve düzeni sağlamasıdır. Bu tanımlar, Erdoğan (2011) ve Başar'ın (2011) sınıf yönetimiyle ilgili tanımlarıyla paralellik göstermektedir.

5.1.1.3 Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Ortamlarına Yönelik Tartışma

Katılımcıların görev yaptıkları okul ortamlarına ilişkin bulgulardan; sınıfların kalabalık ve küçük olduğu, okul bahçelerinin küçük olduğu, etkinlik alanlarının ve teknolojik donanımın yetersiz olduğu ve bazı okulların binalarının eski olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bazı katılımcılar ise, görev yaptıkları okula göre sınıf mevcutlarının ve teknolojik donanımların yeterli olduğunu beyan etmişlerdir. Elde edilen sonuçlardan da anlaşılacağı üzere, okulların fiziki yapısının yetersizliği ve sınıfların kalabalık olması en temel sorunların başında gelmektedir. Bu sorunların giderilmesi eğitimin kalitesini artıracaktır. Battal, Yurdakul ve Sahan (1997) tarafından yapılan araştırmada farklı branşlardan mezun olan sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları sorunlara yönelik çalışmada, sınıf öğretmenlerinin meslekte karşılaştıkları en önemli sorunlar arasında fiziki şartların yetersizliklerin ilk sıralarda yer aldığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar, yukarıdaki sonuçları desteklemektedir

5.1.1.4 Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Eğitimlerine İlişkin Tartışma

Öğretmenlerin üniversitede almış oldukları sınıf yönetimi eğitimine ilişkin bulgulardan; sınıf yönetimi eğitimi ve bu dersin uygulama yönü ile içeriğinin yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda, üniversitede görülen stajların kapsamı ile süresinin yeniden düzenlenmesi ve uygulamalı eğitime önem verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bazı katılımcılar ise, alınan eğitimlerin ve stajın yeterli olduğunu savunmuşlardır. Elde edilen sonuçlara göre, öğretmenlerin mesleğe başladığında sıkıntı yaşadıkları ve bu sıkıntıların eğitim-öğretimin kalitesini etkilediği söylenebilir. Çünkü öğretmenin kalitesi, eğitimin kalitesini artırır. İlgar'ın (2007) yaptığı araştırmada öğretmenlerin hizmet öncesi sınıf yönetimi dersinin teorik boyutunun yanında, sınıf yönetimi becerilerini geliştirmeyi amaçlayarak uygulamalı olarak yapılması gerektiği sonucu, üniversitedeki sınıf yönetimi eğitimlerinin uygulama yönünün artırılması sonucunu desteklemektedir.

5.1.2 İkinci Temaya Yönelik Tartışma

Bu alt bölümde ikinci temaya uygun olarak, katılımcıların sınıfı yönetmek için kullandıkları yöntemlere yönelik tartışmalar yer almaktadır.

5.1.2.1 Öğretmenlerin Sınıf Yönetmek İçin Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Tartışma

Öğretmenlerin sınıfı yönetmek için kullandıkları yöntemlere ilişkin bulgulardan; katılımcıların ortama ve duruma göre geleneksel, çağdaş ve hem geleneksel hem de çağdaş yaklaşımı bir arada kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin geleneksel yaklaşımı kullanma nedenleri; sınıfın kalabalık olması, fiziksel ortamların yetersiz olması ve sınıfın anlık durumunun değişmesi olarak tespit edilmiştir. Geleneksel yaklaşımı kullanan bazı katılımcıların alana hâkim olmadıkları anlaşılmıştır. Bu sonuçların temel nedenleri, sınıfların kalabalık olması

ve fiziksel ortamların yetersizliği olarak görülebilir. Çünkü kalabalık sınıflara hâkim olabilmek zordur. Çağdaş yaklaşımı kullanan katılımcıların öğrenciyi merkeze aldıkları, uygun araç-gereçler kullandıkları, öğretim için uygun ortamlar hazırladıkları, öğrencileri uygun hedeflere yönlendirdikleri ve rehber öğretmen rolüyle uygun yöntemler kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre, çağdaş yaklaşımı kullanan öğretmenlerin sınıf yönetiminde fazla zorluk çekmedikleri düşünülebilir. Hem geleneksel hem de çağdaş yaklaşıma uygun yöntemleri bir arada kullanan katılımcıların, yerine göre aktif öğretmen rolüyle düz anlatım yaptıkları, görevlendirmelerde buldukları, motivasyonu artırıcı, merak uyandırıcı etkinlikler yaptıkları ve işbirliğine dayalı yöntemler kullanarak duruma göre hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Hem çağdaş hem de geleneksel yaklaşımı kullanan katılımcıların bu yolu seçmelerindeki bir diğer nedenin ise, yeterince alana hâkim olmadıkları düşünülebilir. Çünkü alana hâkim olamayan öğretmenler, istikrarlı bir yaklaşım sergileyemeyebilirler.

Elde edilen verilerden katılımcıların, sınıf yönetimine uygun yöntem seçmede zorlandıkları görülmüştür. Bu durumun en önemli nedeni, sınıf mevcutlarının kalabalık olması ve fiziksel unsurların yetersiz olmasıdır. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin sınıf yönetimine uygun yöntemleri seçmedeki diğer nedenleri ise şu şekildedir: Öğrencileri eğitim-öğretimin hedeflerine ulaştırmak, eğitimin seviyesini artırmak, ortamın yetersizliği, sınıfta daha iyi iletişim kurabilmek, öğretimin kalıcılığını artırmak, öğrencinin gelişimini sağlamak. Bazı katılımcıların, deneme yanılma yoluyla bu yöntemleri seçtikleri sonucuna ulaşılmıştır. Deneme yanılma yoluyla hareket etmek, doğru bir yol değildir. Çünkü eğitim tesadüflere bırakılamaz. Keskin'in (2009) yaptığı çalışmada, seçilen yöntemlerin amacının olumlu sınıf ortamı oluşturmak amacıyla seçildiği, katılımcıların % 90'ı öğrenciyi merkeze alan yöntemleri kullandığı, sınıf ortamlarının demokratik bir ortam olabilecek şekilde düzenledikleri, katılımcıların yarıya yakınının sınıfın fiziksel alanının yetersiz ve öğrenciler açısından rahat olmadığı yönünde görüş bildirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Keskin'in (2009) elde ettiği sonuçlar, bu araştırmanın çağdaş yaklaşıma yönelik sonuçlarını desteklemektedir.

5.1.3 Üçüncü Temaya Yönelik Tartışma

Bu bölümde, üçüncü tema doğrultusunda sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarına ve bu davranışlara kaynaklık eden nedenlere yönelik tartışmalar yer almaktadır.

5.1.3.1 Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Tartışma

Elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin sınıfta en sık karşılaştığı istenmeyen öğrenci davranışının, ders esnasında izinsiz konuşmalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sorunun kaynağının, sınıfların kalabalık olması ve öğrencilerin sınıf kurallarını tam benimseyememeleri

olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu sorunun bir diğer kaynağı da, dersin yeterince ilgi çekici olmaması olarak görülebilir. Gereksiz konuşmalar, her düzeydeki öğrencinin yer aldığı sınıflarda görülebildiği gibi, en çok ilkokul öğrencileri arasında yaygın olduğu söylenebilir. Bu istenmeyen davranışların yanında; ders dışı sorunları sınıfa getirme, dersi bölme, gereksiz şikâyet, ders esnasında sınıfta dolaşma ve sınıfı kirletme gibi istenmeyen davranışlarla karşılaşıldığı görülmüştür. Ayrıca dersi bölme, gereksiz şikâyet, ders esnasında sınıfta dolaşma ve sınıfı kirletme davranışları daha çok ilkokul öğrencileri arasında görüldüğü tespit edilmiştir. Katılımcı bulgularına göre bu davranışların sebeplerinin; küçük sınıflarda kuralların çabuk unutulabildiği, öğrencinin ilgi odağı olma isteği, somut işlemler dönemindeki çocuklarda soyut kurallar fazla bir ifade etmediği ve ailenin yetiştirme tarzı da bu konuda etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıfta karşılaşılan diğer istenmeyen öğrenci davranışlarının; derse karşı ilgisizlik, dersi engelleme, arkadaşlarına fiziksel müdahale, arkadaşlarını rahatsız etme, kötü söz söyleme, değer yargılarında eksiklik, başkalarının eşyalarını izinsiz alma, kavga etme, yalan söyleme, birbirine not yazma, şarkı söyleme, ders esnasında yeme ve uyuma olduğu tespit edilmiştir. Bu davranışlara sebep olarak aile, çevre, ekonomik durumlar ve okul içi yaşanılanlar olduğu anlaşılmıştır. Çünkü ailede, çevrede ve okulda yaşanılanlar olumlu ya da olumsuz olarak sınıfa yansıtacağı söylenebilir. Bu davranışların önüne geçebilmek için aile, okul, çevre ve medya koordineli bir şekilde çalışmalıdır. Aydın (2001), Öztürk (2001), Şahin (2005), Yıldız (2006), Elban (2009) ve Keskin'in (2009) yaptığı araştırmalarda benzer davranışlar tespit edilmiştir. Bu araştırmalarda istenmeyen davranışların gözlenme sıklıkları değişiklik gösterebilmektedir. Öztürk'ün (2001) yaptığı araştırmada, yukarıdaki istenmeyen davranışların yanında sorumluluk aksatılmasından kaynaklanan davranışlar da bulunmuştur. Şahin'in (2005) yaptığı araştırmada ise hırsızlık yapma, yeme-içme ve derse geç gelme davranışlarıyla karşılaşılmamıştır. Kyriacou ve Martin (2009) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre yukarıdaki davranışların dışında en sık karşılaşılan problem davranışları, hoyratlık, kabadayılık ve diğer öğrencileri rahatsız etmektir. Tulley ve Chiu (1998) tarafından yapılan bir diğer çalışma; öğrencilerin, yönergelere uymama, çalışmayı bitirmeme ve diğer davranışları (kopya çekme, not yazma, yalan söyleme) disiplin problemi olarak tanımladıklarını göstermiştir. Stuart (1994) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise, öğretmenlerin saldırgan davranışları daha zarar verici ve ciddi olarak değerlendirdiği saptanmıştır.

5.1.3.2 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Kaynaklarına Yönelik Tartışma

Katılımcı görüşlerinden elde edilen bulgulara göre, istenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf içi kaynakları; öğrenci, ders, öğretmen, sınıf ortamı, iletişim durumu ve toplu ortamlardır. Diğer taraftan, istenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf dışı kaynaklarının ise; aile, çevre, kötü arkadaş çevresi, okul, ekonomik nedenler, araç-gereç eksikliği, medya ve kullanılan kaynaklar olduğu tespit edilmiştir. Katılımcı ifadelerinden, istenmeyen davranışların çoğunun aile

kaynaklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü aile, çocuğun temelini atıldığı yerdir, bu temel atıldığı ailede yaşananlar çocuğu olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Çelikkaleli, Balcı, Çapri ve Büte (2009) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin, aile, öğretmen, öğrencilerin, göç ve kentleşme durumlarını önemli nedenler arasında görmektedir. Cothran, Kulinna ve Garrahy'in (2009) çalışmasında ise, istenmeyen öğrenci davranışlarının neden ve sonuçları öğrenci ve öğretmen bakış açısından değerlendirilmiştir. Çalışma verileri, öğretmenlerin çoğu istenmeyen davranışın nedeninin "bilmiyorum" şeklinde cevaplamışlar veya evdeki olumsuz yaşantılara bağlamışlardır. Öğrenciler ise istenmeyen davranışların nedenlerini, dikkat çekmek istemek ve ders içeriğini anlamsız bulmaları (sıkıcı gelmesi) olarak belirtmişlerdir. Ayrıca Boyraz (2007), aday öğretmenlerin sınıf içerisinde karşılaştıkları disiplin sorunlarının nedenlerini araştırdığı çalışmada; ailelerin çocuklarının eğitimine olan ilgisizliği, aile içi problemlerin olması, televizyon ve kitle iletişim araçlarında sergilenen şiddet olaylarının etkisi, öğrencilerin içinde buldukları yaşın gelişim özelliklerinin etkisi gibi çeşitli sebeplerin disiplin sorunlarına yol açtığını savunmuştur. Ergen (2008) tarafından yapılan çalışmada ise, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin davranış bozukluklarının engellenmesinde veli iletişiminin rolü üzerinde durmuştur. Vatansever'in (2008) yaptığı araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler ve öğrenciler disiplin sorunlarının nedenlerini dış etkenlere bağlamaktadırlar. Kyriacou ve Martin (2009) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre öğretmen adayları istenmeyen davranışların en önemli nedenleri olarak, çocuklarına okul yanlısı değerler vermeyen ebeveynler, öz disiplin eksikliği ve duygusal ve davranışsal zorluklar, olarak belirlenmiştir. Bu görüşler aile, öğretmen, sosyal nedenler ve öğrencinin, istenmeyen davranışların en önemli kaynakları olduğu sonucunu desteklemektedir.

5.1.4 Dördüncü Temaya Yönelik Tartışma

Bu bölümde, dördüncü temaya ilişkin katılımcıların sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları modellere, öğretmen tepkilerine ve uyguladıkları stratejilere yönelik tartışmalar yer almaktadır.

5.1.4.1 Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullandıkları Modellere Yönelik Tartışma

Katılımcıların, sınıfta istenmeyen davranışlara karşı uyguladıkları modellere yönelik elde edilen bulgulardan; tepkisel model, önlemsel model, gelişimsel model ve bu modellerin bir arada yer aldığı bütünsel modeli kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bazı katılımcıların davranış ortaya çıktıktan sonra önlem aldıkları, sonra öğrenciyle ve veli ile görüşme yaptıkları, öğrenciyi okul idaresine gönderdikleri ve son safha olarak da ceza verme yoluna gittikleri anlaşılmıştır. Bu modeli kullanan katılımcılarda, klasik öğretmen rolünün hâkim olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Klasik öğretmen rolünün sergilenmesinin nedeninin ise, sınıfların kalabalık olması

ve öğretmenin yetersiz kalması olarak söylenebilir. Bazı katılımcıların sınıfta karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı, tepkisel modelden ziyade önleyici modeli tercih ettikleri görülmüştür. Katılımcıların istenmeyen davranış ortaya çıkmadan önce gerekli önlemleri aldıkları ve öğrencileri boş bırakmadan, ilgi çekici etkinliklerle ve onlara sorumluluk vererek derse kattıkları anlaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin, öğrencilerle birlikte kurallar belirlediği ve buna göre hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Önlemsel modeli kullanan öğretmenlerin öğrencileri tanımaya ve onları kazanmaya çalıştıkları söylenebilir. Sınıfta karşılaşılabilecek istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı bazı katılımcıların ise; öğrencilerin bireysel farklılıklarını, yaş ve gelişimsel durumlarını ön planda tutarak gelişimsel modele göre önlem aldıkları anlaşılmıştır. Bu sonuçların dışında, sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı birden fazla modeli bir arada kullanarak önlem alınmaya çalışıldığı görülmüştür. Katılımcıların, önlemsel modeli kullanıp yine sorun çıkarsa tepkisel modeli kullandıkları, öğrencilerin gelişimsel durumlarını göz önünde bulundurdıkları ve istenmeyen davranışları önlemeye yönelik bütünsel modeli kullandıkları saptanmıştır. Öğretmenlerin kişisel yapısı ile öğrencilere bakışı, model seçimini etkilediği, aynı zamanda okulun ve sınıfın fiziksel yapısının model seçiminde önemli olduğu söylenebilir. Yıldız'ın (2006) yaptığı araştırma, yukarıdaki sonuçları desteklemektedir. Öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmede kullandıkları önleyici yaklaşımlarının; öneride bulunma, ön sırada oturtma (grup değiştirme), sınıfta yok sayma (kayıtsız kalma), ben dili ile konuşma, isteklendirme sağlama, materyal artırma, açık uçlu soru sorma, aynı davranışla karşılık verme, korkutma, kızma, tehdit etme, öğretmenin sınıfta dolaşması, etkinlik yaptırma, toplantı düzenleme olduğu saptanmıştır. Alkan (2007) yaptığı çalışmada ise, öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı en çok kullandıkları yöntemlerin; öğrenciyi dersten çıkarma, öğrenciyi teneffüse çıkarmama, sorduğu sorulara cevap vermeme, öğrenciyi tahtada bekletme, fiziksel ceza verme, sınıfta başarılı olan öğrenci ile kıyaslama, söz hakkı vermeme, öğrenciye fazla ödev verme olduğu tespit edilmiştir. Keskin'in (2009) yaptığı çalışmada öğretmenler, istenmeyen davranışları önceden tespit ederek önlemeye yönelik uygulamaları kullandıkları, açıklama, veli-öğretmen işbirliği yapma faaliyetlerini kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, sınıf öğretmenlerinin sınıf içi kurallara sıklıkla ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir.

5.1.4.2 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Öğretmen Tepkilerine Yönelik Tartışma

Elde edilen bulgulardan öğretmen tepkilerinin; sorunu anlama, görmezden gelme, göz teması kurma, sorumluluk verme, ceza verme, kızma, birebir konuşma, söz verdirtme, empati, görev verme, sözlü uyarı ve yer değişikliği yapma, aile ile görüşme, rehberlik servisine yönlendirme, olumlu pekiştirme verme, rencide etmeme, sorumluluk verme, hoşgörülü olma, probleme odaklanma, öğüt verme ve sert davranma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin istenmeyen davranışları önlemede, öğrencilerle veya öğrenciyle birebir konuşma yoluna giderek onları anlamaya, sorunu çözme konusunda onları ikna etmeye çalıştıkları ve bu yolun tercih edilme sıklığına bakarak en etkili yol olduğu söylenebilir. Katılımcı ifadelerine göre, öğretmenlerin istenmeyen davranışlar karşısında sergiledikleri durumlarda tecrübenin de önemli olduğu, tecrübeli ve alana hâkim öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları durumların üstesinden gelebilecekleri söylenebilir. Bu öğretmen tepkilerine ek olarak, Şahin'in (2005) yaptığı araştırmada öğretmenlerin; öğrencilere sınıfın kurallarını hatırlatma, bunun dışında derhal davranışını sonlandırma, öğrenciye adıyla seslenme, espriyle karşılık cevap verme, öğrenciyi derse katmaya çalışma, öğrenciyi derse teşvik etmeye çalışma, öğrenciye hafifçe dokunma, öğrenciye yaklaşma, aniden dersi kesme, el kol hareketleriyle öğrencinin dikkatini çekme, öğrenciye fiziksel müdahale etme, öğrenciyi müdüre yollama, öğrenciyi dersten dışarı atma ve öğrenciyi tehdit etme yollarını kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Elban (2009) tarafından birinci ve ikinci kademe öğretmenleri ile yapılan araştırmada ise, öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemlerde benzer bulgulara ulaşılmıştır. Bu yöntemlerden en etkili olanları ise; dersi öğrencinin dikkatini çekecek şekilde işlemek, öğrenciyle birebir ilgilenmek, olumlu davranışlarında öğrenciyi ödüllendirmek, okul, aile ve öğretmenin iletişim içinde olma şeklinde yer almıştır. Dersin akışını bozan istenmeyen davranışları yönetme stratejilerinin incelenmesi konusunda Yılmaz'ın (2008) yaptığı araştırmada, dersin akışını bozan istenmeyen davranışlara karşı öğretmenler en fazla öğrenciye adıyla seslenme tepkisini göstermiş, öğrenme zamanından en az süreyi alan tepkiler arasından da en fazla göz kontağı kurma şeklindeki tepkiyi tercih etme davranışlarını sergiledikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Keleş (2010) tarafından yapılan çalışmada, bu davranışlara karşı öğretmenlerin, öğrencileri rencide etmeyecek, olumlu telkinleri içeren ve etik ilkelere uygun yöntemler seçtikleri sonucuna varılmıştır. Bu araştırma sonuçları yukarıdaki sonuçları destekler niteliktedir. Gottfredson ve Gottfredson (2001)' un yaptığı araştırmada disiplinin bir başka boyutunu ele almıştır. Okul ve sınıf güvenliğini arttırmaya yönelik güvenlik uygulamaların, şehir merkezindeki okullarda, ilkokul ve liselerle kıyaslandığında ise ortaokullarda daha sıkı uygulandığı, bunun için yerel polis ya da özel güvenlik personelinden yardım alındığı saptanmıştır. Okulların disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları yöntemler; 5 günden uzun bir süre okul içindeki aktivitelerden uzaklaştırma, dersten sonra okulda bekletme, ceza olarak iş verme, öğrenciye verdiği maddi zararı ödetme, okul danışmanına gönderme, yazılı uyarı, toplum hizmeti verme, özel bir programa zorunlu katılım ve başka okula gönderme olarak bulunmuştur.

İstenmeyen öğrenci davranışlarına karşı gösterilen öğretmen tepkilerinin ne ölçüde işe yaradığına yönelik bulgulardan; çoğu öğrencide işe yaradığı, bazı öğrencilerde işe yaramadığı ve öğrenciden öğrenciye farklı tesirlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen tepkilerinin

her sınıfta farklı tesirlerinin olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda katılımcı bulgularından, idare ve diğer öğretmenlerin birlikteliği ve aile ile mutlaka işbirliği içinde hareket edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre idare, öğretmen ve aile arasında işbirliği yapılması ve özellikle ortaokullarda öğretmenlerin uyumlu ve tutarlı bir şekilde hareket etmeleri gerektiği söylenebilir. Keleş (2010) tarafından yapılan araştırmada, mesleki kıdemin ve tecrübenin bu yöntemleri seçmede etkili olduğu ifade ederek yöntem seçmede tecrübenin önemine vurgu yapmıştır.

5.1.4.3 İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Stratejilere Yönelik Tartışma

Sınıfta istenmeyen davranışlara karşı katılımcıların uyguladıkları stratejilere yönelik bulgulardan; isteneni çağrıştırıcı davranma, istenen davranışa inandırma, istenen davranış güçlendirme ve istenen davranış kolaylaştırma stratejilerini kullandıkları, bu stratejileri kullanırken farklı stratejileri bir arada kullandıkları sonucu elde edilmiştir. İsteneni çağrıştırıcı davranmak stratejisini kullanan katılımcıların, öğrencilere karşı anlayışlı davranmaları, kullanılan dilin istenen davranış çağrıştırıcı olması, öğretmenlerin tutarlı ve model olacak davranışlar sergilemeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu modelde, model öğretmen rolünün öne çıktığı söylenebilir. Bazı katılımcıların istenen davranışa inandırma stratejisini kullandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin sınıf yönetiminde istenen davranışın kalıcılığına yönelik uygun davranışlar sergilemesi, istenen davranışa inandırma adına örneklerin verilmesi ve öğrencilerin empati kurarak olumlu davranışlarını güçlendirmesi adına davranışlar sergilemesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Olumlu davranışların öğrencilere kazandırılmasında ve bu davranışların kalıcılığında en önemli faaliyetin ikna faaliyeti olduğu söylenebilir. Çünkü öğrenciyi doğru davranışa inandırma, davranışın kalıcılığını sağlayacak ve disiplin sorunlarını azaltacaktır. Sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen davranışların önüne geçebilmek için, istenen davranış güçlendirmek gerektiğini ve buna uygun davranışlar sergilenmesi gerektiğini ifade eden katılımcı görüşlerinde, öğretmenlerin istenen öğrenci davranışlarının kalıcılığına yönelik davranışların takibini yapmaları ve gerektiğinde sözlü ya da sözsüz uyarılarla istenmeyen davranışların önüne geçilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca elde edilen bilgilere göre okul, aile ve öğrenci arasındaki ilişkinin güçlendirilerek yardımcı bir ortam oluşturulması, istenmeyen davranış yapan öğrencilerin istenen davranışa inandırılması ve gerektiğinde mahrum etme, ceza verme ve otoriter öğretmen davranışları sergilenerek gerekli yönlendirmelerin yapılması gerektiği tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamına yakını sınıf yönetiminde istenmeyen davranışların önüne geçebilmek için istenen davranış kolaylaştırma stratejisini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı görüşlerinden, öğretmenlerin istenen davranış kolaylaştırma adına eğitim ortamını etkili bir şekilde düzenlemeleri, derslerin öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak şekilde ve birlikte etkinlikleri planlamaları gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu

stratejiyi kullanan katılımcı ifadelerine göre, sınıf ortamının düzeninin ve okulun fiziksel yapısının öne çıkarıldığı, bunların en önemlisi de sınıf mevcutlarının makul düzeyde olması gerektiği söylenebilir. Öztürk'ün (2001) yaptığı araştırmada, benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sınıf öğretmenleri çağdaş eğitim anlayışına göre geçmiş yıllara oranla artık istenmeyen davranışı olumlu bir hale getirmekte etkili olmakta ve bu tarz bir davranış sergileyen öğrenciyi cezalandırmak yerine, davranışın nedenini araştırarak önlemeye yönelik bir yaklaşım sergilemektedirler. Bununla birlikte öğretmenler, öğrencileriyle birlikte konuşarak sınıf kurallarını belirleme, öğrenciyle olumlu, empatik ve birebir ilişki içerisinde olma ve öğretmen-okul-veli işbirliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Sezgin ve Duran (2010) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları önlemek amacıyla yukarıdaki stratejilerin yanında; konunun ya da öğrenilenlerin önemini vurgulama, kavramlar ya da konular arası geçişleri özenle yapma olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri arasında en fazla “öğrencinin bulunduğu yere ya da sıraya doğru yönelme” şeklinde ifade edilen fiziksel yakınlık uygulamasını kullandıkları diğer stratejiler olarak belirlenmiştir. King, Gullone ve Dadds (1990) tarafından yapılan araştırmada sonuçlarında, öğrencilerin öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejileri değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin fiziksel ceza ve izole etmeyi hoşgörülü bir davranış ve kabul edilebilir bir disiplin stratejisi olarak görmedikleri sonucu elde edilmiştir. Tulley ve Chiu (1998) tarafından yapılan bir diğer çalışmada öğretmenlerin uyguladıkları en sık kullandığı ve en etkili olan strateji geleneksel ceza olmuş, bunu açıklama yapma stratejisinin izlemiştir. Zuckerman'ın (2007) yaptığı araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin özellikle başarılı buldukları stratejiler; dersin temposunu (akışını) değiştirmek, sözlü olmayan stratejilerden sözlü olan stratejiler dizisi boyunca en az müdahale gerektiren yöntemi kullanmak ve sürekli yaramazlık yapan öğrenciyle özel görüşme yapmak olmuştur. Kyriacou ve Martin (2009) tarafından yapılan araştırmada ise yukarıdaki sonuçlarla paralel sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçların dışında, davranışlar hakkında açık sınıf ve okul kuralları koymak ve tehditkâr olmadan davranışın nedenini araştırmak, olarak belirlenmiştir.

5.1.5 Beşinci Temaya Yönelik Tartışma

Bu bölümde, temaya yönelik sınıf içinde düzeni bozan ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan öğrencilere karşı, katılımcı yaklaşımlarına ilişkin tartışmalar yer almaktadır.

5.1.5.1 Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Tartışma

Sınıf içi düzeni bozan ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan öğrencilere, öğretmenlerin nasıl yaklaştıklarına ilişkin elde edilen bulgulardan; katılımcıların yarısının

etkileşimci yaklaşımı benimsedikleri, diğer katılımcıların yarıya yakınının davranışçı yaklaşıma yöneldikleri ve bazı katılımcıların ise karışmacı olmayan yaklaşıma uygun eylemler sergiledikleri görülmüştür. Bu yaklaşımları bir arada kullanan katılımcıların da olduğu sonucu elde edilmiştir. Sınıf yönetiminde karşılaşılan istenmeyen davranışlara karşı katılımcıların yarısının, öğrenciyle veya sınıfla konuşarak sorunu anlama ve çözüme yönelik yardım edici davranışlar sergiledikleri, istenen davranışların neler olduğuna yönelik açıklamalar yaptıkları ve sınıf kurallarını beraber hazırlayarak ve bu kuralları hatırlatarak düzeni sağlamada öğrenci katılımını sağladıkları sonucuna varılmıştır. Ayrıca katılımcıların, istenen davranış yapma noktasında öğrencilere gerekli teşvikleri yaptıkları, onları grup çalışmasına yönlendirdikleri ve hoşgörülü bir davranış sergileyerek, bireysel farkları da gözeterek istenen davranışları destekleyici bir ortam oluşturdukları görülmüştür. Bu stratejiye göre, öğretmenlerin rehberlik yani yol gösterici rolü ile kendi tutum ve davranışlarının ön plana çıktığı söylenebilir. Çünkü öğretmen, sınıfta öğrenciyi olumlu ya da olumsuz etkileyebilmekle beraber çok önemli bir yere sahiptir. Katılımcıların diğer yarıya yakınının ise, sınıfta karşılaşılan istenmeyen davranışa karşı yeri geldiğinde müdahale ederek, öğrenciler kuralları net bir şekilde hatırlatarak, ödül-ceza yöntemini kullanarak davranışçı yaklaşımla düzeni sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu stratejiyi kullanan öğretmenler için, kendi yetersizliklerinden dolayı bu yolu seçtikleri söylenebilir. Çünkü bu strateji ile düzen kolay sağlanabilir ama uzun süreli olmaz. Elde edilen verilere göre bazı katılımcıların ise, istenmeyen davranışlara karşı sorun konusunda öğrencilerini bilgilendirip, çözümünü onlara bırakan, öğretmenin iyi niyetle yaklaştığını hissettirmeye çalışan, ılımlı bir sınıf ortamı oluşturarak öğrenciyi kazanmaya çalışan karışmacı olmayan bir yaklaşımı benimsedikleri sonucu elde edilmiştir. Bu yaklaşımı kullanan öğretmenlerin kalabalık sınıflarda başarılı olması zordur. Katılımcıların sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı yaklaşımlarının duruma, ortama, bireye göre farklı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların, farklı yaklaşımları bir arada kullandıkları ve bunun yanında istenmeyen davranışlara müdahale ederken şiddeti kesinlikle tasvip etmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Birden fazla yaklaşımı bir arada kullanan katılımcıların kullanma nedenleri olarak; kalabalık sınıflar, eğitimsiz çevre ve aile olduğunu söyleyebiliriz. Yıldız'ın (2009) çalışmasında, sınıf-şube rehber öğretmenlerinin olumsuz öğrenci davranışlarına yaklaşımda sabırlı ve hoşgörülü, öğrencilerle sağlıklı iletişim kurma konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip oldukları düşünülmektedir. Necessary ve Parish (1994)'in yaptığı araştırma sonucunda, öğrencilerine arkadaşça, dostça, saygılı, sevimli, ilgili, ılımlı, şefkatli olan öğretmenlerin öğrencilerinden de aynı davranışların gösterilmesini bekledikleri ortaya çıkmıştır (Akt: Mursal, 2005). Alkan (2007) yaptığı çalışmayla, öğretmen yaklaşımlarının bir başka yönüne dikkat çekmiştir. Sonuçlara göre, bayan, mesleki kıdeme göre tecrübeli, evli, ekonomik düzeyi düşük öğretmenlerin ve eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin daha olumlu ve tutarlı bir yaklaşım sergiledikleri sonucuna varılmıştır.

5.1.6 Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tartışma

Bu bölümde öğretmenlerin kendilerini yenileme ve hizmet içi eğitim faaliyetlerine yönelik tartışmalar yer almaktadır.

5.1.6.1 Öğretmenlerin Kendilerini Yenileme Faaliyetlerine Yönelik Tartışma

Öğretmenlerin kendilerini yenileme durumlarına yönelik bulgulardan; katılımcıların alanıyla ilgili gelişmeleri takip ettikleri, bu konuda teknolojiye faydalandıkları ve yenilikleri takip etmenin gerekli olduğuna inandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların bu faaliyetleri internet aracılığıyla, kitaplar, dergiler, akademik yayınlar ve seminerler sayesinde yaptıkları anlaşılmıştır. Okullarda öğretmenlere kendilerini geliştirebilecekleri uygun ortamlar oluşturulabilir. Alanıyla ilgili gelişmeleri kısmen takip ettiğini beyan eden katılımcıların, iş yoğunluğundan, bu konuda kendini yeteli görmediğinden ve yeterli gayreti göstermediğinden dolayı yeterli düzeyde takip yapamadıkları sonucu elde edilmiştir. Aynı zamanda bir katılımcı, gelişmeleri takip edemediğini ve bunu, iş yoğunluğuna ve ailevi sebeplere bağlamıştır. Bu geçerli bir sebep değildir. Çünkü bir öğretmenin asli işi öğretmenliktir. Ayrıca bir öğretmenin kendini geliştirmesi ve yenilemesi zorunluluktur. İlgar'ın (2007) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi sonucunda; sınıf yönetimiyle ilgili kitap okuyanların, sınıf yönetimi becerileri puanı diğerlerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Sınıf yönetimi becerileri yönünden geliştirilmesi gereken becerilerin bir kısmı şu şekilde bulunmuştur: Eğitim araç-gereçlerini ders konularıyla koordineli olarak kullanabilme, istenmeyen davranışları kontrol altına almaktan çok öğrencinin zamanını üretici etkinliklere yönlendirebilme, öğrencileri ilgi ve yeteneklerine uygun etkinliklere yönlendirebilme, sınıftaki grup dinamiğini etkili bir biçimde kullanabilme ve ders sırasında istenmeyen davranışla karşılaştığında dersi bölmeden müdahale edebilmedir.

5.1.6.2 Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Tartışma

Katılımcıların kendini yenileme adına, hizmet içi eğitim faaliyetleriyle ilgili bulgulardan; hizmet içi eğitimin yararlı olduğu, ancak hizmet içi seminerlerin düzenleniş durumlarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu seminerlerde öğretmenlerin aktif katılımının sağlanması ve uygulamalı faaliyetler yapılması gerektiği, bu eğitimlerin uzman kişilerce, kalabalık olmayan gruplarda ve ihtiyaçlara cevap verecek şekilde verilmesinin sağlanması, konuların belirlenmesinde öğretmenlerin görüşlerine yer verilmesinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır. Bu seminerlerde tecrübelerin, iyi örneklerin paylaşımının önemli olduğu, seminerlere katılacak öğretmenlerin zamanla oluşan ön yargılardan dolayı isteksiz oldukları ve öğretmenlerin de bu seminerlerle ilgili tutarsız davrandıkları anlaşılmıştır. Bunların dışında elde edilen verilerden, mevcut seminerlerin faydalı olmadığı, katılımcıların bu seminerlerin düzenleniş ve uygulamalarının yararına inanmadıkları

sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, bazı katılımcıların uzun zaman hizmet içi eğitim seminerlerine katılmadıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ışığında, hizmet içi eğitim öğretmenlik mesleği için çok önemli olmakla beraber, yeniden düzenlenmesi gereken önemli bir sorun olarak durduğu söylenebilir. Çünkü katılımcı ifadelerine yönelik sonuçlar da göstermektedir ki, sorun tespit edilmekte, özümeye yönelik öneriler de olmakta, ama eski düzeninin devam ettiği anlaşılmaktadır. İlgar'ın (2007) yaptığı araştırmada, Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi sonucunda; sınıf yönetimiyle ilgili ders-kurs ve seminer alanlar ile kurs ve seminer alanların sınıf yönetimi becerileri puanı diğerlerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Zengin Bağcı (2010) ise, hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin almayan öğretmenlere göre daha etkili oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

5.2 Sonuçlar

İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin görüşleri ve bu davranışlara karşı uyguladıkları stratejileri belirlemeye yönelik yapılan bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin, iyi bir sınıf kavramı ve sınıf yönetimine yönelik algılarının yeterli düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca sınıf mevcutlarının kalabalık olduğu ve öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda sıkıntı çektikleri sonucuna ulaşılmıştır.
2. Öğretmenlerin üniversitede aldıkları sınıf yönetimi eğitimi ile bu dersin uygulama yönü ve içeriğinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda üniversitede görülen stajların kapsamı ile süresinin yeniden düzenlenmesi ve uygulamalı eğitime önem verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
3. Okulların fiziksel ortamların yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.
4. Öğretmenlerin sınıfı yönetmek için geleneksel ve ağdaş yaklaşımlara uygun yönetim sergiledikleri görülmüştür. Ayrıca, katılımcıların sınıfı yönetebilmek için uygun yöntemi seçmede yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.
5. İstenmeyen öğrenci davranışlarının; izinsiz konuşma, ders dışı sorunları sınıfa getirme, dersi bölme, gereksiz Şikayet, ders esnasında sınıfta dolaşma ve sınıfı kirletme, derse karşı ilgisizlik, dersi engelleme, arkadaşlarına fiziksel müdahale, arkadaşlarını rahatsız etme, kötü söz söyleme, değer yargılarında eksiklik, başkalarının eşyalarını izinsiz alma, kavga etme, yalan söyleme, birbirine not yazma, Şarkı söyleme, ders esnasında bir Şeyler yeme ve uyuma olduğu sonucuna varılmıştır.
6. İstenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf içi kaynaklarının, öğrenci, ders, öğretmen, sınıf ortamı, iletişim durumu ve toplu ortamlar olduğu; sınıf dışı nedenlerinin ise,

- aile, çevre, kötü arkadaş çevresi, okul, ekonomik nedenler, araç-gereç eksikliği, medya ve kullanılan kaynaklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
7. Katılımcıların, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı tepkisel, önlemsel, gelişimsel ve bütünsel modelleri kullandıkları, bunların içinden en çok tepkisel ve önlemsel modeli tercih ettikleri sonucu elde edilmiştir.
  8. İstenmeyen öğrenci davranışlarına karşı katılımcıların; sorunu anlama, görmezden gelme, göz teması kurma, sorumluluk verme, ceza verme, kızma, birebir konuşma, söz verdirtme, empati, görev verme, sözlü uyarı, yer değişikliği, aile ile görüşme, rehberlik servisine yönlendirme, olumlu pekiştirme, rencide etmeme, sorumluluk verme, hoşgörülü olma, probleme odaklanma, öğüt verme ve sert davranma öğretmen tepkilerini kullandıkları sonucuna varılmıştır.
  9. Sınıf yönetiminde istenmeyen davranışlarını önlemeye yönelik katılımcıların; eğitim ortamını etkili bir şekilde düzenleme, dersleri ve etkinlikleri öğrencilerin aktif katılımı sağlanacak şekilde planlama, öğrencilere karşı anlayışlı ve hoşgörülü davranma, istenen davranışı çağrıştıran bir dil kullanma, tutarlı ve model olacak davranışlar sergileme, istenen davranışa inandırma adına model örnekler verme, istenen davranış konusunda ikna etme, davranışların takibini yapma, sözlü ya da sözsüz uyarılar yapma, okul-aile-öğrenci arasındaki ilişkiyi güçlendirme, mahrum etme, ceza verme ve otoriter öğretmen davranışları sergileme stratejilerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
  10. Araştırma bulgularına göre sınıf içi düzeni bozan ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan öğrencilere öğretmenlerin; yardım edici, açıklayıcı, bilgilendirici, öğrenci katılımını sağlayıcı, teşvik edici, yönlendirici, bireysel farkları da gözetici, destekleyici, müdahaleci, kuralları hatırlatıcı, ödül-ceza ile düzeni sağlayıcı, hoşgörülü ve ılımlı olan yaklaşımları benimsedikleri sonucu elde edilmiştir.
  11. Katılımcıların, istenmeyen davranışlara müdahale ederken şiddet kullanmadıkları ve kesinlikle tasvip etmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
  12. Öğretmenlerin alanıyla ilgili gelişmeleri takip ettikleri, bu konuda teknolojiyi faydalandıkları, yenilikleri takip etmenin gerekli olduğuna inandıkları ve bu faaliyetleri internet, kitaplar, dergiler, akademik yayınlar ve seminerler sayesinde yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.
  13. Katılımcıların hizmet içi eğitim faaliyetleriyle ilgili ifadelerinden, hizmet içi eğitimin yararlı olduğu, ancak hizmet içi seminerlerin düzenleniş durumlarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

5.3 Öneriler

5.3.1 Uygulayıcılara Öneriler

- Okulların sınıf mevcutlarının azaltılması faydalı olabilir.
- Okulların fiziksel ortamları, eğitim-öğretimi kolaylaştıracak şekilde planlanıp, düzenlenebilir.
- Öğretmenlerin sınıf ortamlarına yönelik imkânları artırılabilir.
- Okul yapımında planlamalar (koridor, merdiven, derslik ve bahçe) eğitim öğretimi kolaylaştıracak şekilde yapılabilir.
- Okullaşma oranı (özellikle büyük şehirlerin kenar semtlerinde) daha da artırılabilir.
- Sınıf yönetimi alanında öğretmenlere uygulamalı eğitimler verilebilir.
- Öğretmen yetiştiren üniversitelerde sınıf yönetimi eğitimleri, teorinin yanında daha fazla uygulamaya dönük planlanabilir.
- Öğretmen yetiştiren üniversitelerin kendi bünyelerinde uygulama okulları yaygınlaştırılabilir.
- Üniversitede görülen stajların niteliği ve süresi artırılabilir.
- Sorunlu öğrencilere, ailelerine ve öğretmenlerine uzman desteği verilebilir.
- Sorunlu öğrenciler topluma kazandırma adına, gezi, sportif aktiviteler, tiyatro, sinema gibi faaliyetlere yönlendirilebilir.
- Ailelere ve okul çevresine dönük uzmanlar tarafından eğitici seminerler düzenlenebilir.
- Medyada olumsuz içerikli yayınlara önlem alınabilir.
- Yazılı ve görsel medyada eğitici yönü olan programlara ağırlık verilebilir.
- Okul çevresinde öğrencileri zararlı alışkanlıklardan uzak tutacak sosyal faaliyet alanları yapılabilir.
- Okul çevrelerinde öğrencileri olumsuz davranışlara itecek mekânların denetimi artırılabilir.
- Maddi yönden sıkıntı çeken ailelere yardımlar artırılabilir.
- Okul, çevrenin etkisini gözeterek, çevreyi etkileyebilir. Ayrıca okul, çevreden kopuk değil, çevreyle bağımlı güçlendirecek etkinlikler düzenleyerek çevrenin katılımını sağlayabilir.
- Okul, aileye ve çevreye yönelik eğitici (dergi, gazete, seminer vb.) faaliyetler düzenleyebilir.
- Eğitim programları toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenebilir.
- Eğitim programları kapsam anlamında yeniden değerlendirilebilir.
- Fazla ve yoğun bilgi yerine öz ve oyuna dayalı bir program daha yerinde olabilir.

- Okullarda görev yapan rehber öğretmenlerin normu artırılabilir.
- Hizmet içi eğitim programları uzmanlar tarafından, uygulamalı ve küçük gruplar halinde düzenlenebilir.
- Öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımı teşvik edilebilir.
- Öğretmenlerin mesleki açıdan geliştirilmelerine yönelik hizmet içi eğitimler artırılabilir.
- Okullarda her kıdemdeki öğretmenlere rehberlik hizmeti verilebilir.
- Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenlere yönelik rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

5.3.2 Araştırmacılara Öneriler

- Bu araştırma daha genele yayılarak diğer illerde de yapılabilir.
- Bu araştırma anasınıfları ve liselerdeki öğretmenlere de uygulanabilir.
- Farklı kademelerdeki öğretmenler dahil edilerek elde edilen bulgular karşılaştırılabilir.
- Bu araştırma öğrencileri de kapsayacak şekilde genişletilebilir.

EKLER

EK 1: Öğretmen Görüşme Formu

GİRİŞ

Merhaba. Okulunuzda şu an yürütülmekte olan, **ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin, sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı görüşlerini** ortaya çıkarmayı ve **bu davranışlara karşı öğretmenlerin uyguladıkları stratejileri** ile ilgili bir araştırma yapıyorum. Bu araştırma, ilköğretim öğretmenlerinin, sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı görüşlerini ortaya çıkarmayı ve bu davranışlara karşı öğretmenlerin uyguladıkları stratejileri belirlemeyi amaçlamıştır. Bu araştırma kapsamında farklı branşlardan öğretmenlerle görüşmeler yapıyorum. Yaptığım tüm görüşmelerde verilen bilgiler, sadece bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. İzin verirsiniz görüşmeyi kaydetmek istiyorum. Bu şekilde hem zamanı daha iyi kullanabiliriz, hem de sorulara vereceğiniz yanıtların kaydını daha ayrıntılı tutma fırsatı elde edebilirim.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. Eğer sizin bana görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz bir soru varsa, önce bunu yanıtlamak istiyorum.

GÖRÜŞME SORULARI

- a. Ne kadar süredir öğretmenlik mesleğini yapmaktasınız?
  - b. Bu okulda ne kadar süredir öğretmenlik yapmaktasınız?
  - c. Öğretmenlikle ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim kursu aldınız mı? Aldınızsa biraz anlatır mısınız?
2. Size göre iyi bir sınıf nasıl olmalıdır?
  3. Sınıf yönetimi kavramından ne anlamaktasınız?
  4. Bir ilkokul/ortaokul öğretmeni olarak, sınıfı yönetmek için kullandığınız yöntemler nelerdir?
  5. Bu yöntemleri seçmenizin nedeni nedir?
  6. Sınıf yönetiminde hangi tür istenmeyen davranışlarla karşılaşmaktasınız ve istenmeyen bir davranışla karşılaştığınızda neler yapıyorsunuz?
  7. Uyguladığınız bu yöntemler ne ölçüde işe yaramaktadır?
  8. İstenmeyen davranışlar sizce hangi sebeplerden kaynaklanıyor?
  9. Sınıf içi düzeni bozan ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan bir öğrenciye sizce nasıl yaklaşılmalıdır?
  10. Sınıf içinde karşılaşılan bir problemde öncelikle hangi işlemin tam ve doğru yapılması gerekir?

11. İstenmeyen öğrenci davranışlarına karşı ilkökul/ortaokul öğretmeni olarak nasıl davranılmalıdır?
12. İstenmeyen davranışlar karşısında gösterilmesi gereken öğretmen tepkileri nelerdir?
13. İstenmeyen davranışın ortaya çıkmaması için kullanılacak stratejiler ve etkinlikler nelerdir?
14. Üniversitede almış olduğunuz sınıf yönetimi eğitiminin, derslerin yürütülebilmesinde yeterli deneyimi sağladığını düşünüyor musunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız?
15. Görev yaptığınız okuldaki fiziksel koşullar (Sınıf mevcutları, sınıf düzenleniş şekli vs.) etkili bir sınıf yönetimi için yeterli mi?
16. Alanınızla ilgili gelişmeleri takip edebiliyor musunuz? Cevabınız “Evet” ise bunu hangi yöntemlerle gerçekleştirdiğinizi açıklayınız. Cevabınız “Hayır” ise nedenlerini açıklayınız.
17. Alanınızla ilgili periyodik hizmet içi eğitim seminerlerine ihtiyaç var mıdır? Bu tür faaliyetlerin yararına inanıyor musunuz? Gerekçeleriyle açıklar mısınız?
18. Son olarak eklemek istediğiniz bir konu var mı?

Değerli görüşleriniz ve samimiyetiniz için teşekkürler

EK 2: Gönüllü Katılım Formu

Gönüllü Katılım Formu

Gazikent Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi yüksek lisans öğrencisi Sedat GÜNDOĞDU tarafından yürütülen “**sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı öğretmen görüşleri ve bu davranışlara karşı öğretmenlerin uyguladıkları stratejiler**” konulu araştırmaya gönüllü olarak katılmaya davet edildim. Araştırmanın herhangi bir risk taşımadığı, araştırma sorularının cevaplanmasında veri toplama aracı olarak görüşmenin kullanılacağı ve görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedileceği tarafıma bildirilerek ilgili araştırma konusu hakkındaki görüşlerimi belirtmem rica edildi. Bu çalışma için vermiş olduğum bilgilerin veya cevapların kullanımında kimlik bilgilerimin saklı tutulacağı da tarafıma bildirildi. Araştırma hakkında sormak istediğim soruları sordum, gerekli bilgileri aldım.

Bu araştırmaya kendi isteğimle gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının İmzası:

Araştırmacının İmzası:

Katılımcının İsmi:

Araştırmacının İsmi:

Sedat GÜNDOĞDU

Kurum Adresi:

Kurum Adresi:

Refet Angın İlkokulu

Hürriyet Mah. Sağlam Sk.

No:24

Kağıthane / İSTANBUL

Tarih: ..../..../2013

Tarih: ..../..../2013

EK 3: Öz Geçmiş

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Sedat GÜNDOĞDU			
Doğum Yeri:	Gerede			
Doğum Tarihi	03.01.1978			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
Lise	İzzet Baysal Teknik Lisesi	Elektronik	Bolu	1992 1996
Lisans	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Sınıf Öğretmenliği	Bolu	1997 2001
Yüksek Lisans	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı	İstanbul	2012 2013
Yaptığı Görevler				
	Görev Yaptığı Okul Adı	Görevi	Yer	Yıl
	İsmetpaşa İlköğretim Okulu	Sınıf Öğretmeni	İstanbul	2001 2007
	İsmetpaşa İlköğretim Okulu	Müdür Yardımcısı	İstanbul	2007 2012
	Refet Angın İlköğretim Okulu	Müdür Yardımcısı	İstanbul	2012 -
Tel:	0505 886 82 80			
E-Posta:	mwsedatgundogdu@hotmail.com			

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, E. (2005). Sınıf Yönetimiyle İlgili Genel Olgular. Z. Kaya. (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss.1-42). 5. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akar, İ. (2003). Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Etmenler. Z. Kaya. (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss.24). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Alkçadağ, T. (2012). Sorun Davranışların Yönetimi. H. Kıran.(Ed.), *Etkili Sınıf Yönetimi* (ss. 269-302). 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Alkan, H. B. (2007). *İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri ve Okulda Şiddet*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Atıcı, M. (2003). İstenmeyen Davranışlarla Başa Çıkmada Glasser'in Problem Çözme Yaklaşımının Uygulanması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 28(128), 27-34.
- Aydın, A. (2000). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, B. (2001). *İlköğretim Okullarında Sınıf Disiplinin Sağlanması*. Doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Aydın, F. (2011). Coğrafya Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Stratejilerine Yönelik Görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 93-110.
- Aytekin, H. (2006). Çağdaş Sınıf Yönetimi Yaklaşımında İdeal Öğretmen Modeli. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetimi* içinde (ss. 95-101). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Başar, H. (2011). *Sınıf Yönetimi*. (17. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başaran, E.İ. (2000). *Eğitim Yönetimi Nitelikli Okul*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Battal, N., Yurdakul, B. ve Sahan, H. H. (1997). Farklı Branşlardan Mezun Olan Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Görüşleri ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2).
- Bentley, T. (1998). *Learning Beyond the Classroom: Education for a Changing World*. London and New York: Routledge.
- Binbaşoğlu, C. (1994). *Genel Öğretim Bilgisi: İlk ve Orta Dereceli okul Öğretmenleri İçin Öğretimde İlke, Yöntem ve Teknikler*. Ankara: Binbaşoğlu Yayınları.

- Black, S. (2005). Listening to Students. *American School Board Journal*, November:39-41.
- Boyras, A. (2007). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Aday Öğretmenlerin Sınıfta Karşılaştıkları Disiplin Sorunları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bursalıoğlu, Z. (1987). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranışlar*. 7. Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Celep, C. (2000). *Sınıf Yönetimi ve Disiplini*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cothran, D., Kulinna, P. H., and Garrahy, D. (2009). Attributions for and consequences of student misbehavior. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 14 (2), 155-167.
- Cüceloğlu, D. (2001). *İçimizdeki Çocuk*. 28. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2003). *İletişim Donanımları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çalık, T. (2007). Sınıf Yönetimi ve Özellikleri. L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (ss. 149-167). 9. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çağdaş, A. ve Şahin, Z. S. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak gelişimi*. R. Arı (Ed.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çelik, K. (2012). Disiplin Oluşturma Ve Kural Geliştirme. H. Kıran.(Ed.), *Etkili Sınıf Yönetimi* (ss. 237-267). 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çelik, V. (2009). *Sınıf Yönetimi*. 5. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çelikkaleli, Ö., Balcı, F. A., Çapri, B. & Büte, M. (2009). Teacher views on the sources of students' misbehaviours at primary schools. *Elementary Education Online*, 8(3) , 625-636.
- Demirel, Ö. (2006). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı*. 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirtaş, H. (2012). Sınıf Yönetiminin Temelleri. H. Kıran (Ed.). *Etkili Sınıf Yönetimi* (ss. 1-33). 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dönmez, B. (2001). Okul Güvenliği Sorunu ve Okul Yöneticisinin Rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 7(25), 63-74.
- Elban, L. (2009). *İlköğretimdeki Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla Karşılaşma ve Çözüm Bulma Durumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Emmer, E. T. (1991). Once More With Feeling: Teacher Emotion and the Discipline and Management Functions. *Contemporary Education*, 62 (3), 167-173.

- Erden, M. (2005). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Erden, M., Akman, Y. (1997). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2011). *Sınıf Yönetimi*. 14. Baskı. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ergen, R. (2008). *İlköğretim Okulu 2.Kademe Öğrencilerinin Sınıf İçi Davranış Bozukluklarının Engellenmesinde Öğretmen-Veli İletişiminin Rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Erkılıç, T. A. (2012). Zaman Yönetimi. H. Kıran (Ed.). *Etkili Sınıf Yönetimi* (ss. 125-148). 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fontana, D. (1985). *Classroom Control Understanding And Guiding Classroom Behaviour*. London: British Psychological Society.
- Gardner, H. (1991). *The Unschooled Mind: How Children Think and How Schools Should Teach*. New York: Basic Books.
- Gottfredson, G. D., & Gottfredson, D.C. (2001). What schools do to prevent problem behavior and promote safe environments. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 12(4) , 313–344.
- Güven, M. (2005). Anne-Baba ile İlişkiler. E. Karip (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (ss. 233-246). 6. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Humphreys, T. (1998). *Disiplin Nedir? Ne değildir?*(B. Çelik, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- İlgar, L. (2007). *İlköğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerileri Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- İnal, K. (1996). *Eğitimde İdeolojik Boyut*. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Kahraman, C. (2006). *Sınıf İçi İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Önlenmesi ve Giderilmesine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Kalaycı, N. (2005). İlköğretim Okulu Öğrencileri Okullarında Hangi Durumları Problem Olarak Algılamaktadır. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 42, 167-193.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karslı, M. D. (2004). *Etkili Okul Yöneticiliği*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Kaya, Z. (2002). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Pegem A Yayıncılık.

- Keleş, Z. (2010). *İlköğretim Okulları I. Kademe Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ve Bu Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Keskin, R. (2009). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla Baş Etmede Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- King, N. J., Gullone, E., & Dadds, M. R. (1990). Student perceptions of permissiveness and teacher-instigated disciplinary strategies. *British Journal of Education Psychology*, 60,322 – 329.
- Köktaş, K. Ş. (2003). *Sınıf Yönetimi*. Adana: Nobel Kitapevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2003). Çocuk Psikolojisi ve Gelişimi. A. Kulaksızoğlu (Ed.). *Farklı Gelişen Çocuklar* (ss. 9-56). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Küçükahmet, L. (2004). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kyriacou, C., & Martín, J. L. O.(2009). Beginning secondary school teachers' perceptions of pupil misbehaviour in Spain. *Teacher Development*, 14(4) , 415-426, from ERİC database.
- Lemlech, J. K. (1988). *Classroom Management*. Second Edition. New York: Longman Inc.
- Levin, J. and Nolan, J. F. (2000). *Principles of Classroom Management: A Professional Decision – Making Model*. Third Edition. USA: Allyn and Bacon.
- Lewis, R. Lovegrove, M.N. (1987). Students' Views On How Teachers Are Disciplining Classrooms. *Disciplineand Schools: A Curriculum Perspective*. McMillan.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). Milli Eğitim Temel Kanunu. *Mevzuat*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>.
- Mursal, E. (2005). *İlköğretim I. Kademe 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışlar Göstermesine Neden Olan Öğretmen Davranışlarına İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Nelson, J. Lott, L. ve Glenn, S. (2000). *Sınıfta Pozitif Disiplin* (M. Koyuncu, Çev.). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Oktay, A. (2001). 21. Yüzyılda Yeni Eğilimler ve Eğitim. (Yayına Hazırlayanlar: O. Oğuz, A. Oktay, H. Ayhan). *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*. İstanbul: Serdar Yayınları.
- Okutan, M. (2004). *Sınıf Yönetiminde Örnek Olaylar*. 1. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Özdemir, İ. E. (2004). Sınıf Ortamında İstenmeyen Davranışlar. Ş. Erçetin ve Ç. Özdemir (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (ss. 271-272). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Özkılıç, R. (2005). Sınıfta Zaman Yönetimi. L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar* (ss. 85-102). 4. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özsoy, O. (2004). *Etkin Öğrenci Etkin Öğretmen Etkin Eğitim*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Öztürk, N. (2001). *Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özyürek, M. (1996). *Sınıfta Davranış Yönetimi*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Pehlivan Aydın, İ. (2002). *Alternatif Okullar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sarı, H. ve Dilmaç, B. (2004). Sınıf Yönetiminin Temelleri. M. Gürsel, H. Sarı ve B. Dilmaç (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (ss. 70-98). Konya: Eğitim Kitapevi Yayınları.
- Sarıtaş, M. (2005). Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme. L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar* (ss. 43-84). 4. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Seidman, A. (2005). The Learning Killer: Disruptive Student Behavior İn The Classroom. *Reading Improvement*, 42 (1), 41-46.
- Sezgin, F. ve Duran, E. (2010). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarına Yönelik Önleme Ve Müdahale Yöntemleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 147-168.
- Stuart, H. (1994). Teachers' perceptions of student behaviours: a study of NSW secondary teachers. *Educational Psychology*, 14(2), 216.
- Şahin, O. (2005). *İlköğretim I. Kademe 5. Sınıf Öğrencilerinin Gösterdikleri İstenmeyen Davranışların Görülme Derecesi Ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmenlerin Kullandıkları Çözüm Stratejileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Şentürk, H. ve Oral, B. (2008). Türkiye'de Sınıf Yönetimi İle İlgili Yapılan Bazı Araştırmaların Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), (1-26). ISSN:1304-0278. (Bakılma Tarihi:29.05.2013)
- Şişman, M. ve Turan, S. (2002). *Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Smith, R. (1990). *The Effective School*. Educational Pub. Ltd.Lancaster.
- Taş, A. (2012). Sınıf Yönetimini Etkileyen Etkenler. H. Kıran (Ed.). *Etkili Sınıf Yönetimi* (ss. 35-59). 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Tertemiz, N. (2006). Sınıf Yönetimi ve Disiplin. L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (ss. 68). 4. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tok, Ş. (2012). Öğretimin Yönetimi. H. Kıran (Ed.). *Etkili Sınıf Yönetimi* (ss. 83-122). 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Topses, G. (2007). Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Psikolojik Etmenler ve Sorunlar. L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (11-39). 9. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tulley, M., & Chiu, L. H. (1998). Children perceptions of the effectiveness of classroom discipline techniques. *Journal of Instructional Psychology*, 25(3), 189.
- Türk Dil Kurumu. (2013). *Güncel Türkçe Sözlük*. www.tdk.gov.tr.
- Türnüklü, A. ve Yıldız, V. (2002). Öğretmenlerin Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları İle Başa Çıkma Stratejileri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 284, 22-27.
- Tütüncü, T. (2007). *İlköğretim İkinci Kademe Öğretmenlerinin Sınıf İçi Davranışlarının Öğrenci Algısına Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ünal, S. ve Ada, S. (2000). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Vatansever, S. (2008). *İlköğretim İkinci Kademedeki Disiplin Sorunlarının Farklı Branş Derslerinde Görülme Sıklığı ve Başatma Yolları İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Wright, T. (2005). *Classroom Management In Language Education*. Great Britain: Palgrave Macmillan.
- Yaka, A. (2006). Sınıf Yönetimi Modelleri. M. Yılman (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (ss. 37-44). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yalçınkaya, M. (2005). Okul Ve Sınıf Ortamı. D. Ekiz ve H. Durukan (Ed.). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş* (79-104). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2002). *Ana – Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyurt, E. ve Çankaya, İ. (2008). Sınıf Yönetimi Açısından Öğretmen Niteliklerinin Belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(23), 274-295. ISSN: 1304-0278. (Bakılma Tarihi:29.05.2013)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi

- Yıldız, B. (2006). *Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarda Kullandıkları Önleyici Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Etkililiğine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yıldız, N. (2009). *İlköğretim İkinci Kademe Sınıf-Şube Rehber Öğretmenlerinin Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullandıkları Yöntemler Ve Öğrenciler Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, İ. (2010). *Sınıf İçi Disiplin Sorunları ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yılmaz, N. (2008). Dersin Akışını Bozan İstenmeyen Davranışları Yönetme Stratejilerinin İncelenmesi, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı 10-1.
- Zengin Bağcı, P. (2010). *İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerileri Ve Başa Çıkma Davranışları Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Zuckerman, J. T.(2007). Classroom Management in secondary schools: A study of student teachers successful strategies. *American Secondary Education*, 35(2) , 4-16, from Eric database.